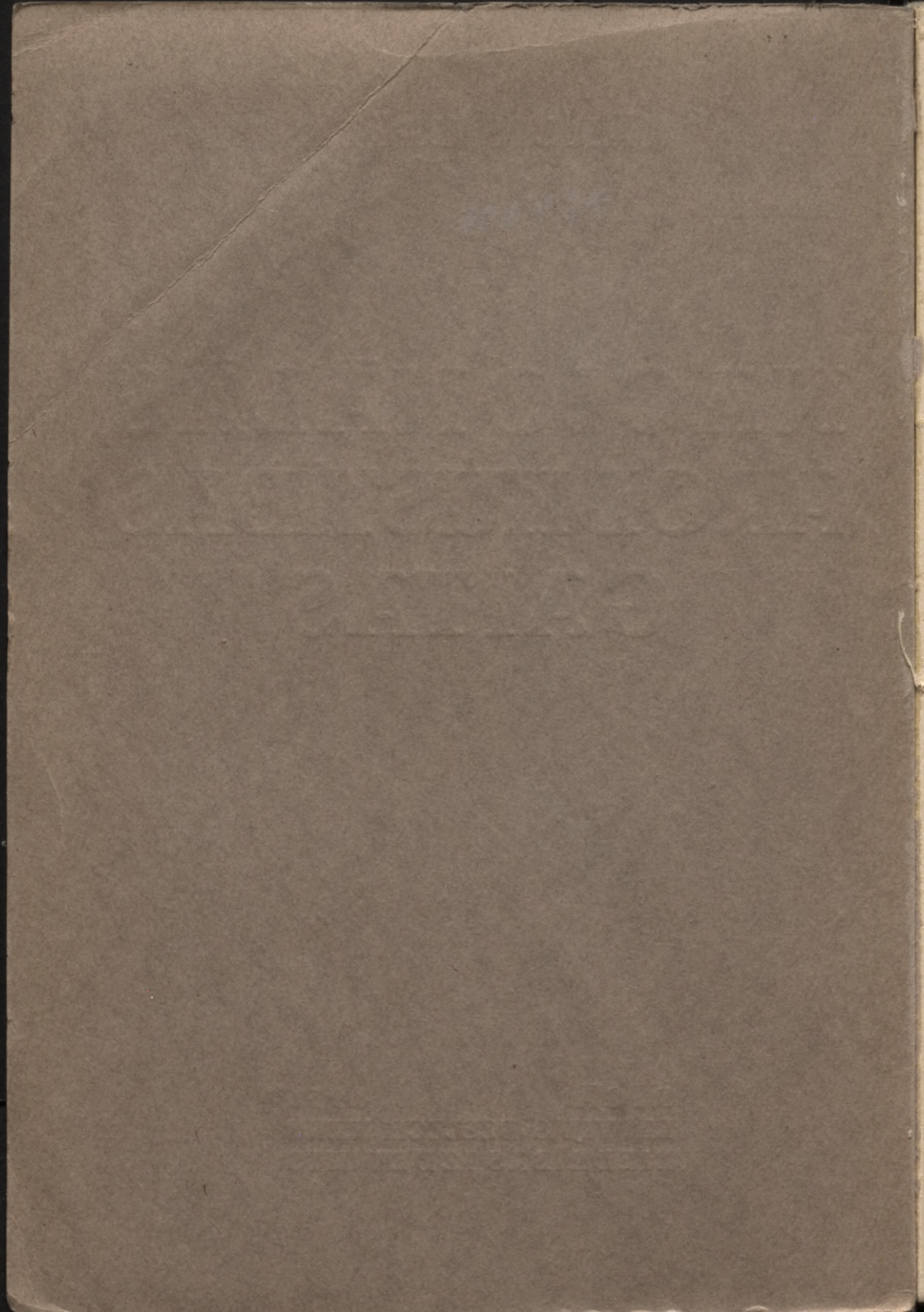

50000
KĀRLIS UPĪTIS

L 89-3
212

NACIONĀLĀS ARODKUSTĪBAS GAITAS

RĪGĀ 1936
LATVIJAS DZELZCEĻNIEKU
BIEDRĪBAS IZDEVUMS

L 89-3
212

Arhivs.

L

331

K. Upītis

1936

Nacionālās arodkustības gaitas

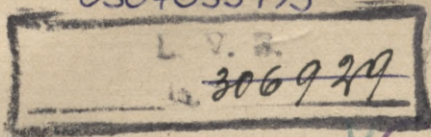
Rīgā

1936

Latvijas Dzelzceļnieku Biedrības izdevums

0307055193

„Latvju Kultūras” spiestuve, Rīgā, Tērbatas ielā 15/17

I e v a d a m

Ar 1934. gada 15. maiju ir iestājies jauns laikmets mūsu valsts un tautas dzīvē, kas ir viens no vissslavenākiem mūsu tautas vēsturē, laikmets, kuŗā visa latviešu tauta ir apvienota valsts celšanas un veidošanas darbā, laikmets, kuŗā latvietis ir nokratījis svešu varu kundzību un var būt pats kungs savā dzimtajā zemē. Ir izbeigusies pie mums šķiru valsts un veidojas tautas vienības valsts, — valsts, kas tiek celta uz vadonības un taisnības principiem un latvisko goda prātu.

Jauns laikmets ir iestājies arī mūsu arodniecisko organizāciju dzīvē un dažādo sociālo jautājumu kārtošanā.

Lielas pārmaiņas ir notikušas arī citās Vakareiropas valstīs. Arī tur valsts un sabiedriskā dzīve veidojas uz jauniem pamatiem un principiem, dodama darbam jaunu ideoloģiju un strādniekam jaunu stāvokli valstī. Šie jautājumi pašreiz stāv visas kultūrālās Eiropas sabiedriskās domas degpunktā un par tiem jābūt kursā katram, kas grib sekot jaunā laika gāram.

Šinī grāmatā esmu centies iepazīstināt lasītājus ar to, kā veidojas arodnieciskās organizācijas un sociālās idejas tanīs ārzemju valstīs, kur arodu prin-

cips un arodnieciskās organizācijas tiek liktas valsts uzbūves pašā pamatā.

Līdztekus tam esmu sniedzis arī īsu pārskatu par nacionālo arodniecisko organizāciju attīstīšanos un darbību pie mums. Sevišķi plaša vērība ir piegriezta tai jaunai ideoloģijai, kuŗas garā ir augusi mūsu nacionālā arodkustība un turpina veidoties mūsu atjaunotās arodu organizācijas.

Ja šī grāmata būs palīdzējusi lasītājam noskaidrot kaut vai daļu no tiem daudzajiem jautājumiem, kas saistās ar jaunajām ideoloģiskām strāvām ārzmēs un ar nacionālo arodkustību pie mums, tad autors savu mērķi uzskatīs par sasniegtu.

Autors.

Iz arodkustības vēstures

Saimnieciskā attīstība visās pasaules daļās un valstīs nav gājusi pa pilnīgi vienādiem attīstības ceļiem. Tā ir veidojusies dažādos vēsturiskos, ģeogrāfiskos un kultūrālos apstākļos. Tādēļ arī strādnieku kustībai atsevišķās zemēs piemīt daudz īpatnību.

Starptautiskos kongresos, kur sanāk kopā strādnieku pārstāvji gandrīz no visām pasaules malām, šīs īpatnības izpaužas pat tik stingrā mērā, ka šie pārstāvji visai bieži nevar pienācīgi saprasties pašos elementārākos pamatjautājumos.

Piemēram, Anglijas strādnieku partijas pārstāvji, pretēji bijušiem Vācijas, Itālijas un Francijas arodorganizāciju pārstāvjiem, ir arvien nostājušies par privātās iniciatīves atbalstīšanu saimnieciskā dzīvē. Viņi negrib pielaist, ka valsts pārāk daudz iemaisītos darba devēju un darba ņēmēju attiecībās. Šādas pat tendences novērojamas arī Savienotās Valstīs.

Šī domustarpība izskaidrojama ar šo tautu dažādo vēsturisko attīstību. Liberālisma ideju garā audzinātā angļu tauta, kur katrs pilsonis savu labklājību pamato uz privāto ierosmi, nemaz nevar iedomāties tādu privātās uzņēmības aprobežošanu, pēc kādas cenšas valsts sociālisma ideju garā audzinātie vācieši, franči un daļai italieši.

Amerikā, kur saimnieciskā dzīve patlaban ir sasniegusi visaugstāko attīstības pakāpi, sociālistisko mācību sludinātājiem ir tik maza piekrišana strādniekos, ka Savienoto Valstu parlamenta vēlēšanās

tiem tikai ar mokām ir izdevies iedabūt parlamentā vienu savu pārstāvi. Āpstākļu nepazinējiem tas var skanēt neticami, bet Āmerikā tā ir ikdienišķa lieta. Praktiskie amerikāņu strādnieki arvien ir uzskatījuši sociālistus par fantastiem un gaisa piļu būvētājiem, kuŗu valstība nav no šīs pasaules. Tādēļ vēlēšanās viņi allaž atbalsta liberālo pilsonību, kuŗa ar daudz reālākām metodēm pieiet pie dažādo sasāpējušo jautājumu atrisināšanas, nekā sociālisti.

Arī Ķīnā un Japānā arodkustībai ir pavisam citāda uzbūve, mērķi un centieni, nekā Vakareiropā.

Par modernās arodkustības šūpuli uzskata Angliju, jo tā ir arī vecākā pasaules rūpniecības zeme. Kad pārējā Eiropā vēl valdošo lomu spēlēja amatniecība, šeit jau 18. gādu simtenī un 19. gādu simteņa sākumā izveidojās plaša rūpniecība.

Reizē ar rūpniecības plašāku attīstīšanos, šeit gluži dabīgi radās arī strādnieku un citu algoto darbinieku vajadzību un tiesību aizstāves — arodnieciskās organizācijas.

Dzīdamies pēc pārāk augstas peļņas, atsevišķi uzņēmēji pielaida pārliecīgu darba spēka izmantošanu savā labā. Neveselīgos un grūtos darba apstākļos strādniekiem bija jāstrādā 16 un vairāk stundas dienā. Algās bija zemas, jo mašīna, kas stājās agrākā amatnieka vietā, neprasija vairs kvalificētu, bet vienkāršu darba spēku. Jo lētāks bija darba spēks, jo lielāka peļņa atlēca uzņēmējiem. Tāpēc pēdējie centās plašos apmēros pievilkt savos uzņēmumos lēto sieviešu un bērnu darba spēku.

Algās bija nosistas tik zemas, ka visai strādnieka ģimenei, bērnus un sirmgalvjus neizņemot, bija jāstrādā cauru dienu fabrikā, lai nopelnītu sev dienišķo uzturu. Rūpniecībā bērnu darbu toreiz sāka pielie-

tot jau no 4—6 gadu vecuma. Tas, protams, ļoti postoši atsaucās uz viņu veselību un izsauca Anglijā vēl nepieredzētu bērnu mirstību.

Valsts vara strādnieku un darba devēju savstarpējās attiecībās neiemaisījās. Tādēļ arī strādnieki, kā vājākā puse, bija padota savam liktenim.

Lai gūtu sev daudz maz ciešamākus darba un dzīves apstākļus, strādnieki bija spiesti domāt par savu interešu un tiesību aizsardzību. Dzīves rūgtie piedzīvojumi tiem mācīja, ka katram par sevi tiem nav iespējams panākt sava stāvokļa uzlabošanu, jo atsevišķo, neapmierināto strādnieku uzņēmējs vienkārši padzina no darba un tā vietā pieņēma citu — paklausīgāku. Daudz vairāk uzņēmējs bija spiests rēķināties ar savu strādnieku vajadzībām tad, ja tie bija lielākā vairumā savā starpā sarunājušies un uzstājās vienoti.

Šai kustībai sākumā, protams, bija stipri neorganizēts raksturs, un šādas savstarpējas norunas pastāvēja tikai no gadījuma uz gadījumu. Ar laiku strādniekiem tomēr bija jānāk pie atzinuma, ka jūrtami panākumi šādai kustībai var būt tikai tad, ja tai ir ilgstošs un apzināti organizēts raksturs. Šī kustība tad arī bija tas pamats, uz kuŗa vēlāk izveidojās Anglijas strādnieku aroddnieciskās organizācijas — tredjunijas.

Angļu strādniekiem bija jāpārvar daudz grūtību, kamēr arodkustība varēja pieņemt daudz maz organizētu veidu, jo toreizējie Anglijas likumi vēl neatļāva strādniekiem organizēties savās organizācijās. Pret šādu brīvību piešķiršanu strādniekiem uzstājās tiklab rūpnieki, kā arī valsts vara. To viņiem izdevās panākt tikai pēc lielās franču revolūcijas, kad

arī Anglijā sākās lieli saimnieciski un politiski nemieri.

Pēc biedrošanās brīvību iegūšanas, arodkustība Anglijā sāka attīstīties diezgan spēji. Kā pirmie organizējās kvalificētie tekstilrūpniecības strādnieki. Tiem sekoja pārējie. Te jāpiezīmē, ka angļu strādnieku arodorganizācijās jeb tā saucamās tredjunijās pirmajā laikā bija apvienoti tikai kvalificētie strādnieki. Vienkāršos strādniekus tanīs neuzņēma.

Ap 1830. gadu bija gan arī mēģinājumi radīt vienkāršo strādnieku arodorganizācijas. Šie mēģinājumi tomēr nedeva vēlamos rezultātus un drīz pēc pirmām neveiksmēm sabruka.

Līdz pagājušā gadu simteņa astoņdesmitiem gadiem angļu arodbiedrībām bija lielā mērā cunftu raksturs. Tredjunijā varēja iestāties tikai pēc gatavības pārbaudījuma izturēšanas kādā amatā. Šis pārbaudījums bija diezgan sarežģīts un izgāja uz to, lai aizkavētu jaunu spēku pārāk strauju ieplūšanu zināmā arodā un tā novērstu nevēlamo konkurenci. Katram arodam bija sava atsevišķa organizācija, pie kam organizācijas biedriem bija jāmaksā diezgan augstas biedru naudas. No šīm biedru naudām tredjunijām uzkrājās lieli kapitāli, ar kuŗu palīdzību tās varēja sekmīgi uzstāties par sava aroda biedru atalgojuma un darba apstākļu uzlabošanu, kā arī izveidot dažādus pašpalīdzības pasākumus.

Tredjunijas pilnīgi norobežojās no politiskām cīņām, atstājot tās politiskām partijām, un paturēja acīs vienīgi savas aroda intereses. Viņām ir piekritusi arī ļoti liela audzinoša loma, jo tās nav kultivējušas vienīgi vienpusīgo šķiru cīņu, bet ir audzinājušas savos biedros arī pienākuma apziņu un savu biedru labklājības pacelšanai ir organizējušas ļoti plašus da-

žāda veida pašpalīdzības pasākumus, kuŗi spēlēja svarīgu lomu angļu strādnieku arodkustībā.

Tikai 1887. gadā Anglijā nodibinājās pirmā neapmācīto strādnieku arodorganizācija. Tanī apvienojās ostas, gāzes un sērkociņu fabriku strādnieki. Jaunā biedrība sāka darboties ar labiem panākumiem. Šim piemēram sekoja citi un tagad nekvalificētie, t. i. neapmācītie strādnieki Anglijā ir tikpat labi organizēti, kā kvalificētie, t. i. amatnieki.

Vienīgais trūkums, kas novērojams angļu strādnieku tredjuniju attīstībā, ir tas apstāklis, ka pastāv pārāk liels skaits atsevišķu tredjuniju un daudzas no tām ir diezgan sīkas, kas nozīmē zināmu spēku saskaldīšanos. Vēl tagad Anglijā skaitās pāri par 1100 patstāvīgu arodorganizāciju. Liela daļa no tām ir gan apvienojušās arī lielākās savienībās un vajadzīgā brīdī uzstājas kopīgi par savu interešu aizstāvēšanu.

Daudzas no angļu strādnieku tredjunijām vēl jo projām stingri turas pie agrākām cunftu tradīcijām un nav piedabūjamas pie aktīvas iejaukšanās politikā, ko ļoti vēlas panākt angļu sociālisti. Angļi vispār ir stipri konservatīva tauta. Tie stingri un ar lielu neatlaidību turas pie vecām tradīcijām.

Tredjunijām, bez šaubām, ir arī savi trūkumi, bet viņu nozīme angļu strādnieku dzīvē un arodkustībā ir visai liela. Tredjuniju iespaids vēl ir liels arī visā Kanadā, Ziemeļamerikas Savienotās Valstīs, Āfrikā, Austrālijā un daudzās citās zemēs, kur arodkustība ir veidojusies pēc Anglijas tredjuniju parauga.

Vācijā arodkustības pirmsākumi meklējami laikmetā pēc 1848. gada revolūcijas. Bet šīs pirmās vācu strādnieku arodorganizācijas dabūja darboties tikai īsu laiku, jo pēc 1848. g. šīs organizācijas likvidēja kā pastāvošai valsts varai kaitīgu parādību.

Pēc tam arodbiedrības Vācijā no jauna sāka organizēties tikai pēc 1890. gada, kad tika atcelti līdz tam pastāvošie ierobežojumi, kas strādniekiem un citiem algotiem darbiniekiem nepieļāva organizēties savās arodorganizācijās. Pēc tam arodkustība Vācijā sāka attīstīties diezgan strauji.

Kā jau minējām, viena no tredjuniju sliktākām īpašībām bija viņu saskaldīšanās daudzās sīkās arodorganizācijās. Vācu arodkustības pirmie celmlauži centās dibināt nedaudzas, bet skaitliskā ziņā lielas arodorganizācijas. No prāvām biedru maksām šīs organizācijas, samērā īsā laikā, uzkrāja lielus materiālus līdzekļus un bija spējīgas saviem biedriem vajadzības brīdī sniegt jūtamu materiālu atbalstu.

Arī vācu strādnieku arodorganizācijas, tāpat kā angļu tredjunijas, piegriezta lielu vērību pašpalīdzībai, pabalstot savus biedrus slimības, bezdarba u. c. gadījumos, kā arī sniedzot tiem bezmaksas jūridiskus padomus tieslietās. Lielu lomu vācu strādnieku arodorganizācijas ir spēlējušas arī savu biedru kultūrālā līmeņa pacelšanā, izdodot arodnieciskus laikrakstus un žurnālus, uzturot plašas bibliotēkas, lasītavas u. t. t.

Liela daļa no vācu arodorganizācijām atradās sociālistu iespaidā un pēdējie tās izmantoja savos politiskos nolūkos. Līdztekus šīm sociālistiskām arodorganizācijām pastāvēja arī spēcīgas kristīgo un neitrālo (bezpartejisko) strādnieku arodorganizācijas, kuras centās meklēt iespējamu saprašanos ar darba devējiem un valsts interesēm.

Pēc Vācijas arodorganizāciju parauga bija izveidojušās arodorganizācijas Zviedrijā, Norvēģijā, Beļģijā, Holandē, Dānijā, Polijā, Šveicē, Austrijā un pirms 1934. g. 15. maija lielā mērā arī pie mums.

Francijā un Spānijā turpretim ir izveidojies īpatnējs arodkustības veids, ko apzīmē ar vārdu „sindikālisms“. Šī kustība, kas balstās uz revolūcionārā anarķisma ideoloģijas, pilnīgi noliedz strādnieku politisko cīņu un politisko organizāciju nozīmi un cer sasniegt ražošanas iekārtas taisnīgu pārveidošanu vienīgi arodnieciskās cīņas līdzekļiem. Kā svarīgāko un stiprāko cīņas līdzekli sindikālisms uzskata ģenerālstrieku. Šai kustībai piemīt daudz revolūcionāra skatījuma un tā ir lielā mērā raksturīga dienvidniecisko entūziasu karstai dabai.

Sindikālisti neatzīst centrālizēto, visu valsti aptverošo, arodorganizāciju veidu un šo organizāciju sistēmatisks cīņas metodes. Viņu princips ir — vara uz vietām. Katrā pilsētā atsevišķam arodam jādibina savs sindikāts. Sindikātā ietilpstošie biedri nav jāapgrūtina ar lielām biedru maksām. Nav vajadzīgi nekādi pastāvīgi pabalstu fondi. Te jāizpalīdzas ar labprātīgiem ziedojumiem. Starp atsevišķiem sindikātiem nepastāv ciešas pastāvīgas saistības. Tie sanāk tikai no gadījuma uz gadījumu kopā uz kongresiem, kur katram sindikātam, neatkarīgi no viņa ietilpstošā biedru skaita, pieder viena balss. Kongresi izlemj jaūtājumus par streiku un ģenerālstrieku izsludināšanu.

Sindikālisma arodnieciskās cīņas pamatprincips ir: panākt savu prasību izpildīšanu revolūcionārā ceļā ar varas līdzekļiem. Viņa ideoloģijas pamatā guļ anarķistu mācības, kas tuvas krievu lielniecismam.

Sindikālistu cīņas metodes praktikā tomēr ir izrādījušās par nederīgām, jo ciešas organizācijas un materiālo līdzekļu trūkums sindikālistu uzsāktos ģenerālstriekus parasti drīz vien ir novedis pie pilnīga sabrukuma, pie kam šie streiki strādniekiem ir devuši tikai smagus materiālus zaudējumus. Pateico-

ties šim apstāklim, neviena zeme nevar lepoties ar tik daudziem caurkritušiem un vieglprātīgi sarīkotiem streikiem, kā sindikālisma dzimtene — Francija.

Šie rūgtie praktiskie piedzīvojumi ir spieduši arī franču strādniekus pēdējā laikā meklēt arodnieciskā kustībā jaunus ceļus. Līdz ar to sindikālisma piekriņķēju rindas diezgan strauji mazinās.

Arī Itālijā sindikālisma kustībai savā laikā bija liela piekrišana, bet pēc fašistu apvērsuma šī kustība te ir pilnīgi iznikusi.

Padomju Krievijā pastāv fašistiskām arodbiedrībām radnieciska iekārta. Arodbiedrības šeit saucas par „ražotāju apvienībām“. Tanīs valdošai partijai pieder visa noteikšana. Streiku brīvība te ir ne tikai noliegta, bet streiku te uzskata par tik smagu noziegumu, ka vainīgos soda ar visu tiesību atņemšanu, atlaišanu no darba, kā arī pārtikas kartiņu atņemšanu un atsevišķos gadījumos pat ar nāves sodu.

Darbu padomju Krievijas uzņēmumos var dabūt tikai tie, kas ir iestājušies par biedriem minētās ražotāju apvienībās. Kas nav šo savienību biedri, tie ir zināmā mērā padoti bada nāvei, jo viņiem neizsniedz pārtikas kartiņas. Bez tam neviens uzņēmums tos nepieņem darbā, jo visi uzņēmumi un fabrikas te atrodas vienīgi valsts rokās.

Jaunais laiks un arodu kustība

Pēckara laikā visa dzīve, bet it sevišķi tehnikas attīstība, traucas uz priekšu ar vēl nepieredzētu straujumu. Gandrīz katru dienu lasām laikrakstos ziņas par dažādiem jaunizgudrojumiem, kas atkal paver jaunas izredzes un iespējas ražošanā un turpmākā saimnieciskā attīstībā. Tomēr arī pie tagadējā tehnikas attīstības stāvokļa, ražošanas iespējas vienā otrā rūpniecības nozarē ir tik plašas, ka šīs nozares samērā īsā laikā spēj saražot tik daudz preču, ka tās nav iespējams patērēt garākā laika periodā. Tas sevišķi sakāms par lielajām rūpniecības valstīm.

Šāds stāvoklis savukārt ir lielā mērā veicinājis tā saimnieciskā krīzes perioda iestāšanos, ar kuŗu pēdējos gados cīnās visa kultūrālā pasaule. Ar saimnieciskām krīzēm turpretim cieši saistīts bezdarba jautājums. Ja saražotām precēm nav noņēmēju tirgū, tad, pats par sevi saprotams, nav nozīmes tās arī ražot, un milzīgi rūpniecības uzņēmumi Amerikas Savienotās Valstīs, Anglijā, Vācijā un citās valstīs saimnieciskās krīzes dēļ ir spiesti laiku pa laikam aizvērt savas durvis vai arī ierobežot ražošanu. Sakarā ar to lielas strādnieku armijas paliek bez darba un peļņas. Valstij un sabiedrībai nu ir jāgādā par šo bezdarbnieku uzturēšanu, kas daudzām valstīm sagādā lielas rūpes un gulstas kā smaģs sloģs uz sabiedrības pleciem. Tā, piemēram, Savienotās Valstīs bezdarbnieku armiju vēl nesen rēķināja uz 10—12

milj. cilvēku. Bez tam vēl liela daļa no šo valstu rūpniecības strādniekiem strādā saīsinātu darba laiku un viņu nedēļas izpeļņa, tā tad, ir samērā zema. Šie apstākļi noved pie tā, ka liela daļa no rūpniecības strādniekiem zaudē pirktspējas un kā patērētāji ir spiesti ierobežot savas vajadzības. Līdz ar to sašaurinās jau tā ierobežotais patērētāju tirgus.

Krizes apstākļi ir sevišķi smagi atsaukušies arī uz lauksaimniecību. Lauksaimniecības ražojumu cenas vienā otrā valstī ir tik zemas, ka nesēdz ražošanas izdevumus un, lai glābtu lauksaimniecības no sabrukuma, valsts ir spiesta lauksaimniekus atbalstīt ar piemaksām, prēmijām un aizsargu muitām. Rodas savāds burvju riņķis, no kuŗa grūti atrast izeju.

Izeju no saimnieciskās krizes stāvokļa meklē visas valstis un šinī cīņā ar saimniecisko krīzi valstīm, valdībām un parlamentiem bija jāatdurās uz lielām pretrunām, nepilnībām un trūkumiem sabiedriskā iekārtā un pašā valsts organizācijā. Izrādījās, ka uz demokratisma principiem uzbūvētie parlamentī un no pēdējo kaprizēm un iegribām atkarīgās valdības ne tikai nav spējīgas sekmīgi cīnīties ar saimniecisko krīzi, bet ar savu svārstīgo politiku šīs krīzes vēl padziļina.

Partiju cīņas un savstarpējie kari ministru portfeļu un ienesīgu vietu dēļ nedeva iespēju saimnieciskās krīzes apkaršanā pieturēties pie kautkāda noteikta plāna vai sistēmas. To, ko viena valdība bija darījusi zināmā virzienā, nākošā otras partijas vai koalīcijas valdība centās līdz pamatam noārdīt. Tanī laikā, kad saimnieciskie un politiskie apstākļi prasīja steidzamu rīcību un konkrētus soļus, parlamentos partiju deputāti turēja gaŗas, demagoģiskas runas, viens otru nomelnodami un noķengādami. Bez tam

partiju koruptīvie veikali šajā demokrātiskā parlamentārisma iekārtā ziedēja un plauka vēl nepierezētos apmēros. Par kautkāda noteikta plāna ieviešanu valsts saimniecībā nevarēja tādos apstākļos, protams, būt ne runas.

Šeit jāatzīmē, ka demokrātiskā parlamentārisma zemēs šie negatīvie apstākļi, ar maz izņēmumiem, ir izveidojušies apmēram vienādi. Tādēļ arī nemiers pret parlamentārās resp. partiju saimniekošanas metodēm ir audzis visās parlamenta zemēs. Arvien plašāki iedzīvotājos sāka nostiprināties uzskats, ka ilgi tas tā nevar turpināties. Dažā labā valstī saimniecība jau atradās bankrota priekšvakarā, bet partijas, sekodamas savām interesēm un tieksmēm, saimniekoja ar nereāliem budžetiem un stūrēja arvien vairāk valsts kuģi uz bezdibeņa malu. To nevarēja neredzēt. Bet lietpratēju un saimniecisko aprindu brīdinājuma saucienus partijas tomēr savstarpējā cīņās karstumā negribēja uz klausīt.

Tā parlamentārisma zemēs radās arvien lielāks skaits neapmierināto. Līdz ar to demokrātiskais parlamentārisms, kas pēckaŗa laikā piedzīvoja lielus ziedu laikus, maz pamazām zaudēja savu oreolu un pievilcību.

Itālijā Benito Musolīni personā radās vīrs, kas viens no pirmiem uzsāka cīņu pret demokrātiskā parlamentārisma elku un drīz vien to arī savā zemē nogāza no visvarenības pjedestāla.

Viņš nāca ar jaunām idejām, kas bija lielākā vai mazākā mērā nobriedušas katra valstiski domājoša Itālijas pilsoņa galvā. „Nost visas partijas, visas, arī mūsējo. Jāglābj tauta.“ Un tauta, it sevišķi jaunatne, uzgavilēja Musolīni. Ikvienam šķita skaidra un saprotama prasība, ka lietpratības, speciālizācijas prin-

cipam turpmāk jāklūst noteicošam valsts vadošo or-
ganu uzbūvē.

Partiju parlamentos turpretim parasti salasījās da-
žādi partiju demagoģi, kuŗi valsts darbā maz ko sa-
jēdza. Citu darba negatīva nokritizēšana, savstarpējā
noķengāšanās un cenšanās ar dažādiem glaimiem un
demagoģiskiem solījumiem pielabināties vēlētajū pū-
lim — bija viņu darbības galvenais saturs. Sevišķi
jauna parlamenta vēlēšanu priekšvakarā šī savstar-
pējā pārsolīšanās un demagoģija padarīja parlamen-
tu allaž darba nespējīgu.

Arvien pieaugošās saimnieciskās grūtības tomēr
prasīja, lai valsts darbā tiktu saistītas gaišākās gal-
vas un labākie savas nozares speciālisti. Tādus pa-
rasti nedeļa vispārējās, vienlīdzīgās vēlēšanu tiesī-
bas. Viņu vietā parlamentos nāca demagoģiski vairāk-
solītāji.

Šis parlamentārisma iekārtas vājās puses bija pa-
zīstamas arī agrāk, bet normālos saimnieciskās dzi-
ves apstākļos tās tā nekrita acīs. Valsts tiesību zināt-
nieki savos darbos un arī presē jau sen pirms pa-
saules kaŗa iztīrāja šo jautājumu par parlamentā-
risma ēnas pusēm un mēģināja tam rast atrisināju-
mu. Jau tad viņi nāca pie slēdziena, ka politisko
partiju parlamentu vietā būtu liekams saimnieciskais
resp. lietpratēju parlaments, kuŗš sastādītos no da-
žādo arodu speciālistiem — lietpratējiem, kuŗus iz-
virzītu arodu resp. saimnieciskās organizācijas.

Jau Sen-Simona un Ogista Konta darbos ir plaši
izveidota arodu parlamenta ideja. Šāds parlaments
daudz sekmīgāki varētu veikt tos uzdevumus, ko no
viņa sagaida. Par šo jautājumu, starp citu, ir plaši
debatējuši arī jaunākie Francijas valsts tiesību zināt-
nieki un socioloģi. Š. Benuā ir šo mācību plašāki

sistematizējis un teorētiski pamatojis. Tomēr pašā Francijā šīs idejas vēl nav mēģināts dzīvē realizēt.

Arī ievērojamais vācu zinātnieks G. Jellineks jau savā 1906. gadā iznākušā grāmatā „Verfassungänderung und Verfassungswandlung“ raksta, ka arodu apvienībās, korporācijās, tautas pārstāvniecības ideja dabūtu daudz pareizāku izpausmi, nekā centrālajos parlamentos, jo arodu organizāciju organi top vēlēti no zināmas profesijas locekļiem, un tās intereses, ko šie organi aicināti aizstāvēt, ir daudz konkrētākas, īstenākas, nekā izplūdušās vīstautas intereses. Še slēpjas jaunas likumdošanas formas dīgļi, — saka Jellineks, pie kam viņš domā, ka priekš katras atsevišķas likumdošanas nozares vajadzētu dibināt speciālu parlamentu, bet centrālais parlaments, ar mazāku kompetenci, būtu kā dažādo sociālo nogrupējumu interešu izlīdzinātājs.

Šo ideju praktiskai realizēšanai vistuvāki ir piegājis Itālijas fašisms ar savu korporatīvo valsts iekārtas sistēmu un ir guvis taustāmus panākumus valsts saimnieciskās un politiskās dzīves pārkārtošanā uz veselīgākiem pamatiem.

Itālijas fašisma idejas un centieni ir lielā mērā iespaidojuši arī visas Eiropas sabiedrisko domu, jo tie jautājumi, ko fašisms sekmīgi nokārto Itālijā, ir dienas kārtībā arī citās zemēs. Fašisms cīnās, lai proletāriātu atkal ietilpinātu nācijā. Viņš atceļ šķirņu iedalījumus un to vietā liek jaunas korporācijas. Valsti tas nostāda ārpus šķirām, pretēji liberālisma uzskatiem, kas valdību uzlūkoja kā pilsoniskās šķiras izpildu komiteju ar vairākuma mandātu — līdzīgu akciju sabiedrības valdei.

Vecais parlamentārisma režīms visā Eiropā pārdzīvo zināmā mērā priekšnāves agoniju. Līdz ar to,

protams, nemirst dēmatokrātija kā tāda, bet mirst vienā viņas forma — parlamentārais dēmatokrātisms. Patlaban Eiropā ir atlicis visai maz valstu, kur pastāvētu neaprobežota partiju parlamenta iekārta, un kur tāda pastāv, kā piemēram, Francijā, — tur norisinās asas cīņas pret partiju patvaļu, koruptīvo saimniecisko un citām visiem tik pazīstamām parlamenta ēnas pusēm, kas valsti stūrē pretim saimnieciskam sabrukumam un chaosam. Arī Francijā iedzīvotāju ievērojamai daļai jau ir skaidrs, ka tur pastāvošais parlamentārisms ar viņa mūžīgām valdības krīzēm un partiju savstarpējām andelēm ir vismaz reformējams, dodot valdībai un valsts prezidentam plašākas pilnvaras un rīcības brīvību saimniecisko jautājumu plānveidīgā kārtošanā. Tādēļ, šķiet, ka arī Francijā, parlamenta pārveidošana ir tikai laika jautājums.

Reizē ar parlamentārās iekārtas pārveidošanu vai izbeigšanu, visās Eiropas valstīs arvien lielāka vērība tiek piegriezta arodnieciskām resp. korporatīvām organizācijām, kuŗas savā nozarē izvēršas par svarīgu faktoru dažādo aroda dzīves jautājumu kārtošanā un top par valsts varas palīgorganiem un vidūtājiem nevien darba konfliktu kārtošanā, bet arī citos ražošanas jautājumos.

Pat tādās valstīs, kur parlamentārā iekārta vēl stabili pastāv, kā piemēram Ānglijā un Šveicē, — arodu organizācijām tiek ierādīta redzama un atbildīga vieta valsts dzīvē. Ānglijas tredjunijām vēl arvien piekrīt svarīga nofeikšana darba konfliktu un citu, uz darba dzīvi attiecošos, jautājumu kārtošanā. Tāpat Šveicē bez arodu organizāciju līdzdalības parasti neizlemj svarīgus sociālus un darba likumus.

Tās valstīs, kur partiju vara ir jau kritusi un ir nodibinājusies autoritāra valsts iekārta, pakāpeniski

pāriet uz korporatīvo valsts iekārtu. Bez Itālijas šāda iekārta daļai pastāv jau Austrijā, Portugālē, Vācijā u. c. Šī iekārta, protams, nav jau nekāda galīgi no mūžības uz mūžību nostabilizējusies doktrīna. Korporatīvā iekārta ir radusies no dzīves nepieciešamības. Tā veidojas līdz ar pašu dzīvi, nebaidoties labot un koriģēt to, kur ir notikušas kļūdas un ir bijušas jāpiedzīvo neveiksmes. Pats Benito Musolīni vēl nesēn izteicās laikrakstu pārstāvjiem, ka vēl ir pārāgrī apgalvot, vai korporatīvā iekārta būs atzīstama par ideālāko valsts pārvaldes veidu. Par to varēšot spriest tikai nākotnē, kad būšot uzkrājušies bagātāki piedzīvojumi. Pagaidām tomēr korporatīvā iekārta ir viens no sekmīgākiem meklējumiem rast izeju no tā vispārējā burvju riņķa, kādā ir nonākusi kapitālisma attīstība pēdējos gadu desmitos.

Protams, arī korporatīvai iekārtai ir jāpieiet ar zināmu paškritiku, jo noejot galējībās var piedzīvot vilšanos. Līdzšinējie piedzīvojumi rāda, ka korporācijas noder galvenā kārtā kā padomdevējas iestādes autoritārai valsts varai. Tāda loma korporācijām ir arī ierādīta tur, kur šāda iekārta pastāv. Ja tās izvērstos par vienīgo likumdošanas un vadošo iestādi, tad būtu viegli iespējama to parlamentārisma netikumumu atkārtošana, kādus šī iekārta ir gribējusi apkaņot. Skaidrs ir arī tas, ka arodnieciskās intereses nav vienīgās saites, kas cilvēkus saista savā starpā. Bez šīm interesēm ir arī citas vispārējas intereses, kas neietilpst nevienā arodā un ir apmierināmas un aizstāvas ārpus šīm korporācijām un arodu organizācijām. Tādēļ valsts autoritārai varai ir jāstāv pāri korporācijām, kuŗas var būt tikai viņas palīgorgāni.

Valsts varas loma vispār turpina pieaugt kā valsts iekšējā dzīvē, tā arī starptautiskā mērogā. Musolīni saka, ka privātās iniciatīves loma starptautiskā mērogā esot izbeigusies. Konkurence vairs nenotiekot starp personām vai sabiedrībām, bet starp valstīm, kontinentiem un rāsām. Valsts varas lomai ir jābūt noteicošai un vadošai arī saimnieciskā dzīvē, turpretim agrāk, liberālisma laikos, valsts varas iemaisīšanos uzskatīja par nepielaižamu. Musolīni uzsver, ka nav vairs pielaižams, lai cilvēki arī uz priekšu fabricētu katrs, ko un kā grib, jo tas vedot pretim neizbēgamai katastrofai. Korporācijas Itālijā nevien kārtos sīkos darba konfliktus un strādnieku algu jautājumus, bet kontrolē arī ražošanu savā nozarē un izstrādā ražošanas plānu, kuŗu apstiprina valdība. Korporāciju lēmumiem pēc to apstiprināšanas ir zināmā mērā likuma spēks. Šiem korporāciju lēmumiem ir padoti tiklab uzņēmēji, kā arī strādnieki.

Līdz ar valsts iekārtas maiņu pārveidojas arī jēdziens par valsti, viņas pienākumiem, uzdevumiem un tiesībām. Valsts varai nepiekrīt vairs tikai „naktssargā“ funkcijas, kā tas bija bijušos liberālisma laikos. Valstī ir realizēta nacionālā vienība. Valsts intereses un mērķi tiek stādīti augstāk par atsevišķu personu un grupu interesēm. Kā nacionālās vienības un taisnīguma principu sargātājai, valsts varai ir jāgādā par nesaskaņu un pretrunu taisnīgu izlīdzināšanu dažādo sabiedrisko grupu starpā, jo nevis šķiru naida un pretešķību kultivēšanā, bet visu šķiru draudzīgā sadarbībā iespējams sasniegt zināmas nācijas augstāko kultūrālo mērķu piepildījumu un visu šķiru labklājību.

Korporatīvā valsts iekārta, piesaistīdama valsts darbā arodu organizācijas un piešķirdama tām pla-

šas rīcības tiesības, grib tās padarīt par tiltu uz savstarpēju saprašanos starp darba devējiem un darbaņēmējiem. Līdz ar to arodu organizācijas nebūs vairs ieroču kaltuves šķiras cīņas sludinātājiem, kā tas bija tanīs laikos, kad šīs organizācijas vadīja šķiru naida sludinātāji — marksisti, bet tās būs fautas vienības ideju kaltuves, kas audzinās savus biedrus sociālās sadarbības garā.

Ceļā uz plānsaimniecību

Visā pasaulē notiek liela saimnieciskās dzīves pār-
kārtošanās. Apstākļu spiestas, atsevišķas valstis
arvien vairāk ieslēdzas sevī. Eiropa ir sadalīta sī-
kos, naidīgos lēģeros, kas savstarpēji noslēgušies ar
aizsargu muižām, kā ar nepārejamiem Ķīnas mūriem.
Līdz ar to Eiropa sāk zaudēt savu agrāko lomu citu
kontinentu priekšā. Notiek drudžaina valsts iekārtu
pārveidošanās uz jauniem pamatiem. Itālijā, Vācijā,
Āustrijā un citās valstīs notiek veco vērtību pārvēr-
tēšana un jaunu valsts pārvaldīšanas principu mek-
lēšana.

Divu galveno saimnieciskās dzīves faktoru — dar-
ba un kapitāla savstarpējās attiecībās arvien vairāk
sāk iejaukties trešais regulējošais elements — valsts
vara, kas cenšas nolīdzināt abu pirmo pretešķības.
Tiek dibinātas īpašas bezpartējiskas darba tiesas, kas
uzņemas autoritātīvi izšķirt visus tos jautājumus, ku-
rus agrāk izšķīra ar ilgstošiem streikiem, lokautiem
un tamlīdzīgām cīņas metodēm, kuŗas nevien abām
cīnītāju pusēm, bet arī valstij un sabiedrībai maksāja
visai dārgi.

Itālijas piemērs diezgan pārlicinoši rāda, ka šā-
diem jauniem meklējumiem neapstrīdami ir labvē-
līgi panākumi uz visu valsts saimniecisko dzīvi un
tautas saimniecisko un kultūrālo labklājību. Arī
strādnieku labklājība pēdējos gados Itālijā ir ievē-
rojami pacelta un marksisma mācības te strādnieki
ir jau aizmirsuši.

Līdzīgi meklējumi notiek arī citās valstīs. Visai interesanti eksperimenti ir izdarīti arī Amerikas Savienotās Valstīs, kur prezidents Ruzvelts izveda veselu ekonomisko revolūciju no augšas, lai ievestu plānveidību ražošanā, saimnieciskā dzīvē un darba un kapitāla savstarpējās attiecībās.

Jaunāko laiku ievērojamākie tautsaimnieki domā, ka vecais liberālisma laikmets ar savu brīvo konkurenci un kapitāla neaprobežotām rīcības brīvībām ir pagājis. Tā vietā stājas jauns laikmets ar jaunām attiecībām dažādo šķiru starpā. Kapitālistiskā ražošanas sistēma ir spiesta vai nu pārveidoties, vai arī iet bojā, taisot lēcienu nezināmā tumsā. Tā domā vairāki no mūsdienu ievērojamākiem valsts tiesību zinātniekiem. Līdzšinējās chaotiskās ražošanas un saimniekošanas vietā ir jāstājas plānveidotai saimniecībai. Valstij ir jāiejaucas saimnieciskās dzīves kārtošanā.

Kā jau minējām, pateicoties straujai tehnikas attīstībai, ražotspējas rūpniecības valstu fabrikās vairākkārtīgi pārsniedz preču noņēmēju tirgu prasības. Tādēļ vairāk kā puse no mašīnām stāv dīkā, bet arī tad vēl fabriku noliktavas vai lūst no precēm un, lai tās atbrīvotu, tad tiek piekopta dažādu dempingu un piemaksu politika.

Arī lauksaimniecībā vērojama tāda pat aina. Argentīnā lokomotīves kurina ar kviešiem, citās valstīs izdod milzīgas valsts piemaksas lauksaimniecības ražojumiem. Kanādā vēl nesēn labību milzu daudzumos slīcināja jūrā, Brazīlijā iznīcina veselus kalnus kafijas ražas, bet tanī pat laikā Amerikas un Eiropas lielpilsētās miljoniem bezdarbnieku ar savām ģimenēm cieš badu. Tādas ir līdzšinējās chaotiskās saimniekošanas sekas.

Nav, protams, domājams, ka ar valsts iekārtas tādū vai citādū maiņu šīs parādības nozudīs kā uz burvja rokas mājienu. Tā būtu utopija. Tas var notikt tikai pakāpeniski soli pakal solim. Daudzi cieti rieksti te vēl būs jāpārkož tautsaimniekiem un valsts vīriem, kamēr izdosies zināmā kooperācijā apvienot privāto iniciatīvi, kas, bez šaubām, ir svarīgs dzinēj-spēks saimnieciskā attīstībā, ar valsts saimniecību, kuŗa arvien vairāk nostiprinās un sāk spēlēt vadošo un rēgulējošo lomu tiklab ražošanā, kā arī ārējā tirdzniecībā.

Prof. G. Ginss savā grāmatā „Ceļā uz nākotnes valsti“, saka, ka Eiropas lielajām rūpniecības valstīm tuvākā nākotnē būs jāpārkārto uz citiem pamatiem visa sava saimnieciskā dzīve, jo Eiropas pirmskaŗa ziedu laiki, kad tā ar savām precēm apgādāja visas pasaules kontinentus, laikam gan vairs neatgriezīsoties un šīm valstīm būšot jārēķinās galvenā kārtā ar saviem iekšējiem tirgiem.

Uz ārējiem tirgiem kaimiņu valstīs tās varēs cerēt tikai tik daudz, cik to atļaus preču savstarpējās apmaiņas politika starp atsevišķām valstīm. Tādēļ viens no tuvākiem tautsaimniecības uzdevumiem būs masu pirktspēju pacelšana. Valstīm būs jāgādā par to, lai tehnikas attīstības lielos ieguvumus un priekšrocības varētu izmantot savā labā nevien saujiņa lielrūpnieku un bagātnieku, bet lai zināmus ieguvumus no tam gūtu visa tauta, sevišķi plašās strādnieku un zemnieku aprindas. Būs jāatrod izeja, kā likvidēt Eiropā sāpīgo bezdarba jautājumu, kas dažās valstīs ir pieņēmis draudošus apmērus. Vārdu sakot, būs jāgādā par tautas labklājības vispārējā līmeņa pacelšanu. Līdzšinējais jēdziens par strādnieku kā proletarieti, „kam nav nekā vairāk ko zaudēt, kā tikai

savas važas“, — būs pilnīgi jāatmet un arī katrs strādnieks būs ar laiku jāpadara par līdzvērtīgu to vērtību izmantotāju, ko viņš kopīgi ar citām šķirām ražo.

Ar šādām nākotnes saimnieciskām perspektīvēm daudzas lielvalstis, bet it sevišķi viņu rūpniecības magnāti, nevar samierināties. Tādēļ arī blakus runām par pasaules mūžīgās miera valsts nodibināšanos redzam drudzainu gatavošanos uz jaunu karu pasaules tirgu dēļ. Bet skaidrs ir arī tas, ka šis jaunais karš nevar dot nekādu labvēlīgu jautājuma atrisinājumu. Tas tikai uz īsu laiku var atvieglot milzīgās noliktavas no granātu un citu sprāgstvielu krājumiem. Neviens nešaubās par to, ka nākošais karš būs tik briesmīgs un iznīcinošs, kāds līdz šim vēl nav piedzīvots.

Jau tagad kara lietu speciālisti fantazē par veselu pilsētu iznīcināšanu ar gāzēm un gaisa pirātu uzbrukumiem. To cer sasniegt dažās stundās, ja pat ne minūtēs. Karš līdz ar to tiks pārnests uz aizmuguri, kur kā pirmie necietīs vis pretinieka kara pulki, bet viņu sievas un bērni.

Ar modernās kara tehnikas palīdzību veselus apgabalus īsā laikā iespējams pārvērst par drausmīgu tukšnesi. Tādēļ nākotnes karš var pilnīgi iznīcināt Eiropas civilizāciju un līdz ar to arī viņas rūpniecību. Tas galu galā nozīmētu apzinātu pašnāvību vai lēcieni nezināmā tumsā. Kas pēc tam var būt, to var tikai minēt. Katrā ziņā šāda katastrofa nespēs Eiropu izvest no tā strupceļa, kurā tā ir nonākusi. Tādēļ mūsdienu sarežģīto ekonomisko un sociālo problēmu atrisināšana ir jārod citā plāksnē.

Mašīna un viņas pasakaini progresējošā tehnika nedrīkst pašu cilvēku padarīt par vienkāršu mēr-

ķi dažādo kalibru lielgabaliem un saindētiem šauteņu lādiņiem. Jāgādā, lai mašīna un viņas attīstība kalpotu visas cilvēces labklājībai, viņas materiālās un garīgās kultūras pacelšanai. Tas ir nevien mūsdienu tautsaimnieku un tiesību zinātnieku, bet arī pašu tautas masu — viņu organizāciju uzdevums, jo vienīgi visas tautas kopējiem spēkiem būs iespējams atrisināt tos sarežģītos saimnieciskos, sociālos un valsts iekšējās uzbūves pārveidošanas jautājumus, kādi nostājas mūsdienu sabiedrības priekšā un prasa savu atrisinājumu. Lai paturam arvien atmiņā, ka beigu beigās, kā to kādā savā runā visai raksturīgi izteica ministru prezidents Dr. K. Ulmanis, — pāri visām mašīnām, pāri visiem skursteņiem, pāri visām fabriku lielajām ēkām stāv tas cilvēks, kas tur apakšā strādā pie šīm mašīnām, — tas ir tas galvenais, tas ir tas kapitāls, tā ir tā bagātība...

Atdzimušais nacionālisms ir tas jaunais spēks, kas tagad katrā valstī, viņas apstākļiem piemērotā īpatnējā veidā cenšas atjaunot tautas vienību un pulcē visus pilsoņus kopējā valsts celšanas un pārveidošanas darbā. Ir sākusies atdzimšana nevien tautu saimnieciskā, bet arī kultūrālā dzīvē, kuŗa attīstās ar vēl nepieredzētu spraigumu un rosību, jo nacionālisms ir pratis uzmodināt tautās snaudošos spēkus. Šī atdzimšana ir saistīta ar valsts iekārtu pārveidošanos uz jauniem arodu pārstāvības principiem.

Ārodu pārstāvniecības resp. korporatīvās iekārtas ideja mūsu dienās nav vairs ideja vien. Tā ir iemiesojusies jau konkrēti vairāku valstu satversmēs un nostiprinājusies šo valstu iekšējā dzīvē.

Arodu organizācijas atjaunotā Itālijā

Arodu organizācijas ir liktas Itālijas jaunās valsts iekārtas pamatos. Līdz ar to 1925. g. sākās viņu radikāla pārveidošana.

Musolini vadībā 1925. g. 2. oktobrī Romā notika Itālijas darba devēju un strādnieku organizāciju pārstāvju konference, kuŗa beidzās ar vēsturiskā pakta parakstīšanu par divu centrālo arodu konfederāciju nodibināšanu. Vienā ir apvienoti visi Itālijas strādnieki, bet otrā visi darba devēji. Abas puses savstarpēji atzina pretējās puses izņēmuma veida tiesības reprezentēt un aizstāvēt šīs puses intereses. No šī laika līguma attiecības starp darba devējiem un darbaņēmējiem Itālijā kārtu organizācijas, kuŗas ir atkarīgas no vienas vai otras konfederācijas — organizāciju apvienības.

1926. g. 3. aprīlī Itālijas valdība izdeva likumu, kas juridiski rēgulē kolektīvās darba attiecības. Šis likums neprasa arodorganizāciju obligātorisku dibināšanu, kuŗas reprezentētu darba devējus vai darbaņēmējus, bet gadījumā, ja šāda arodorganizācija tiek dibināta, likums tai piešķir tādas priekšrocības, kuŗas pašas par sevi jau pamudina dibināt šādas arodorganizācijas.

1927. g. fašistu lielā padome pieņēma Itālijas darba satversmi, kuŗa nosaka korporatīvās iekārtas izveidošanas principus. Ar 1930. g. likumu korporāciju nacionālā padome tiek pārvērsta par jaunu likumdošanas iestādi. 1931. g. šīs padomes sekcijas pār-

vērtā par patstāvīgām korporācijām un 1933. g. valdība izdeva noteikumus par sevišķu arodu korporāciju dibināšanu.

Itālijā pastāv sindikālās un korporatīvās arodu organizācijas. Pirmās no tām ir pilnīgāki izveidotas, jo sindikalisma kustība jau pirmskaŗa laikā Itālijā bija visplašāki attīstīta.

Sindikāts ir mazākā arodu organizācija, kas apvieno viņas darbības rajonā viena aroda vai katēgorijas piederīgos, kas nodarbināti vienā ražošanas nozarē un kuŗiem vienādas saimnieciskās intereses un sociālais stāvoklis. Ātsevišķi savos sindikātos ir apvienoti kā darba devēji, tā arī darba ņēmēji, un to starpā arī garīgā darba strādnieki.

Ārodbiedrības resp. sindikāta nodibināšanai ir vajadzīgs, lai vismaz viena 10. daļa no attiecīgās profesijas strādniekiem zināmā rajonā, kur arodbiedrība organizējas, labprātīgi iestātos šinī biedrībā. (Uz ņēmēju organizācijās jābūt tādām skaitam uzņēmēju, kuŗi nodarbina vismaz vienu desmito daļu zināma rajona strādnieku.). Ārodbiedrībām-sindikātiem jāuzņemas atbildība rūpēties nevien par viņas apvienoto biedru saimnieciskām un morāliskām interesēm, bet tām jāorganizē arī dažādi pašpalīdzības pasākumi savu biedru kultūrālai, morāliskai un nacionālai audzināšanai. Par organizāciju vadītājiem drīkst būt tikai personas, kuŗas morāliskā un ētiskā ziņā nevainojamas un to ir pierādījušas ar savu agrāko dzīvi un uzticību savai tēvijai.

Zem šādiem noteikumiem nodibinātai arodorganizācijai tiek piešķirtas juridiskas personas tiesības. Otru tās pašas profesijas arodorganizāciju zināmā rajonā pēc tam vairs nevar nodibināt.

Katra no valdības atzītā arodorganizācija ir vienīgais strādnieku vai darba devēju likumīgais pārstāvis zināmā rajonā un sevī reprezentē arī viņā nemaz neietilpstošos šīs pašas nozares strādniekus vai darba devējus.

Arodorganizācijai tiek piešķirtas tiesības piespiedu kārtā aplikt ar zināmiem maksājumiem sev par labu visus šīs darba nozares strādniekus attiecīgā rajonā (arī tos, kuŗi arodorganizācijā vēl nemaz nesastāv). Šīs obligātoriskās nodevas tomēr nedrīkst būt lielākas strādniekiem — par vienas dienas algu gadā un darba devējiem gadā par vienas dienas algu izmaksu viņu uzņēmumos.

Piešķirot arodorganizācijām šādas priekšrocības, valsts vara tām uzliek arī veselu rindu publiski-tiesisku pienākumu. Viņām ir jāorganizē un jāuztur arodnieciskas skolas, krāj- un aizdevu kases u. t. t. Arodorganizācijas ir padotas valdības kontrolei. Valdībai ir tiesības atcelt arodorganizāciju priekšsēdētājus un ģenerālsekretārus no viņu amatiem un tos šinīs amatos arī neapstiprināt. Ārkārtējos gadījumos arodorganizāciju vadošie orgāni var tikt no valdības atcelti un apmainīti pret jauniem pēc valdības ieskata.

Arodorganizācijai, cenšoties aizstāvēt savu biedru intereses, jāpatur arvien vērā arī ražošanas un vispārības (valsts) intereses.

Arodorganizāciju tīkls aptver visu Itāliju. Valsts vara nevar stāties tiešās attiecībās ar visām mazām arodorganizācijām, un tādēļ fašisti ir radījuši veselu arodorganizāciju centrālo apvienību (konfederāciju) tīklu, kas ietver sevī valsts apjomā visas savas nozares arodu organizācijas resp. sindikātus. Vairākas centrālās savienības ir apvienotas savukārt sa-

vienību savienībās. Pavisam pastāv 13 konfederācijas un centrālās apvienības — 6 darba devējiem, 6 darbaņēmējiem un viena garīgā darba strādniekiem. Šīm konfederācijām ir jāietver sevī visi valsts iedzīvotāji.

Sindikāti prasa, lai viņos apvienotie biedri būtu tikumiski un politiski nevainojami. Pārkāpumu gadījumos sindikāti var savus biedrus sodīt vai pat izslēgt no biedru skaita. Galvenā vadība sindikātā atrodas priekšsēdētāja rokās, kuŗu amatā apstiprina korporāciju ministrs. Kā padomdevēja orgāns sindikātam ir padome. Bez tam katrā sindikātā pastāv arī disciplinārais orgāns. Pēdējā funkcijas bieži izpilda arī padome vai priekšsēdētājs.

Sindikātu praktiskā nozīme valsts dzīvē ir ļoti liela. Viņi slēdz kolektīvus līgumus, izstrādā darba noteikumus, u. t. t. Konfliktu gadījumos, kuŗiem var būt vispārēja nozīme, sindikāts var nostāties kā viena no ieinteresētām pusēm procesā. Augstāko pakāpju sindikātu apvienības vada un kontrolē viņas ietilpstošos sindikātus (arodorganizācijas). Viņām ir tiesība nevien reprezentēt un aizstāvēt visu viņā ietilpstošo sindikātu intereses, bet tām ir pat zināma disciplināra vara. Sindikātos ir apvienota lielākā daļa no visiem Itālijas darbaņēmējiem un darba devējiem.

Darbaņēmēju un darba devēju atsevišķās intereses ievada kopējā gultnē ar korporācijām. Pēdējās ir valsts orgāni, kas saskaņo nevien abu pieminēto grupu atsevišķās intereses, bet saskaņo tās arī ar valsts interesēm.

Korporācijās kā centrālos orgānos ieiet darbaņēmēju un darba devēju sindikātu pārstāvji. Pastāv pamatkorporācijas un arodkorporācijas. Pirmajās sai-

stītas vienas ražošanas darba ņēmēju un darba devēju konfederācijas. Šādu pamatkorporāciju ir septiņas: lauksaimniecības, rūpniecības, tirdzniecības, barku un apdrošināšanas, jūras un gaisa transporta, brīvo profesiju un mākslinieku.

Pamatkorporācija ir savas nozares likumdevējs orgāns. Viņai piekrīt ikviena uzņēmuma veicināšana, uzmodināšana un pabalstīšana ar nolūku organizēt un ievest kārtību ražošanā. Jautājumus, kas skar vairāku pamatkorporāciju darba lauku, kārtoto arodkorporācijas, kuŗām ir galvenā kārtā tehniska un saimnieciska nozīme. Viņas dod padomus speciālos jautājumos valsts iestādēm un cenšas atbalstīt savu ražošanas nozari starptautiskos tīrgos.

Centrālu vietu korporatīvā valstī ieņem korporāciju nacionālā padome, kuŗas prezidents ir valdības galva. Padome sastādās no līdzīga skaita darba devēju un darba ņēmēju pārstāvjiem no katras korporācijas. Tanī kā pastāvīgi locekļi ieiet arī iekšlietu un lauksaimniecības ministri. Padomes darbība norit sekcijās, kuŗu skaits atbilst korporāciju skaitam. Šī padome ir viens no Itālijas likumdošanas orgāniem. Viņa apspriež dažādus saimnieciskās dzīves svarīgākos izveidošanas jautājumus, starptautiskos tirdzniecības līgumus un kārtoto darba konfliktus starp plašākām darba devēju un darba ņēmēju grupām.

Atsevišķās provincēs pastāv provinču korporatīvās padomes, kuŗas organizētas uz tiem pašiem principiem. Viņas seko vietējai saimnieciskai un sociālai attīstībai, ievāc informāciju dažādos saimnieciskās dzīves jautājumos un iesūta to līdz ar saviem priekšlikumiem attiecīgām valsts iestādēm, kā arī izdod noteikumus saviem apgabaliem, palīdzot sindikātiem

veikt viņiem uzliktos uzdevumus. Sindikālo un korporatīvo organizāciju uzraudzības orgāns ir korporāciju ministrija.

Tāda īsumā ir Itālijas arodniecisko organizāciju uzbūves schēma. Ārodu apvienības te ieņem divējādu lomu: no vienas puses tās ir īpatnēji pašvaldības orgāni, kurām valsts nodevusi speciālus uzdevumus, un no otras puses, tās ir valsts iekārtas veidotājas. Ārodorganizācijas ir starplocekļi starp valsti un atsevišķiem individiem. Viņās pilsoņi ieaug kopības apziņā, ikdienas sajuzdami sevi kā kopības locekļus, mācās cienīt šo kopību un stādīt tās intereses pāri savām individuālām vajadzībām.

Ārodu organizācijas ar stingru izlasi no sava vidus izvirza valstī vadošās personas. Viņas sūta savus pārstāvjus visās likumdošanas iestādēs. Valdības padomdevējā orgānā — lielā fašistu padomē ieliet visu konfederāciju prezidentus. Itālijas likumdevēju iestāžu locekļi nav saistīti ne ar kādām partiju programmām un personīgiem solījumiem. Tie ir labākie savas nozares lietpratēji un reizē vērtīgākie sabiedrības locekļi, kas dod drošību, ka viņi pieies arī ārpus savas nozares interesēm esošiem jautājumiem ar skatu, kas pirmā vietā vienmēr paturēs ne grupas, bet nācijas intereses.

Ja darba konfliktus nevar nokārtot atsevišķie sindikāti, tad par tiem lemj korporācijas. Ja samierināšanās arī tur nav panākama, tad jautājuma izšķiršanu nodod darba tiesai, sastāvošai no tiesneša un attiecīgas nozares speciālistiem. Šīs tiesas ir noorganizētas pie apelācijas tiesām un sastāv no tiesas priekšsēdētāja, diviem tiesnešiem un diviem pieaicinātiem rūpniecības un strādnieku jautājumu ekspertiem. Eksperti piedalās tiesā ne kā vienas vai

otras puses aizstāvji, bet kā piedzīvojuši apstākļu pazinēji.

Pirms lietas caurskatīšanas tiesā, arodu lietu ministrijas pārstāvji mēģina abas pretējās puses samierināt. Ja samierināšanai nav panākumu, tad tiesa skata lietu cauri un izlemj to pēc sirdsapziņas un taisnības sajūtas, ņemot vērā abu pretējo pušu intereses, kā arī valsts tautsaimnieciskās intereses. Streiki un lokauti (strādnieku masu atlaišanas no uzņēmējiem) Itālijā ir stingri noliegti.

Visai interesanta ir arī Itālijas fašistu konstitūcija. Viņas pamatprincipi ir sekoši: —

Katrs indivīds ir padots nācijai, bet tā kā nācija ir tanī pat laikā arī valsts, tad ir jāatzīst valsts virsvardība. Atsevišķs pilsonis arodorganizācijā atrod sev atbalstu savu tiesību un interešu aizstāvēšanā. Šī pati arodorganizācija nosprauž arī viņa brīvības robežas. Valsts savukārt atbalsta arodorganizācijas viņu darbā. Valsts stāv pāri indivīdam un visām organizācijām. Rodas saskaņota sistēma, kuras pamatos ir likti solidarisma — saprašanās principi. Kopības intereses ir stādāmas augstāk par atsevišķa pilsoņa interesēm.

Konstitūcija aizsargā privātīpašumu un privāto iniciatīvu, bet šai privātai iniciatīvai jābūt saskaņotai ar valsts tautsaimnieciskām interesēm. Valsts varai ir tiesības nevien atbalstīt, bet arī slēgt uzņēmumus, ja viņu darbība ir kaitīga valsts tautsaimnieciskām interesēm. Šādi soļi gan tiek sperti tikai tad, ja to neatliekami prasa sabiedriskā nepieciešamība.

Valstij sevišķa vērtība jāpiegriež darba aizsardzībai visos viņas veidos, neizslēdzot arī garīgā darba strādniekus. Pēdējiem piegriežama pat izcilus ievērtība. Konstitūcija vispār lielu vērtību piegriež dar-

ba ļaužu interešu nodrošināšanai un aizstāvēšanai, kas tiek izvesta dzīvē sociālās likumdošanas ceļā, nodrošinot strādniekiem atvaļinājumus, apdrošināšanu pret nelaimes, slimību un bezdarba gadījumiem, uzlabojot stāvokli strādniecēm — mātēm, darba jaunatnei u. t. t.

Fašisti cenšas izvairīties arī vienīgi no fiziskā darba izcelšanas. Fiziskais darbs, — saka Musolīni — nedrīkst aizēnot garīgo darbu: garīgais darbs tautai nepieciešams vēl vairāk, kā vienkāršs roku darbs. Tiklab uzņēmēju, kā arī strādnieku arodnieciskām organizācijām jācenšas savas intereses saskaņot ar valsts interesēm. Valsts kontrolē darba spēka pieņemšanas lietu. Viņa organizē uz paritātes pamatiem darba apgādes birojus, kuŗu priekšgalā atrodas korporāciju ministrijas aģenti. Šo biroju mērķis ir veicināt šķiru sadarbību, nodrošināt strādniekiem viņu intereses un sniegt rūpniecības uzņēmumiem vispiemērotākos strādniekus.

Arodu organizācijas Itālijā gādā arī par jaunās paaudzes piemērotu sagatavošanu savam nākošam darbam, jo sagatavošana attiecīgam arodam atrodas pašu organizāciju rokās. Vadošos noteikumus dod korporācijas, bet par tiešo apmācību gādā arodu sindikāti, ierīkojot šim nolūkam skolas, kursus un sarīkojot priekšlasījumus.

Izcilus vērība tiek piegriezta jaunatnes audzināšanai. Jaunatnes organizācijas ir iedalītas trīs pakāpēs. Pirmo divu pakāpju audzinošā programma ietver divi galvenos virzienus: kultūrālo un reliģisko audzināšanu un fizisko, sporta un daļai militāro audzināšanu. Trešā grupa noslēdz augstāko izglītības posmu. Visām šīm organizācijām ir viens pamats — nacionālisms un viens gars — solidārisms.

Tās savā audzināšanas darbā nepazīst ne kārtu, ne šķiru starpību, jo savu nacionālo ideālu fašisms redz tautas vienprātībā.

Arī sporta un kultūrālo darbību plaši atbalsta valdība. Šim nolūkam kalpo tā saucamā „Nacionālā institūcija strādnieku un ierēdņu sportam, papildus izglītībai u. c.“ Saīsināti šī organizācija saucas — Dopoldvoro. Tā nodarbojas ar fizisko audzināšanu, ekskursiju sarīkošanu, artistisko audzināšanu, aroda speciālizāciju, sanitāro, sociālo un higiēnisko aizgādniecību, apdrošināšanu u. c. tamlīdzīgām lietām.

Fašisma mērķu noskaidrošanai ļausim, lai Musolīni runā pats:

„Saimniecībā nav tādu interešu, ko varētu saukt tikai par privātām vai individuālām. Kopš tās dienas, kad cilvēks nolēma dzīvot sabiedrībā ar sev līdzīgiem, katrai viņa darbībai ir sekas, kas sniežas tālāk par viņa paša personu. Korporatīvā saimniecība respektē privāto iniciatīvi, privātīpašuma principu, bet viņa prasa, lai personīgā iniciatīve un privātais īpašums kalpotu sabiedrībai, visu pilsoņu kopai. Ne tikai rūpniecībai jāstrādā pēc plāna, bet arī lauksaimniecībai, tirdzniecībai, bankām un amatniecībai. Kā šī plānsaimniecība realizējama? Ar interesēto saimniecības nozaļu pašdisciplīnu! Valstij jāiejaucas tikai tad, kad saimniecības nozares nevar atrast savstarpējas saskaņošanās un līdzsvarošanas ceļu, un valstij ir arī šai sfērā suverēnas tiesības, jo valsts ir tikai cits nosaukums tam, ko sauc par „patērētāju“. Anonīmo masu, kas nav apvienota attiecīgās patērētāju organizācijās, vajaga aizsargāt tai organizācijai, kas reprezentē visus pilsoņus kopā.“

Kur privātā iniciāīve un privātais īpašums izrādās savam uzdevumam nepiemēroti, tur iejaucas valsts. Šādā ceļā ir saimnieciskās attīstības cieši saistītas ar sociālām prasībām. Vienota vadība, vienīgs likums, vienīga augstākā instance: vispārības labums. Neviens vairs nenododas illūzijai, ka iespējams saimniecības dzīvē ienest agrāko sparū un rosību, atstājot neskārtu kapitālistiskā liberālisma veco struktūru. Krīzes pamata cēloni, kas raksturojams kā līdzsvara trūkums starp neaprobežotajām mēchaniskās lielražošanas iespējamībām un iedzīvotāju aprobežotām pirkšanas spējām, nevar labot nedz novērst, ja tautas bagātības sadalīšanas sistēma netiek pamatīgi grozīta.

Eksperimenti, ko dažādas valstis taisa tautas saimniecības aizsargāšanai, nevar dot praksē izšķirīšu rezultātu, ja viņām neizdodas tā noorganizēt preču sadalīšanu, ka cilvēku eksistences vajadzības tiktu arvienu apmierinātas, cik to atļauj ražošanas līdzekļu uzlabošanās, kas arvienu iet uz priekšu — ar citiem vārdiem, sadalīšanai jābūt tā organizētai, ka augot ražošanai, varētu augt arī patērēšana.

Strādnieku masas, uz ko kapitālisma laikmeta sākumā skatījās tikai kā uz darba spēku, tagad rādās pasaulei no jaunas un spēcīgas puses, proti, kā patērētāji. No vienkāršiem darba instrumentiem tās kļuvas par visas saimniecības dzinējspēku. Ražošanu nevar pavairot, ja nepavairojas masu patērēšanas spēja. Tāpēc progress iespējams tikai tādā saimniecības iekārtā, kur sabiedrības augstākās intereses valda pār sabiedrības mazākuma privilēģijām.

Ja to atzīstam, tad ir skaidrs, ka starp dažādiem eksperimentiem un jauniem ievēdumiem tautu politiskā un saimnieciskā dzīvē, ap ko nopūlas visi

domātāji un politiķi, vislielākā vērtība un sekmes būs tiem pasākumiem, kas dibinās uz augstā atziņuma, ka speciālās un individuālās intereses, grupu un šķiru intereses jāpakļauj visaugstākai vispārības interesei.

Krizei, kuŗas apjomi top, sevišķi Eiropai, arvienu vairāk bīstami, ievērojot milzīgo iedzīvotāju masu pamošanos Austrumu zemēs, nevar pretī stāties ar novecojušos politisku ideoloģiju kritērijiem. Šī krīze apdraud civilizācijas pamatus, un tās novēršanai jāmeklē līdzekļi, kas stāvētu pāri visiem aizspriedumiem, vecajām skolām un doktrinām.

Krīze jāapskata ar brīvu garu, neatkarīgu no visiem scholastiskiem aizspriedumiem. Jo sabrukums ir dziļš, vecu ieradumu un dažādu mazu un lielu privilēģiju pretestība ir milzīga, un tāpēc ir dabīgi, ka no visām pusēm sauc pēc dzelzs dūres, pēc stipras valdības, pēc valsts autoritātes. Mēs jau esam ceļā uz plānsaimniecību, un tā kā tikai stingra likuma autoritāte var izdarīt spiedienu uz saimnieciskajiem un politiskajiem spēkiem, tad ir dabīgi, ka valsts iejaucas gandrīz visās nozarēs, paplašina un attīsta savu darbības lauku un arvienu vairāk izveidojas par to faktoru, kas izšķir tautu likteņus.

Tā tad mums savas cerības jāliek uz valsti, un turpu jāvirza visas mūsu pūles; mums jāstrādā kopā ar valsti un jācenšas panākt, lai valsts darbība, viņas atpestītāja misija, norisinātos pilnīgā saskaņā ar vispārības augstākajām interesēm.

Arodu organizācijas Vācijā

Vāciju ilgus gadus uzskatīja par vienu no stiprākajiem marksistisko arodbiedrību cietokšņiem. Šo biedrību delegāti piedalījās pat blakus Vācijas valdības oficiāliem delegātiem dažādās atbrūošanās konferencēs. Tas rāda, kāds liels iespaids savā laikā šīm organizācijām bija uz Vācijas valsts dzīvi.

Formēli Vācijas marksistiskās arodbiedrības saucās gan par „brīvajām arodbiedrībām“, bet faktiski tās bija sociāldemokrātu partijas filiāles. Šīs organizācijas apvienoja tuvu pie 50 proc. no visiem Vācijas rūpniecības strādniekiem. Bez šīm tā saucamām „brīvajām arodbiedrībām“ pastāvēja vēl arī diezgan spēcīgas katoļu, neitrālās un komunistu arodbiedrības. Bieži gadījās, ka lielāka darba konflikta gadījumā šīs organizācijas staigāja kopīgus ceļus. Viņu kopējā saimnieciskā un politiskā vara bija tik liela, ka bijušos parlamentārisma ziedu laikos arodu biedrības, ar kreiso partiju un katoļu centra atbalstu, bieži gāza nevien atsevišķus ministrus, bet pat valdības.

Hitleram nākot pie varas, sabruka sociāldemokrātu un komunistu organizācijas. Reizē ar viņām, kā nevarīga kāršu būdiņa, sabruka arī Vācijas „brīvo arodbiedrību“ centrāle līdz ar viņas dažādām palīgorganizācijām. Valdība šīs organizācijas sākumā neslēdza, bet arestēja viņu vadoņus un pašas šīs organizācijas nodeva īpaša darba komisāra Dr. Leja pārzināšanā. Līdz ar to visa Vācijas arodkustība tika

pārorganizēta uz jauniem vadonības principiem. Ārodnieciskai presei ieveda stingru cenzūru. Tur nekā vairs nepalika no marksistiskā gara un šķiru cīņas ideoloģijas. Pašas arodbiedrības pārkārtoja, izdarot radniecisku organizāciju apvienošanas. Visas sīkās organizācijas likvidēja, pievienojot tās lielajām arodu organizācijām, kas reprezentē vienas nozares darbiniekus vai strādniekus visas valsts vai zināma iecirkņa apjomā.

Atjaunoto arodorganizāciju priekšgalā nolika, iecelšanas kārtībā, nacionālsociālistu partijas uzticības vīrus. Atsevišķām arodu nozarēm resp. korporācijām nolika īpašus vadītājus. Bez pēdējiem nozīmēja vēl īpašus arodu organizāciju uzraugus pa iecirkņiem, rajoniem un atsevišķām darba vietām. Ārodu uzraugiem savukārt padotī arodu virsnieki resp. instruktori, kas dod norādījumus darba vietu arodgrupu vadītājiem. Tā tad arodu organizāciju iekšējā uzbūvē nacionālsociālisti mēģināja ievest militāras organizācijas principus ar rotu, pulku, divīziju un korpusu komandiejiem, protams, zem citiem nosaukumiem — „Bundeswarte“, „Reichsfachgruppenleiter“, „Landeswarte“, „Bezirkgruppenleiter“, „Obleute“, „Ortsfachgruppenleiter“ u. t. t.

Pret šīm nocionālsociālistu reformām bijušie Vācijas arodorganizāciju darbinieki un biedri nekur neizrādīja ne mazāko pretestību. Tie kapitulēja uz visas līnijas.

Berlīnē un citos lielākos centros notika pat patriotiskas arodbiedrību biedru manifestācijas par godu jaunajam režīmam. Katras tautas raksturā ir savas īpatnējas līnijas un vācu tautā ir novērojamas lielas simpatijas militārai iekārtai. Te laikam savu iespaidu

ir darījis tas tautas militārās audzināšanas veids, kāds Vācijā ir pastāvējis jau vairākas paaudzes. Tamdēļ arī ģenerāļus nekur tā nedievina, kā Vācijā.

Reizē ar strādnieku arodorganizāciju pārveidošanu, uz tiem pašiem principiem pārveidoja arī valsts un pašvaldību darbinieku organizācijas. Šīs organizācijas nodalīja no pārējām arodu organizācijām īpašā Valsts un pašvaldību darbinieku organizāciju savienībā (Deutscher Beamtenbund'ā). To motivēja ar to, ka šīs organizācijas nevar uzskatīt par arodorganizācijām tādā nozīmē, kā strādnieku, amatnieku, laukstrādnieku vai citas tamlīdzīgas organizācijas. Valsts un pašvaldību darbinieku organizācijas atrodoties pret valsti pavisam citādās attiecībās. Valsts un pašvaldību darbinieki sava darba iecirkņa robežās paši esot valsts varas reprezentanti un valdības ģribas un norādījumu dzīvē izvedēji. Tas sevišķi zīmējoties uz augstākiem un vidējiem ierēdņiem, kuŗi apveltīti plašām pilnvarām valdības norādījumu un valsts politikas dzīvē izvešanā. Bez tam arī atalģojuma un citu aroda jautājumu kārtošanā starp valsts un pašvaldību darbiniekiem un privāto uzņēmumu kalpotājiem un strādniekiem ar likumu esot novilkta stingra robeža. Valsts un pašvaldību darbinieku alģu un tiesiskos jautājumus izlemjot valsts un pašvaldības, kas tiekot nokārtots pa lielākai daļai likumdošanas ceļā, kamēr privāto uzņēmumu kalpotājiem un strādniekiem pastāvoť brīvas vienošanās iespējas tiklab atalģojuma, kā citos jautājumos.

Pats Vācijas tagadējais likteņa noteicējs, valsts kanclers Adolfs Hitlers, runājot par valsts darbiniekiem un viņu organizāciju nozīmi, uzsvēris, ka valdība savu plašo nodomu un mērķu izvešanā cer uz visas tautas atbalstu, bet vispirmā kārtā tā sagaida

atbalstu un uzticamu pienākuma pildīšanu no valsts darbiniekiem.

Ierēdnis ir valdības gribas un uzdevumu izvedējs un valsts politikas faktiskais realizētājs. Tādēļ valsts politikai jābūt arī valsts darbinieku politikai. Lai valdība vislabāki varētu realizēt savu gribu caur ierēdņiem, tad, pats par sevi saprotams, ir vēlams ciešs kontakts starp valsts varu un ierēdniecību. Šādu kontaktu starp valdību un ierēdniecību ir centies nodibināt arī Ad. Hitlers. Viņa centieniem bija jūtami panākumi. Ja lielās politiskās un saimnieciskās reformas Vācijā ir varējušas norisināties tik gludi, tad, šķiet, te liels nopelns piekrist tam labajam kontaktam, kāds ir pastāvējis starp valdību un valsts un pašvaldību darbiniekiem.

Kādā veidā tad realizējies šis savstarpējais kontakts?

Uz to vislabāko atbildi dod Vācijas valsts darbinieku organizāciju uzbūves schēma. Tur redzam sekošo: — Valsts darbinieku organizāciju savienības priekšgalā atrodas pats vadonis, t. i. valsts kanclers Adolfs Hitlers. Viņš nosprauž galvenās ģenerāllīnijas valsts un pašvaldību darbinieku organizāciju darbībai, dod norādījumus valsts darbiniekiem dažādu svarīgāko valsts politikas uzdevumu dzīvē izvešanai. Pie vadoņa pastāv īpaša vadoņa padome aroda lietu jautājumos. Šī padome sastāv no piecām uzticības personām, kuras izvēlas pats vadonis. Tieši vadonim ir padots arodu lietu pārzinātājs resp. arodu lietu ģenerālsekretārs, kas pēc vadoņa norādījumiem kārtu arodu lietas. Kā palīgorgans minētam ģenerālsekretāram ir padomnieku komisija no 15 personām un viņu aizvietotājiem. Tālākais organizāciju pārvaldes sadalījums ir tāds, ka pastāv īpaši Visvācijas arodu organi-

zāciju uzraugi, kuŗiem padoti iecirkņu arodnozaŗu vadītāji un arodu lietu virsnieki, kuŗiem padoti darba vietu arodnozaŗu vadītāji. Pie arodu lietu pārzinātājiem pastāv, pēc vajadzības, īpašas padomes un komisijas vai arī pieaicināti padomnieki, kas kā atfiecīgi speciālisti labi pārzin vienas otras lielākas nozares lietas.

Bez šiem pārvaldes institūtiem vēl atsevišķi pastāv arodu lietu uzraugi bijušo Vācijas atsevišķo valstiņu robežās, kas padoti tieši centram un kuŗiem savukārt padoti arodu nozaŗu vadītāji šo valstiņu robežās.

Ši diezgan sarežģītā organizācijas uzbūves schēma ir acīmredzot piemērota Vācijas īpatnējiem apstākļiem un, protams, nav vēl nekas galīgs, jo arodorganizāciju uzbūve Vācijā atrodas vēl arvienu veidošanās stadijā.

Iepazīstoties ar Vācijas valsts darbinieku organizāciju pēdējo pēckaŗa gadu darbību, var konstatēt valsts darbinieku dzīvē un centienos daudz līdzības ar mūsu apstākļiem. Vācijas valsts un pašvaldību darbinieki partiju saimniekošanas laikos bija tāpat sašķelti dažādos sīkos nogrupējumos, kuŗu starpā gan atalģojuma, gan arī citos jautājumos notika liela savstarpēja rīvēšanās, kas noveda vienā otrā gadījumā pie asas, nevēlamas apkaŗošānās. Šie apstākļi, pats par sevi saprotams, nenāca valsts darbiniekiem pašiem par labu, bet ievērojami kaitēja viņu interesēm un arī prestižam.

Vācijā vispārīgi pastāvēja gan ieskats, ka valsts darbiniekiem jāstāv ārpus politiskām partijām un jābūt bezpartējiskiem, bet pašas politiskās partijas ar varu vilka valsts darbiniekus iekšā partiju politikā un partiju veikalos un ļoti bieži vajāja tādus valsts un pašvaldības darbiniekus, kas negribēja padoties

viņu iegribām. Gluži tādu pašu ainu mēs redzējām arī pie mums. Tādēļ pirms Hitlera nākšanas Vācijā pie varas, rūgtums un nemiers pret politiskām partijām Vācijas valsts darbiniekos bija ļoti liels, un stipras valsts varas nodibināšanos turienes valsts darbinieki uzņēma ar lielām simpatijām.

Jaunais režīms, stājoties pie arod kustību pārveidošanas, izbeidza sīko valsts darbinieku organizāciju pastāvēšanu. Šīs organizācijas agrāk savu pastāvēšanu centās attaisnot ar īpatnējām savas arodgrupas interešēm. Vienas aroda nozares darbiniekiem tagad visiem bija jāapvienojas vienā kopējā stiprā organizācijā. Līdz ar to izzuda dažādo atsevišķo interešu gars ierēdņu saimē. Augstākie, vidējie un zemākie darbinieki — visi kļuva par kopīgās organizācijas biedriem, kuŗu atbalsta arī administrācija un valdība. Tādēļ šīs organizācijas savos centienos varēja uzrādīt labas sekmes.

Valsts darbinieku centieni atjaunotā Vācijā iziet uz to, lai sniegtu valstij to labāko, ko valsts darbinieki tai spēj dot.

Valsts un pašvaldību darbinieku organizāciju savienības vadošie mērķi ir izteikti sekošās piecās tezēs:

- 1) Visiem spēkiem un zināšanām atbalstīt un veicināt valdības uzsākto valsts jaunuzbūves darbu un centienus, kas iziet uz tautas apvienošanu un kopības apziņas nostiprināšanu.

- 2) Āttīstīt uz tradicionāliem tautiskiem pamatiem tikumisko arodnieciskās un sabiedriskās dzīves izpratni un nacionāli-valstisko apziņu Vācijas ierēdņos.

- 3) Atdzīvināt visos tautas slāņos apziņu, ka Vācijas ierēdniecība ir nepieciešama un nedalāma vācu tautas sastāvdaļa.

4) Savienībai jāuzņemas iniciatīve visos ierēdņu arodnieciskos jautājumos un jāreprezentē tā pie valdības, administrācijas un sabiedrībā.

5) Jāturpina arodnieciskās un nacionāli-valstiskās audzināšanas darbs ierēdņos, nostiprinot viņos apziņu, ka vispārības intereses arvien jāstāda augstāk par personīgām un grupu interesēm.

1933. g. 29. novembrī izdots likums par vācu amatniecības pagaidu uzbūvi. Šis likums radikāli pārveido visu amatnieku tiesisko stāvokli. Likumu pēc satūra varētu sadalīt 4 sadaļās: 1) visiem amatniecības uzņēmumiem uzlikts par obligatorisku pienākumu sastāvēt jaundibināmās amatniecības biedrībās; 2) amatnieku biedrībās un biedrību savienībās ievests vadonības princips: biedrības vada nevis vēlētie valdes locekļi, bet gan amatniecības kameru ieceltie vadoņi (Obermeister); amatniecības kameras priekšsēdētājus iecel valsts saimniecības ministrs; 3) pašvaldību un atsevišķu apgabalu pārvalžu tiesības pārnestas uz valsts saimniecības ministru un 4) likums piešķir valsts saimniecības ministram, kopā ar darba ministru, tālejošas pilnvaras amatniecības jaunizbūvei un organizācijai.

Uz šī likuma pamata valsts saimniecības un valsts darba ministri izdevuši trīs ļoti plašus un ārkārtīgi svarīgus noteikumus par amatniecības pārkārtošanu.

Pirmie noteikumi par vācu amatniecības izbūvi paredz, ka atsevišķos apgabalos dibināmas jaunas amatnieku biedrības (Handwerkerinnungen). Katrai amatniecības nozarei zināmā rajonā var pastāvēt tikai viena biedrība. Radniecīgas amatniecības nozares var apvienot vienā biedrībā. Biedrības nodibina un to darbību pārrauga amatniecības kameras. Visiem amata rullī ierakstītiem amatniekiem uzlikts par obligāto-

risku pienākumu sastāvēt savā amatnieku biedrībā. Līdz jauno noteikumu izdošanai pastāvošām brīvām amatnieku biedrībām un organizācijām jālikvidējas.

Šie noteikumi arī nosaka, ka līdz tam pastāvošo amatnieku biedrību mantā pāriet uz jaundibināmām amatnieku biedrībām un apgabala savienībām, kā veco organizāciju tiesisko pēcnācēju. Mantas sadalīšana starp veco organizāciju biedriem ir noliegta. Ātsevišķo biedrību likvidācijas un mantas nodošanas lietas pārzina amatniecības kameras. Ja pie agrākām amatnieku biedrībām pastāvējušas palīdzības vai pabalsta fondi, kases vai slimo kases, tad amatniecības kamera var dot rīkojumu šo fondu un kasu naudas summas pārvest uz jaundibināmām biedrībām.

Vācijas noteikumi arī paredz, ka sūdzības par amatniecības kameru varbūtējo nepareizo rīcību izšķir nevis tiesu iestādes, bet amatnieku kameru centrālā apvienība, kuŗas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Amatniecības kameru locekļu vēlēšanas ir atceltas. Kameras vada un pārstāv uz ārieni valsts saimniecības ministra iecelts kameras priekšsēdētājs. Valsts saimniecības ministrs var priekšsēdētāju katrā laikā atcelt. Valdei un padomei ir tikai padomdevējas tiesības; locekļus valdei un padomei izraugās priekšsēdētājs pēc saviem ieskaŗiem. Amatniecības kameras pārzina un vada jaundibināmās amatnieku biedrības, ieceļ un atceļ tām vadītājus, groza statūtus u. t. t. Valsts saimniecības ministra pārstāvis var piedalīties visās kameras sēdēs un apspriedēs, var katrā laikā revidēt kameras darbību, kasi un dokumentus.

1934. g. sākumā Hitlers izdeva jauno Vācijas darba iekārtas likumu, kas ienesa lielas pārģrozības strād-

nieku arodorganizācijā un vispār darba dzīvē. Strādnieku arodorganizācijas viņu agrākā nozīmē un līdz tam Vācijā pastāvošās strādnieku fabriku komitejas tika likvidētas.

Darba iekārtas likumā ir noteikts, ka katrs uzņēmums ir jāuzskata par saimniecisku vienību, kas strādā par labu tautai un valstij. Uzņēmējs ir uzņēmuma vadītājs, kuŗa pavēlēm strādniekiem un kalpotājiem, kā uzņēmuma līdzstrādniekiem, jāpadodas un kuŗam tiem jābūt uzticīgiem. Pie katra uzņēmuma jā dibina īpaša uzticības padome, kuŗai jācenšas padziļināt uzticību uzņēmuma līdzdalībnieku starpā. Šīm padomēm jāapspriež visi jautājumi, kas attiecas uz darba ražīguma pavairošanu, strādnieku stāvokļa uzlabošanu, iekšējo konfliktu izšķiršanu un citu tamlīdzīgu jautājumu nokārtošanu. Šīs padomes ir stājušās agrāko fabriku komiteju vietā, bet viņu pienākumi ir dažā ziņā sašaurināti un citā vietā paplašināti.

Šīs padomes izvēl paši strādnieki, bet kandidātus uzstāda uzņēmējs saziņā ar uzņēmuma nacionāl-sociālistiskās šūniņas priekšnieku. Par uzstādītiem kandidātiem strādnieki nobalso aizklāti un šos kandidātus vai nu apstiprina, vai arī noraida. Uzstādīto kandidātu noraidīšanas gadījumā uzticības padomi iecel valsts resp. darba frontes komisāra pilnvarotā persona. Šādas personas ir ieceltas kā aroda lietu uzraugi visās lielākās ražošanas nozarēs. Uz uzticības padomes locekļu vairākuma atzinuma pamata šie aroda lietu uzraugi var atcelt uzņēmēja rīkojumus. Šīm padomēm zināmos gadījumos, uz valdības norādījumu, jāuzņemas arī darba iekšējās iekārtas noteikumu izstrādāšana atsevišķā uzņēmumā. Viņas noteic arī darba algas minimumu, kuŗu uzņēmējs turpmāk nedrīkst samazināt.

Bez tam uzņēmumos paredzētas sociālās goda tiesas, sastāvošas no trim personām. Vienu nozīmē valsts tiesa, otru uzņēmējs un trešo — uzticības padome. Goda tiesas izlemj citus strīdīgos jautājumus un savos spriedumos var uzņēmējam vai strādniekam izteikt brīdinājumus un rājienus, kā arī uzlikt naudas sodus līdz 10.000 markām. Viņas var aizliegt pat uzņēmējam būt par sava uzņēmuma tiešo vadītāju vai uzticības padomes locekli.

Likumā noteikta arī strādnieku atlaišanas kārtība. Tie strādnieki, kas uzņēmumā nostrādājuši vairāk par gadu, var atlaišanu pārsūdzēt darba tiesā. Ja darba tiesā atlaišana tiek atzīta par nepareizu, tad uzņēmējam jāizmaksā viņam vienreizēja atlīdzība četrus mēnešu darba algas apmērā.

Likums sīkākā rēgulē arī citus darba dzīves jautājumus. Tā tad strādnieku arodorganizāciju funkciju kārtošanu Vācijā ir uzņēmusies valsts vara ciešā saskaņā ar darba vietās atrodošo nacionālsociālistisko strādnieku šūniņu vadošām personām. Strādnieku pašdarbība un pašiniciatīve arodniecisko jautājumu kārtošanā ir stipri ierobežota. Visi streiki un lokauti ir uz visstingrāko noliegti. Strādnieku organizācijas pastāv tikai kultūrāliem un pašpalīdzības mērķiem.

Vācijas rūpniecībā un saimnieciskā dzīvē tiek ieviesta noteikta plānsaimniecība. Valsts rēgulē arī bezdarba jautājumu, nodarbinot bezdarbniekus dažādos sabiedriskos darbos, no kuņiem var atzīmēt grandiozas ceļu jaunbūves, kas kalpos nevien iedzīvotāju saimnieciskām interesēm, bet kara gadījumā arī valsts aizsardzības interesēm.

Arodu organizācijas Austrijā

Pēc kreiso organizāciju puča likvidēšanas un šo organizāciju slēgšanas, Austrijas valdība jau neļaiķa kanclera Dolfusa laikā stājās pie valsts iekārtas pārveidošanas darba. Līdz tam Austrija skaitījās par vienu no stiprākiem marksisma cietokšņiem. Marksistiem te piederēja liela vara sevišķi pašvaldībās, kuŗas vietām pilnīgi atradās sociāldemokratu un komūnistu rokās.

Sociāldemokrātiem bija savs bruņots kuŗaspēks — „šucbunds“, kur skaitījās vairāki tūkstoši labi apmācītu kuŗavīru un sportistu, kas izturējās ļoti izaicinoši pret pilsonisko valdību un tās iestādēm. Tā bija valsts valstī, un marksisti nebūt neslēpa, ka viņu nolūks ir sagrābt savās rokās valsts varu ar šī bruņotā spēka palīdzību. Tā nobrieda marksistu pučs, kuŗu Dolfusam ar lielām pūlēm izdevās likvidēt. Šis pučs neizdevās galvenā kārtā tādēļ, ka liela daļa strādnieku, ar dzelzceļniekiem priekšgalā, nepaklausīja marksistu ģenerālstreika parolei un nostājās valdības pusē.

Tūlīt pēc šī puča likvidēšanas valdība paziņoja atklātībā, ka tā centīsies nodrošināt taisnīgās darba ļaužu prasības un izveidos veselu tīklu arodorganizāciju, kuŗas, darbodamās patriotiskā un valstiskā garā, vislabāki varēs nodrošināt darba ļaužu taisnīgās intereses. Valdība solījās šīs arodorganizācijas visādi atbalstīt.

Drīz pēc tam valdība izdeva īpašu dekrētu par arodorganizāciju pārveidošanu. Dekrētā bija teikts, ka, lai sagatavotu pāreju uz korporatīvo iekārtu Āustrijā, sākumā tiek nodibināta vispārējā strādnieku un kalpotāju arodsavienība, kuŗu uzdevums ir aizstāvēt darbaņēmēju tiesiskās, saimnieciskās un sociālās intereses kristīgā, patriotiskā un sociālā garā, izslēdzot katru partijpolitisku darbību. Valsts atzīst šo arodsavienību par publiski-tiesisku institūtu. Arodsavienībai atļauts slēgt kolektīvus darba līgumus.

Biedru iestāšanās arodsavienībā ir neobligātoriska. Pieteikušos kandidātus arodsavienība var noraidīt starp citu arī tad, ja tie sodīti par pretvalstisku darbību. Arodsavienība iedalīta piecās sekcijās. Viņas rīcībā pārgāja visi konfiscētie bijušo kreiso arodbiedrību īpašumi un kapitāli.

Jauno valsts satversmi Āustrijā ievada 1934. g. 1. maijā. Šīs satversmes galvenie pamatprincipi ir sekoši: Paredzētas 4 padomdevējas iestādes: 1) valsts padome ar 40—50 locekļiem, kuŗus ieceļ uz 10 gadiem valsts prezidents; 2) kultūras padome ar 30—40 locekļiem, kuŗus deleģē zinātnieku, rakstnieku un mākslinieku aprindas, pie kam visiem padomes locekļiem jābūt lojaliem patriotiem; 3) saimnieciskā padome no 70—80 locekļiem, kuŗus sūta saimnieciskās organizācijas un ražošanas nozares (pēdējās iedalītas 7 korporācijās), un 4) provinču padome, kuŗā ievēl pa diviem locekļiem no astoņām Āustrijas provincēm. Provinču padome ievēl provinču gubernātorus, pilsetu burgomistrus un finanču referentus provinces seimos.

Augstāki par šīm padomēm stāv federālais seims (bundestags). Federālā seimā ieiet 20 pārstāvji no valsts padomes, 10 no kultūrpadomes, 20 no saim-

nieciskās padomes un 9 no provinču padomes. Federālais seims ir Austrijas likumdošanas iestāde. Satversmes sapulces vietu zināmā mērā aizvieto federālā nacionālā sapulce, kurā ieiet visas 4 padomes pilnā sastāvā. Šī iestāde sanāk tikai tad, kad jāuzstāda kandidāti valsts prezidenta vēlēšanām.

Likumdošanas iniciatīve pieder vienīgi valdībai. Ja valdība vēlas izdot kādu likumu, tad viņai attiecīgs likumprojekts jāiesniedz tai padomei, kurai tas piekrīt pēc būtības. Pēc tam likumprojektu skata cauri valsts padome. Padome savus slēdzienus iesniedz valdībai, kurā var ar šiem slēdzieniem rēķināties un var arī nerēķināties. Tālāk valdība likumprojektu nosūta federālam seimam (bundestaģam). Pēdējais var likumprojektu vienīgi vai nu pieņemt, vai arī noraidīt. Valsts budžetu valdība iesniedz caurskatīšanai tieši seimam (bundestaģam), kurš līdz tā galīgai apstiprināšanai var tanī ievest arī attiecīgus grozījumus. Budžets jāpieņem mēneša laikā un tas skaitās par pieņemtu, ja seims (bundestaģis) viņu nav šinī laikā caurskatījis.

Konstitūcija uztur joprojām spēkā valsts federālo raksturu, kas izpaužas federālās padomes nodibināšanā un sevišķi tanī apstākļi, ka katrai federālai valstij arī uz priekšu paliek savs landtaģis. Šie landtaģi ir izveidoti uz korporatīviem pamatiem. Uz tādiem pat principiem ir izveidotas arī pašvaldības. Valdībai ir paredzētas tiesības dekrētu veidā izdot attiecīgus likumus.

Augstākais valsts varas nesējs valstī ir valsts prezidents, kurū ievēl tauta uz 7 gadiem. Viņš iecel valsts kancleru un ministrus pēc sava ieskata. Viņš var atlaist padomes, izsludināt jaunas vēlēšanas, iero-

sināt tautas nobalsošanu par likumiem, kas federālā
seimā noraidīti. Gadījumos, kad valstij draud kādas
briesmas, valsts prezidentam ir paredzētas tiesības
dekrētu veidā grozīt nevien atsevišķos likumus, bet
pat atsevišķas daļas valsts konstitūcijā.

Arodu organizācijas Portugālē

Visai interesanta ir jaunās valsts iekārtas izveidošanās uz arodu principiem arī Portugālē. Mums samērā maz zināms par šo zemi un viņas attīstības vēsturi pēdējā laikā. Portugāli vēl nesen dēvēja par bankrotējušu valsti. Kaimiņzemes Portugālei neuzticējās un pat Ziemeļu Amerikas Savienotās Valstis pielīdzināja Portugāli nēģeru republikai Liberijai. Tas nozīmēja, ka kredīta ziņā šī zeme nebija nekā vērtā. Šādā stāvoklī Portugāle bija nonākusi tādēļ, ka valsts priekšgalā ilgāku laiku nāca un gāja ļaudis, kuņģiem nerūpēja valsts labums, bet kuņģi mēģināja savā valdīšanas laikā gūt tikai dažādus personīgus labumus.

1910. gadā Portugālē krita monarķija un tās vietā nodibinājās republikāniska valsts iekārta. Dažādas valdības nāca un gāja. Apvērsums sekoja apvērsumam. Visi Portugāles budžeti noslēdzās ar iztrūkumiem un valdība tekošo izdevumu samaksai izmantoja pat bankās noguldīto privātpersonu zelta krājumus.

1928. gadā valsts varu savās rokās pārņēma populārais portugāļu ģenerālis Karmona. Pēc izdarītā apvērsuma viņš negodīgos ministrus salika cietumā un savtīgos valsts ierēdņus lielākā skaitā aizsūtīja spaidu darbos. Ģenerāļa Karmona rokās valsts vara atrodas arī tagad. Viņš bija dzelzs vīrs, bet tikai ģenerālis, kas no tautsaimnieciskiem jautājumiem stāvēja tālu. Tamdēļ par saimniecisko diktātoru valstī

Karmona iecēla savu draugu Oliveru Salazaru, kuŗš toreiz bija Koimbras ūniversitātes tautsaimniecības fakultātes profesors. Ģenerālis Karmona deva viņam ļoti plašas pilnvaras un rīcības brīvību saimnieciskos jautājumos. Tā Oliverš Salazars palika par Portugāles finanču ministri un ministru prezidentu.

Darbs, ko viņš ir veicis savas valsts labā, ir ievēribas cienīgs. Budžetā viņš samazināja izdevumus, palielināja ienākumus, nepavairoja nodokļu likmes. Budžeti drīz vien tika noslēgti bez iztrūkuma.

Agrāko valdību laikā visi reālie uzņēmumi atradās valdības locekļu draugu un radu ziņā. Tie palika valstij parādā milzu summas, kuŗas nekad nedomāja samaksāt. Turpretim zemniekam un maza veikala īpašniekam nodokļi bija jāmaksā kārtīgi, citādi viņiem uzlika bargus sodus.

Salazars rīkojās pretēji. Viņš iekasēja visus iesalušos nodokļu parādus. Zemniekam un mazajam cilvēkam nodokļu likmes pazemināja. Jau 2 gadu laikā Salazaram izdevās budžetu sabalansēt un 1930. gadā jaunais finanču ministrs sāka kārtot ārzemju maksājumus. Tautā radās uzticība un bankās atkal ienāca ietaupījumi, valūta un zelts. Lielajā Portugāles valsts bankā (Caixa Geral de Depositos) un viņas nodaļās provincē cilvēki stāvēja gaŗās rindās, lai nodotu iekrājušos artavu drošā glabāšanā. Ja 1928. gadā Portugālē, kuŗu apdzīvo 7 miljoni cilvēku, atradās pagultē paslēptas vismaz 500.000 tā sauktās zeķu bankas, tad 1933. gadā, pēc portuģaļu laikrakstu ziņām, šo banku neesot bijis vairāk par 10.000. Tīk lielu uzticību 5 gadu laikā paspēja iemantot Dienvideiropas finanču ģenijs Oliverš Salazars.

Salazars ķērās arī pie valsts iekārtas pārveidošanas. Jaunā valsts satversme, kuŗu ieveda dzīvē 1933.

gada pavasarī, paredz Portugāles republikas izveidošanu uz korporatīviem pamatiem.

Jaunā sociālā valsts iekārta sīkāki noteikta sešos valdības dekrētos. Tā saucamais „nacionālā darba statūts“ nosaka, ka Portugāles valsts par labāko progresa ieroci atzīst privāto iniciatīvi, bet valstij ir tiesības virzīt un saskaņot iniciatīves sociāli-ekonomiskā dzīvē tā, lai tās kalpotu vispārības labumam. Strādnieku streiki un uzņēmēju lokauti ir stingri noliegti. Darba statūts sadarbības un solidaritātes principus pasludina par valsts saimnieciskās dzīves pamatu. Darbs ir katra portugāļa sociālās solidaritātes uzdevums. Uzņēmējs un strādnieks ir kopēja darba vienlīdzīgi vērtīgi darītāji. Darba algas nedrīkst būt mazākas par uzturas minimumu un tās rēgulējas pēc sabiedriskā labuma un saimnieciskā līdzsvara prasībām. Tāpat rēgulēts tiek arī pats darba process.

Viss tas jāveic korporatīvai iekārtai, kuŗa attiecas nevien uz saimniecisko darbību, bet arī uz brīvām profesijām un mākslām. Šinī nolūkā ir nodibināti tā saucamie nacionālie sindikāti resp. nacionālās arodbiedrības, kuŗām pretim stāv līdzīga rakstura uzņēmēju organizācijas. Nacionālie sindikāti ar attiecīgām nodaļām ir sadalīti pa apgabaliem. Uzņēmēju arodorganizācijas — konsorcijs ir saimnieciskos jautājumos padotī tirdzniecības vai zemkopības ministrijai, bet sociāl-polītiskos jautājumos korporāciju sekretāram. Uzņēmēju konsorcijs un strādnieku nacionālie sindikāti apvienoti atsevišķās federācijās un tad kopēji sastāda korporāciju. Katrā atsevišķā darba nozarē pastāv tikai viens nacionālais sindikāts resp. arodorganizācija, kas slēdz kolektīvos līgumus ar uzņēmēju organizācijām, pie kam šie līgumi ir

obligātoriski arī tiem, kas sindikātā nav iestājušies par biedriem.

Satversme paredz korporācijām zināmu lomu arī politiskā dzīvē, jo viņām jāstāda korporatīvais parlaments, kuŗš izstrādā un apspriež dažādus likumprojektus un virza tos līdz ar saviem atzinumiem likumdošanas iestādei — nacionālai padomei. Tā tad arī Portugālē korporācijām piekrīt likumdošanas laukā tikai padomdevēju tiesības. Politiskās partijas Portugālē vēl nav likvidētas, bet viņu tiesības ir aprobežotas.

Francija ceļā uz tautas vienību

Francijas parlamentārai iekārtai piemīt visas tās pašas negatīvās īpašības, kādas bija to valstu parlamentiem, kur šī iekārta ar lielu troksni jau bankrotējusi. Biežās valdību maiņas, partiju vīru koruptīvās aneales un līdzdalība dažādos tumšos veikalos (piemēram, Staviska afērās) un citas nebūšanas ir novedušas vairākkārtīgi jau pie asiņainām ielu cīņām Parīzē un citos Francijas lielākos centros.

Pateicoties Francijā pastāvošai demokrātiskai valsts iekārtai, šeit atklāti darbojas nevien kreisie sociāl-dēmokrāti, bet arī komunisti un anarchisti-sindikālisti. Pats par sevi saprotams, ka viņi, tāpat kā partiju laikā pie mums, izlieto visas iespējas, lai gūtu tur pastāvošās pilsoniskās valsts iekārtas pamatus un ar demagoģiskiem solījumiem apžilbinātu vēlētāju masas savu politisko mērķu sasniegšanai.

Kā pretspars šiem kreisajiem elementiem pēdējā laikā ir noorganizējusies Francijas fašistu apvienība, kurai zināmā mērā militārs raksturs.

Abi šie lēģeri bruņojas un gatavojas „pēdējai kaujai“. Tādēļ Francija jau ilgāku laiku atrodas tādā atmosfērā, kas ož pēc revolūcijas un pilsoņu kara. Nav izslēgta varbūtība, ka Francijas politiskā iekārta tuvākā nākotnē radikāli pārveidojas, jo tautā parlamentārās iekārtas prestižs ir jau ļoti stipri satricināts.

Francijā nav sveša doma par parlamentārās iekārtas pārveidošanu uz arodu parlamenta principiem. Šī doma patiesībā Francijā ir radusies agrāk kā citās valstīs, bet citur tā tiek dzīvē realizēta agrāk. Piemēram, Musolīni nebūt nenoliedz, ka fašistiskās iekārtas pamatprincipos ir liktas slavenāko Francijas valsts tiesību zinātnieku idejas. Pēdējā laikā arī Francijā šīs idejas sāk iegūt arvien lielāku populāritāti. Jau 1933. gada beigās Francijā tika plaši pārrunāts jautājums par augstākās valsts saimniecības padomes pārorganizēšanu uz korporatīviem pamatiem, pieaicinot tādā kārtā arodsavienības valsts darbā pie dažādo saimniecisko jautājumu kārtošanas. Ar šādu priekšlikumu klajā nāca pazīstamais franču politiķis darbinieks Pols Bonkūrs.

Francijas zinātniskā literatūrā arī agrāk ir plaši debatēts par aroda parlamenta priekšrocībām pret partiju parlamentu. Pastāv pat divi novirzieni šinī ziņā. Vecās skolas pārstāvji turas pie ieskata, ka arodu organizācijas būtu izveidojamas pēc kādreizējo cunftu parauga un tām būtu dodamas tiesības sūtīt parlamentā savus deputātus, pie kam arodsavienībai būtu dodamas tiesības deputātu katrā laikā atsaukt, ja tas nav pildījis viņam dotos norādījumus. Atsauktā deputāta vietā arodorganizācija varētu sūtīt citu deputātu.

Jaunākais arodpārstāvniecības ideoloģiskais novirziens balstās uz Sen Simona un Oģista Konta mācībām, kuŗas sistematizējis Šarls Benuā. Pretēji vecās skolas pārstāvjiem, Benuā noraida domu par cunftu atjaunošanu un prasa brīvas arodgrupu savienības. Praktisks atrisinājums pēc Benuā domām būtu sasniegts, ja senātā vēlētu deputātus no vietējām arodorganizācijām (departamentos un pilsētās),

bet parlamentā — pēc arodu grupām. Francijā, kā zināms, pastāv divas likumdošanas iestādes — deputātu palāta un senāts. Francijā ir bijuši arī citi satversmes grozījumu projekti, kuŗos arodorganizācijām paredzēta aktīva loma valsts dzīvē.

Par arodorganizāciju lomu valsts dzīvē valsts tiesību zinātnieku lēģerī pastāv divējādi uzskati — vieni domā, ka arodu organizācijām būtu jāatvieto politiskās partijas un aktīvi jāpiedalās valsts likumdošanas darbā; otri turpretim turas pie ieskata, ka arodorganizācijām piešķiramas valdības padomdevēju iestāžu tiesības. Tā tas padaļai ir Itālijā. Tomēr darba dzīves jautājumu kārtošā arodbiedrībām te ir piešķirtas arī plašas lemšanas tiesības, pie kam viņu lēmumiem, pēc to sankcionēšanas, piekrīt likuma spēks.

Francijā vadošais arodorganizāciju veids ir sindikāti. Šīs organizācijas ir attīstījušās Francijā dabīgi un plānveidīgi. Sākumā sindikātos (arodsavienībās) organizējās viena atsevišķa aroda strādnieki. Pēc tam radnieciskie sindikāti sāka apvienoties un beidzot nodibinājās Galvenā Darba Konfederācija, kas ietver sevī un reprezentē visus Francijā pastāvošos arodus.

Maz pamazām uz tādiem pat principiem sāka apvienoties arī darba devēji. Tie savukārt nodibināja atsevišķu Ražotāju konfederāciju, kuŗa reprezentē gandrīz visus Francijas darba devējus.

Šķiet, ka šīm centrālām arodu apvienībām Francijā arī jaunos apstākļos nāksies spēlēt svarīgu lomu valsts dzīvē.

Korporatīvās iekārtas projekti Šveicē

Arī Šveices demokrātiskā republikā ir uzpeldējuši jautājumi par tur pastāvošā politisko partiju parlamenta pārveidošanu uz arodu pārstāvniecības principiem. Arodu organizācijām arī līdz šim Šveicē piekrīt svarīga loma saimnieciskos un kultūrālos jautājumos, kurus parlamenta komisijas pirms galīgas pieņemšanas cenšas saskaņot ar šīm organizācijām.

Visai interesants un ievēribas cienīgs ir Šveices Freiburgas kantona priekšlikums par korporācijām. Ar šo projektu minētais kantons nāca klajā 1934. g. un par šo projektu plašāks apcerējums atrodams „Jaunā Ceļa“ 1934. gada 45. numurā.

Minētā projekta saturs ir īsumā sekošs:

„1. Dažādu arodu interešu aizsardzība piekrīt Valsts padomes atzītām korporatīvām organizācijām. Korporatīvo organizāciju uzdevums ir nodrošināt šķiru sadarbību, ievērojot sociālo mieru un vispārējo labklājību. 2. Korporatīvās organizācijas izveido no arodu grupu pārstāvniecībām. Arodu grupas sastādās no personām, kas viena aroda robežās izdara līdzīgas funkcijas un labprātīgi apvienojušās vienā vai vairākās biedrībās, kas apvieno šā aroda darbiniekus (darba ņēmējus, vai darba devējus). 3. Valsts padome nosaka tos arodu veidus, kuŗi sastāda noteikta aroda šķiru (Berufsstand). 4. Korporatīvās organizācijas un arodu grupas brīvi izstrādā sev sta-

tūtus un reglamentus, ievērojot šī likuma noteikumus. Korporatīvo organizāciju statūtiem un reglamentiem tomēr jābūt pieņemtiem no Valsts padomes. 5. Korporatīvās organizācijas padotas sekošiem noteikumiem: a) Viņus vada korporācijas padome, kuŗā katra aroda grupa reprezentēta ar vienādu balsu skaitu; b) Lēmumiem, kuŗi satur visam arodam saistošus noteikumus, jābūt pieņemtiem ar katras aroda grupas balsu vairākumu; c) Korporatīvos statūtos jāparedz vienošanās un šķirējkomisijas aroda šķiras iekšējo strīdu, kā arī statūtu piemērošanas domstarpību izšķiršanai. Valsts padome nozīmē ikreizes šo komisiju priekšsēdētājus; d) Biedrošanās brīvība un aroda brīvība atļauta arodu grupas robežās. 6. Pirms korporatīvo organizāciju atzīt, Valsts padome pārliecinās publiskas pārbaudes ceļā par iepriekšējo noteikumu izpildīšanu. 7. Arodu grupu nodibināšanas iniciatīve piekrīt viņas dalībniekiem un palīga veidā arī Valsts padomei. 8. Korporatīvo organizāciju tiesības ir sekošas: a) Darba noteikumu izdošana (darba laiks, brīvlaiks, atpūta u. t. t.); b) Algas noteikumu noteikšana; c) Aroda izglītības noteikšana; d) Āpgādības, apdrošināšanas, higiēnisko un aizsargiekārtas ievēšana un pārvalde; e) Normālo darba līgumu izstrādāšana un kollektīvo līgumu slēgšana; f) Vienošanās un šķirējorgānu iekārtošana. 9. Korporatīvo organizāciju lēmumi pēc viņu apstiprināšanas Valsts padomē, tiek pielīdzināti publiski-tiesisko iestāžu lēmumiem. Viņi ir saistoši visām fiziskām un juridiskām personām, kas kantonā veic to pašu saimniecisko darbību, vai to pašu publiskā dienestā pienākumu. Lēmumi par financiālām saistībām (iemaksas, sodi u. t. t.) izpildāmi saskaņā ar Savienības likuma 80. pantu par parādu piedzišanu un konkur-

su. 10. Valsts padome spēŗ vajadzīgos soļus par dažādu korporātīvo padomju lēmumu izlīdzināšanu, cik to prasa vispārības intereses. 11. Valsts padomei uzdots šo likumu, kad viņš pēc izsludināšanas ir stājies spēkā, izvest dzīvē, izdodot arī noteikumus par likuma izpildīšanas kārtību.“

Likumprojektam valsts padome pievienojusi plašu paskaidrojumu, kuŗā aizrādīts, ka pēc šī projekta paredzēts, ka iestāšanās arodorganizācijā būtu obligātoriska. Ar šīm organizācijām būtu jārēķinās visām iestādēm. Visa darba dzīve darba devēju un darba ņēmēju attiecībās būtu nododama kopējā darba devēju un darba ņēmēju organizāciju pārziņā, kuŗas šos jautājumus pārziņātu un kārtotu labprātīgas vienošanās ceļā.

Valstij jāievēro dabiskās individu kopības un jādod viņām savas īpatnējās darbības rāmjos rīcības brīvība; valstij pašai nav jāstājas šo kopību vietā. Valstij jārēgulē šādu kopību eksistence, izlīdzinot to tieksmes, bet šī iejaukšanās valstij jāierobežo un jādara tas tikai tad, kad tas sevišķi nepieciešams, lai arodu organizāciju darbību virzītu uz kopēju mērķi.

Pēc savas uzbūves korporācija ir individu kopības savienība, kas jau tagad pēc savu interešu īpatnībām apvienojušies atsevišķās grupās un kuŗu pārstāvji sanāk kopā, lai pārrunātu savas kopējās vajadzības.

Katras no valsts atzītas korporācijas uzdevums ir sargāt aroda intereses. Vispāri korporācijām vajadzētu rēgulēt darba laiku, bērnu un sieviešu nodarbināšanu tirdzniecībā un rūpniecībā, arodu apmācības noteikumus, darba aizsardzību, darba līguma attiecības; tāpat viņas izvestu sociālo apdrošināšanu, soc.

apgādes darbus, pašpalīdzību, arodniecisko izglītību, ar vārdu sakot — korporācijas nokārtotu visas lietas, kas veicinātu zināmam arodam piemērotu labklājību.

Tikko kāda aroda grupa izstrādājusi un pārbau-dījusi noteikumus, pēc kuŗiem zināmais arods pēc viņas atziņas var darboties, lai izpildītu savu sociālo uzdevumu un nodrošinātu kārtīgu darbību — ir skaidrs, ka šie noteikumi, cik tāju tie saskan ar vispārējām interesēm, attiecināmi uz visiem tiem, kas nodarbojas ar to pašu arodu, un korporatīvām iestādēm jācenšas panākt, lai šos noteikumus visi ievērotu. Tamdēļ aroda kopībā nepieciešams viens korporatīvs orgāns — korporāciju padome, kuŗas rokās ir likumdošanas un izpildu vara dotā aroda robežās; viņa nokārto dažādo korporācijā ietilpstošo arodu kopību savstarpējās attiecības un veicina viņu tieksmju novirzīšanu vispārējo interešu virzienā.

Starp valsti kā vispārējo interešu sargu un starp korporatīvām organizācijām ievedama saprātīga atkarība. Šim nolūkam priekšlikums paredz, ka valsts pārbauda to, vai panāktā vienošanās, noteikumi sakrīt ar vispārējām interesēm. Ja tas ir konstatēts, tad korporāciju izdotiem noteikumiem ir vispārēji saistoša nozīme. Valstij piederošie spaidu līdzekļi tādā veidā tiek nodoti aroda vienības rokās. Tādā ceļā korporatīvās organizācijas atbrīvos valsti no daudziem uzdevumiem, kas viņu pašlaik stipri apgrūtina, pašlaik nedodot iespēju novērotos trūkumus ne novērst, ne mīkstināt.

Jauno ideju iespaids Anglijā

Anglija, kā zināms, pieder pie tām zemēm, kur augstā godā tiek turētas vecās tradīcijas un ieradumi. Sevišķi konservatīvi angļi ir, ja runa grozās ap kautkādam jaunām pārmaiņām valsts iekārtā un likumos. Bieži gluži sīku un, pēc ārzemnieku uzskatiem, maznozīmīgu jautājumu dēļ, ja lieta grozās ap veco tradīciju un ieradumu laušanu, šeit notiek asas cīņas nevien parlamentā, bet arī sabiedrībā.

Anglijā pastāv monarchistiska valsts iekārta, un visā angļu tauta, bez kārtu un šķiru izšķirības, stāv kā viens vīrs par savu karali. Spilgtu liecību par to deva mirušā karaļa 25 gadu valdīšanas jubileja, kurā visa tauta nosvinēja ar lielu sajūsmu. Ār lielu interesi angļu sabiedrība seko notikumiem karaļa un viņa ģimenes dzīvē un, kad karalis ilgāku laiku bija grūti slims, tad ar lielu uztraukumu un bažām, viņa slimības gaitai sekoja nevien turīgās aprindas, bet arī angļu strādnieki. Tūkstošiem ļaužu ik dienas pulcējās karaļa pils tuvumā, lai dabūtu kārtējās ārstu biļetenu sniegtās ziņas par karaļa slimības gaitu, un kad viņa stāvoklis sāka uzlaboties, un karalis varēja atstāt savu slimības gultu, tad nevien Londonā, bet arī citos lielākos Anglijas centros notika plašas iedzīvotāju, to starpā arī strādnieku, manifestācijas, kurās izpaudās prieks par valdnieka izveseļošanos. Arī pēdējās karaļa slimības laikā visā angļu tautā bija jūtams tāds pat saviļņojums.

Arī citi karaļa nama locekļi bauda angļu sabied-

rībā tādu pat uzmanību. Tanī pat laikā Anglija ir valsts, kur demokratisma principi valsts iekārtas uz būvē ir izvesti gandrīz vispilnīgāki kā nevienā citā valstī. Šādu iekārtu angļi uzskata par vispiemērotāko savas nācijas kultūrālai un saimnieciskai attīstībai. Tādēļ Anglijas sabiedrisko domu ir samērā maz iespaidojušas tās jaunās politiskās vēsmas, kas ar tādu sparū plūst pār visu Eiropas kontinentu, pārveidojot pašos pamatos daudzās valstīs politisko iekārtu un iekšējo uzbūvi. Tas, varbūt, lielā mērā izskaidrojams ar to, ka parlamentārais demokratisms Anglijā nav pieņēmis tādus sliktus partiju oligarhijas veidus, kādus piedzīvoja Eiropas kontinenta valstis, kur demokratisms, šķiet, uz ilgiem laikiem ir savu lomu izspēlējis.

Anglija līdz šim ir bijusi pasargāta no partiju plūdiem, kas Eiropas kontinenta valstīs bija viens no galveniem parlamentu darba nespējības un klupšanas akmeņiem. Anglijā pastāv faktiski tikai divi nogrupējumi — konservatīvie un strādnieku partija. Trešā partija ir liberāli, kuŗa tomēr angļu tautā nebauda sevišķi plašas simpatijas.

Anglijā ir nodibinājusies un jau dažus gadus pastāv arī sava fašistu partija, kuŗas priekšgalā atrodas kādreizējais strādnieku partijas darbinieks sers Osvalds Moslejs. Šai partijai ir tomēr samērā necīgi panākumi, jo šo kustību šeit uzskata par neveselīgu modes lietu resp. pakaļkēmošanos Itālijas fašistiem un vācu nacionālsociālistiem.

Pirms saimnieciskās krīzes perioda iestāšanās, Anglijā pie stūres bija kreisā valdība, kuŗa tomēr izrādījās par nespējīgu krīzi pārvarēt. Tad angļu sabiedrībā notika liels lūzums uz labo pusi. Arī liela daļa no angļu strādniekiem nosvērās parlamenta vē-

lēšanās konservatīvo pusē un angļu strādnieku partijai bija jāpiedzīvo liela neveiksme. Pēc tam notika tas, ko citās valstīs varētu mazāk sagaidīt. Uz karaļa uzaicinājumu, visi Anglijas dzīvie spēki apvienojās tēvijas glābšanai un saimnieciskās krīzes pārvarēšanai ap nacionālo valdību, kuņas priekšgalā nostājās kādreizējais strādnieku partijas vadonis Makdonalds, un kuņas sastāvā iegāja populārākie valstsvīri un tautsaimnieki. Apklusā šķiru un partiju politika un sabiedrībā iestājās apmēram tāds pat pacilāts patriotisks noskaņojums, kā pie mums pēc 1934. gada 15. maija.

Nacionālā koalīcija turpināja sekmīgi darboties, sekojot tautas vispārējās labklājības mērķiem un centieniem, un šinī darbā guva pozitīvus sasniegumus, jo saimniecisko krīzi Anglijā uzskata jau zināmā mērā par pārvarētu. Politiskā un sabiedriskā iekārta Anglijā ir tomēr palikusi bez pārmaiņām. Nav izpaukušies pat nopietnāki mēģinājumi te kautko grozīt.

Kas zīmējas uz Anglijas strādniekiem, tad viņu nospiedošais vairums nekad nav bijuši internacionālisti. Tādi paši pa lielākai daļai ir arī angļu sociālisti, kā to labi raksturo Makdonalda piemērs. Tautas un valsts intereses kritiskos brīžos tie arvien ir pratuši turēt augstāk par šķiru un grupu interesēm.

Jaunā laika vēsmas ir skārušas arī angļu organizētos strādniekus. Tie savā vairākumā plaši atbalstīja nacionālās valdības soļus, izvairīdamies no nevēlamiem darba konfliktiem un izrādīdami visur, atalgojuma un citos arodnieciskos jautājumos vajadzīgo piekāpību, ja to prasīja vispārības intereses. Pēc Makdonalda iestāšanās nacionālā valdībā, strādnieku partijā gan bija jūtama stipra nosvēršanās pa kreisi. Tanī pat laikā angļu strādnieku tredjunijas savos

kongresos ar noteiktu vairākumu norobežojās no kreisā novirziena un izteicās pret katru diktatūru, tiklab no kreisās, kā arī labās puses. Tredjunijas stāv par pastāvošo parlamentāro valsts iekārtu. Viņas ir asi norobežojušās no komunistiem un nosoda tiklab komunistu, kā arī fašistu diktatūras centienus.

Tredjuniju darbinieku aprindās tomēr pastāv arī idejiskas strāvas, kas pastāvošo parlamentu uzskata par institūtu, kas savu laiku jau pārdzīvojis un kuņam tādēļ būtu vairāk piešķirama tikai dekoratīva nozīme, laiku pa laikam viņu sasaucot kā padomdevēju organu, bet ne kā likumdevēju iestādi. Šādas domas ir izpaudušās arī presē, bet tām pagaidām ir vēl tikai teorētisku strīdu raksturs un nozīme un tās nekādā gadījumā neapdraud angļu strādnieku partijas un tredjuniju vienību. Ir atskanējušas arī balsis par pašu tredjuniju pārveidošanu. Angļu pazīstamais ekonomists Keins, savā grāmatā „Mēģinājums pārliecināt“, raksta, ka cilvēcei nebūt nevajagot mēģināt saglabāt kapitālismu viņa klasiskā formā. Kapitālisma tagadējā forma esot riebiga. Bet tāpat neprātīgi esot arī sociālisma eksperimenti. Vajagot atrast vidēju ceļu un šo ceļu pašreiz visā nopietnībā meklējot cilvēces radošā doma, pie kam Keins arī īsumā skicē šo nākošo sadzīves formu. Viņš paredz pusautonomu korporāciju dibināšanu, kuņas nošķirotu valsts un individa darbības sfēras un kontrolējošs un organizējošs centrs atrastos vienādā attālumā kā no valsts, tā no individa. Tādas organizācijas pašreiz esot tredjunijas, bet tikai mazā mērā. Tāpēc vajagot viņas pārveidot par organizācijām, kas darbojas ne šķiras, bet sabiedrisko interešu labā un pie tam autonomi, nesot par savu darbību atbildību nacionālās suverēnitātes resp. parlamenta priekšā.

Tā tad Keinss savā slēdzienā galu galā atkal nonāk pie tās pašas arodu parlamenta idejas, kas tiek plaši cilāta no valsts tiesību zinātniekiem un tautsaimniekiem arī citās Vakareiropas valstīs. Kā pamats šādam arodu parlamentam Ānglijā, tā tad, varētu būt tredjunijas. Pēdējās ar saviem daudzajiem saimnieciskiem un pašpalīdzības pasākumiem turpina kopā ar kooperatīvām organizācijām spēlēt svarīgu ekonomisku lomu nevien strādnieku, bet visā valsts dzīvē.

Valsts iekārtas zināma pārveidošanās uz arodu un plānsaimniecības principiem var šeit izaugt dabīgā ceļā caur šīm organizācijām bez liekiem satricinājumiem un straujām pārmaiņām valsts dzīvē. Šeit tomēr krīt svarā arī tas apstāklis, ka angļi pēc sava nacionālā rakstura, ir lieli privātās iniciatīves cienītāji un nav sajūsmināti par valsts sociālisma dažādiem veidiem, kādi saskatāmi arī tais zemēs, kuŗas ir ceļā uz korporatīvo iekārtu. Tamdēļ, šķiet, ka Ānglijā šī attīstība ies pa daudz īpatnējākiem ceļiem, kas būs piemēroti angļu tautas raksturam un viņas vēsturiskai pagātnei.

Arodu organizācijas un viņu darbības apstākļi Amerikas Savienotās Valstīs

Amerikas Savienotās Valstis vēl tik nesen uzskatīja par vispasaules bankieri. Pa kara laiku te sarplūda viss Eiropas zelts, jo Amerika bija viena no galvenām kara materiālu piegādātājām. Tanī pat laikā nevienā valstī modernā ražošanas tehnika nav sasniegusi tik augstu attīstības pakāpi kā Āmerikā.

Nemot vērā šos faktorus, daudzi ir uzskatījuši Ameriku par zemi, kur visvieglāki sasniegt materiālo labklājību, un tādēļ ir uz turieni devušies laimi meklēt. Lielākā daļa no šādiem laimes meklētājiem ir tomēr vīlušies savās cerībās, jo arī Āmerikā, tāpat kā citās valstīs, blakus pasakainiem bagātniekiem pastāv ļoti asa saimnieciskā krīze, bezdarbs un trūkums.

Bezdarbu vairo ārkārtīgi straujā tehnikas attīstība, kara arvien vairāk aizvieto cilvēka darba spēku ar mehānisko mašīnas darbu. Mašīna savā neapturamā uzvaras gājienā iespiežas visās darba nozarēs un izpilda vissarežģītākos garīgā un fiziskā darba uzdevumus. Viņa iespiežas arī lauku dzīvē un izkonkurē te cilvēka darba spēku. Lielākās Āmerikas fermās, kur agrāk darbu un maizi atrada līdz 500 strādnieku, šo pašu darbu tagad veic ar modernu lauksaimniecības mašīnu un tehnisko ierīču palīdzību 4—5 strādnieki. Pārējiem strādniekiem jāpaliek bezdarbniekos. Tas pats novērojams arī rūpniecībā. Tādēļ bezdarbs Āmerikā ir pieņēmis ļoti asu raksturu un rada valdībai un sabiedrībai lielas galvassāpes.

Vairojoties bezdarbnieku armijai, mazinās vienas lielās iedzīvotāju daļas pirktspējas. Tie nespēj sev iegādāties pat visnepieciešamākos ražojumus. Bet ražošanas intensīvītāte, pateicoties tehnikas attīstībai, turpina augt. Tādēļ uzkrājas milzīgi rūpniecības ražojumu, labības, kafijas un citu produktu krājumi, kuŗiem trūkst noņēmēju. Tas viss padziļina krīzi un spiež sabiedrību meklēt ceļus un metodes, kā saskaņot lielos tehnikas sasniegumus ar vispārības interesēm. Šis jautājums ir ļoti plašs un sarežģīts.

Viena daļa Āmerikas strādnieku, kuŗiem ir darbs, protams, dzīvo labākos apstākļos nekā pie mums. Bet šī labklājība viņiem nebūt nav pati no sevis klēpī iekritusi. Tā ir bijusi jāizcīna soli pakaļ solim un pie tam ar nesamērīgi lielākām grūtībām un upuriem nekā Eiropā.

Attiecības starp darbu un kapitālu Āmerikā tikai pēdējos gados sāk uzlaboties uz savstarpējās saprašānās principiem, tomēr arī ne visur, bet tikai atsevišķos uzņēmumos. Agrāk šīs attiecības bija daudz asākas un nesamierināmākas, pie kam darba devēji Āmerikā ir arvien bijuši labāki organizēti nekā strādnieki, un ar visādiem līdzekļiem kavējuši un dezorganizējuši algoto darbinieku organizēšanos.

Uz šī pamata Āmerikā pēdējos gadu desmitos ir notikuši ļoti asi konflikti starp darba devējiem un darba ņēmējiem, kas nereti ir noveduši pie bruņotām sadursmēm un daudziem upuriem. Mums šīs Āmerikas strādnieku cīņas ir vēl diezgan svešas. Tāpat kā sveša mums ir Āmerikas arodkustības vēsture un viņas ērkšķainās gaitas. Vienu apstākli tikai mēs zinām, ka algotie darbinieki tur ir samērā vāji organizēti, bet nezinām, kādi šīs parādības cē-

loņi. Tādēļ mēģināsim pieskārties arī vienai otrai ēnas pusei Amerikas strādnieku kustībā un darba devju un darba ņēmēju savstarpējās attiecībās.

Šī ēnas puse ir tā saucamā strādnieku spionāža, kas Amerikā ir plaši attīstīta rūpniecības uzņēmumos. Šis cīņas veids starp darba devējiem un strādniekiem līdz šim vēl ir maz apgaismots. Tādēļ šis jautājums vēl ir diezgan neskaidrs pat pašā Amerikā. Tikai pēdējos gados ir parādījušies klajā daži apcerējumi, kas uz daudzu neapstrīdamu dokumentu pamata atmasko šo sistēmu.

Izrādās, ka Amerikā pastāv kā privāti uzņēmumi veselas algotu informātoru aģentūras, kuŗu tīkls plānveidīgi aptver lielākos rūpniecības uzņēmumus. Viena pati Šermaņa aģentūra maksājot valstij gadā 258.000 dolāru lielu ienākuma nodokli. Kur tad nu vēl paliek milzīgās Pinkertona, Bernsa, Tila aģentūras. Šie uzņēmumi sūta savus slepenos aģentus fabrikās, darbnīcās, raktuvēs, bankās, iestādēs un privātdzīvokļos ar dažādiem speciāliem uzdevumiem. Aģenti iespiežas visās darba vietās, visās strādnieku arodorganizācijās un viņu vadošos orgānos, un no turienes informē savus maizes devējus par visu, kas tur notiek, ko tur domā un dara. Katrs strādnieku nodoms, katrs „nemiernieks“ jau otrā dienā ir zināms šīm aģentūrām. Tās iet vēl tālāk. Viņas ir gādājušas par to, lai strādnieku organizācijās šo aģentūru uzticības vīri ieņemtu vadošos posteņus. Daudzos gadījumos šie aģenti ir bijuši arī dažādu provokātorisku strādnieku dumpju un nemieru rīkotāji. Šinīs nemieros strādniekiem un viņu organizācijām bieži vien ir nācies smagi ciest.

Līdzīgi apstākļi nepastāv nevienā citā valstī, izņemot, varbūt, padomju Krieviju. Kriminālu un po-

lītisku noziegumu atklāšanā šādām aģentūrām, it sevišķi, ja tās atrodas valsts rokās, var būt vēlami rezultāti. Ja, turpretim, šādas iestādes sāk kalpot tīri privātām interesēm, tad tās, kā to rāda Amerikas piemērs, var izvērsties par bīstamu abpusēgi griezīgu ieroci. Amerikā šādas iestādes klusībā ir izaugušas un attīstījušās, topot par bīstamu faktoru sabiedriskam mieram un pilsoņu drošībai.

Spiegošanai strādnieku arodorganizācijās Amerikā ir jau diezgan gara vēsture. Tā var atskatīties uz vairāku gadu desmitu darbību, jo viņa ir augusi un attīstījusies blakus strādnieku arodorganizācijām un atkarībā no šīs kustības ir vai nu paplašinājusies, vai arī sašaurinājusies.

Jau daudzus gadus pirms pasaules kara Amerikas arodorganizāciju darbinieki jūta, ka kaut kas viņu mājās nav kārtībā, jo ļoti bieži nāca priekšā gadījumi, kad tiem bija jāstopas ar tādu parādību, ka svarīgāku konfliktu gadījumos viņu darba devēji bija sīki informēti par to, kas lemts arodorganizāciju sapulcēs un pat vadoņu konspiratīvās apspriedēs. Šī apstākļa dēļ arodorganizācijām nereti cīņa bija jāzaudē, jo lietrūpnieki ar dažādu veiklu kombināciju palīdzību prata arvien izjaukt viņu nodomu dzīvē izvešanu.

Sākumā to izskaidroja ar tādu vai citādu saģaidīšanos. Domāja, ka tas ir vai nu kāda atsevišķa pielīdēja darbs, vai arī kāds no organizācijas biedriem pie alus glāzes ir svešiem ļaudīm izplāpājis arodorganizācijas noslēpumus. Neviens nevarēja iedomāties, ka pastāv veselas aģentūras strādnieku un viņu organizāciju darbības izspiegošanai. Tas atklājās tikai vēlāk un diezgan nejaušā kārtā, saceldams visā

Amerikā vēl nepieredzētu sensāciju un līdz ar to sašutuma vētru.

Nejaušā kārtā viens no vadošiem arod kustības darbiniekiem bija ievīlināts šādā aģentūrā un tur kādu laiku arī bija līdzdarbojies, iegūdam zināmu uzticību aģentūras vadītājos. Par savu darbu aģentūrā viņš jau pašā sākumā informēja savas arodbiedrības vadošās personas. Norunājuši šo dubulto spēli turpināt tik ilgi, kamēr izdotos izdibināt visus svarīgākos aģentūras noslēpumus, iepazītos ar viņas darbības metodēm un, pēc iespējas, izzināt arī dažādās darba vietās atrodošos aģentus-provokātorus.

Tas šim darbiniekam diezgan drīz arī izdevās. Viņš savāca bagātus materiālus, iegūdam veselu rindu dažādu aģentūras ziņojumu un dokumentu kopiju. Ātsvišķo aģentu īstos vārdus tomēr bija ļoti grūti izzināt. Tie strādāja zem pieņemtiem vārdiem, parakstīdamies ar atsevišķiem burtiem vai skaitļiem, bet paši ziņojumi bija allaž pārrakstīti uz mašīnas. Tādēļ arī pēc rokraksta ziņotājus bija grūti atmaskot. Dažus no tiem tomēr dabūja rokā. Šie atklājumi sagādāja arodbiedrību vadoņiem vēl nepieredzētus pārsteigumus.

Iegūtos materiālus arodorganizācijas vēlāk publicēja laikrakstos. Tikai tad sabiedrībai un arodorganizācijām sāka atvērties acis. Izrādījās, ka aģentūru darbinieki vienā otrā arodorganizācijā spēlēja gandrīz vai vadošo lomu. Tā, piemēram, Vilingas apgabalā 1919. g. notika ļoti ilga un asa streika kustība vietējos tērauda lieuvju uzņēmumos. Šī streika vadību arod savienība bija uzticējusi kādam enerģiskam arodorganizācijas darbiniekam Džekam Petersam. Vētrainās nemieru dienās šis vīrs uzstājās kā nesamierināms kensorsvātīvo aprindu un „dzeltēno“ biedrību preti-

nieks. Viņš savās runās grautin grāva policijas nelikumības, preses provokācijas un mēreni noskaņoto strādnieku „nodevību“. Ar lielu aizrautību un „pašuzupurēšanos“ viņš labprāt izpildīja visai riskantus, konfidenciālus arodbiedrības uzdevumus, no kuriem citi baidījās.

Kad šis vīrs nomira, tad arodorganizācijas viņu pavadīja ar saviem karogiem, vaināgiem un svinīgām runām kā lielu arodu kustības varoni. Tikai vēlāk noskaidrojās, ka šis rosīgais vīrs visu laiku atradies strādnieku izspiegošanas aģentūras dienestā un streika laikā katru dienu sīki informējis aģentūru gan pa telefonu, gan arī rakstiski par katru arodorganizācijas soli. Šis pats „uzticamais biedrs“ arī bijis tas, kas sastādījis gaŗu gaŗos strādnieku, tā saucamos, melnos sarakstus. Darbinieki, kas ievesti šinīs sarakstos, nefikuši pieņemti darbā vairs nevienā uzņēmumā. Viņi, tā tad, bijuši padoti gandrīz vai bada nāvei.

Šī lieta atklājās diezgan vienkārši. Vilingā spiegošanas aģentūras vietējās nodaļas priekšnieks bija Andersons. Viņš katru dienu saņēma no visām tuvākām darba vietām aģentu ziņojumus, tos sakārtoja un nosūtīja tālāk uz Pitsburgas galvenās nodaļas kantorī. Kādu dienu saslima viņa stenografists. Tā vietā Andersons pieņēma jaunu meiteni, kuŗas līgavainis bija redzams arodkustības darbinieks. Meitene pastāstīja savam līgavainim, kāda satura stenogrammas viņai jāraksta. Līgavainis tūliņ saprata, kas par lietu. Norunājuši gādāt par to, lai katru dienu dabūtu rokā Andersona sakopotos dienas ziņojumus un tos atšifrētu. Šo nodomu minētā stenografiste arī visai veikli izveda dzīvē. Tādā ceļā tika iegūti bagātīgi materiāli par aģentu tīkla darbību un, starp citu,

atklājās arī mirušā Džeka Petersa svarīgā loma strādnieku organizāciju izspiegošanas laukā.

No iegūtiem pārskatiem arī noskaidrojās, kādi aģenti darbojas atsevišķās darba vietās. Vairāki no tiem bija pat arodorganizāciju priekšsēdētāji, bet citi darbojās pat vairāk kā desmit arodorganizācijās. Atklājās arī aģentūras visai savāda taktika. Aģenti nedarbojās tikai ar arodorganizāciju izspiegošanu vien. Viņiem bija uzdots vest aktīvu, nesamierināmu līniju. Tādēļ šie aģenti parasti piederēja pie visdemaņīgākajiem strādnieku kūdītājiem uz nemieriem, streikiem un citiem ekscesiem. No iegūtiem materiāliem un dokumentiem noskaidrojās, ka šie provokatori daudzos gadījumos bija rīkojuši pat bumbu atentātus un terrora aktus pret fabriku administrāciju, policiju un valdības augstākām administratīvām personām, lai vēlāk visu to uzveltu „dumpīgajiem strādniekiem“ un viņu arodorganizācijām.

Pēdējos gados šādi atklājumi Āmerikas strādnieku kustībā ir nākuši priekšā visai bieži. Tas ir noticis pat vairākas reizes gadā.

Kādi mērķi tad galu galā ir šādai rūpniecības spionāžai resp. strādnieku organizāciju izspiegošanai.

Tas ir diezgan viegli saprotams. Iedomājaties Āmerikas apstākļos rūpnieku, kas pirmo reiz savā darbā sadūras ar strādnieku streikiem savā uzņēmumā un nepazīst ne strādnieku psiholoģiju, ne arī viņu uzskatus. Strādnieku vienprātīgā uzstāšanās viņu, bez šaubām, uztrauc. Viņš sāk bažīties par sava uzņēmuma nākotni. Dažreiz šis uztraukums noiet pat līdz panikai.

Izmantojot šādus apstākļus, ir sākusi attīstīties spiegošanas sistēma strādnieku aprindās un viņu organizācijās. Slepniem informātoriem atklājās bagāts

darba lauks. Iekļūstot kādā darba vietā, aģents — informātors sāk strādāt. Viņš ievāc visas pieejamās ziņas, ved plašu propagandu strādniekos, it kā no stādamies viņu pusē, lai iegūtu strādniekos plašāku uzticību, un cenšas noskaidrot, kas ir vietējie strādnieku vadoni. Pēc tam viņš sāk strādniekos graudīt uzticību viņu organizācijas vadoņiem. Tanī pat laikā viņš klusībā sastāda strādnieku „melnos sarakstus“. Ar dažādu intriģu, baumu un atsevišķu darbinieku uzpirkšanu viņš mēģina satricināt uzticību arodorganizācijai un tās vadoņiem. Beidzot viņš pats cenšas izvirzīties par organizācijas vadoni, lai tad tanī strādātu savu graudšanas un iekšējās dezorganizācijas darbu.

Ar laiku šie provokātori, kuņus parasti arī paši uzņēmēji nepazīst, iegūst darba vietās noteicošu varu, jo uzņēmējs, kas ir palaidies uz šiem informātoriem, ir spiests uz lietas gaitu un apstākļiem skatīties caur šo vīru acīm. Bet nav tādas varas pasaulē, kas piespiestu šos provokātorus teikt uzņēmējam patiesību. Informātors saņem naudu par piegādāto informāciju. Jo sensācionālākas un svarīgākas ir ziņas par draudošām nekārtībām, streikiem un citām briesmām, jo lielāka ir atlīdzība. Ja šādu draudošu apstākļu nav, tad sniegtai informācijai ir visai maza vērtība. Sīkumi uzņēmēju var visai maz interesēt. Ar to tad arī ir izskaidrojams tas apstāklis, ka paši informātori ļoti bieži ņem visdzīvāko daļību strādnieku kūdīšanā uz nemieriem un piedalās nemieru un nekārtību organizēšanā. Lai to varētu panākt, tad aģenti cenšas iespīesties arodorganizāciju vadošos amatos un allaž ir tie visnesamierināmākie dažādās prasībās.

Aģentūras nevien pašas to gluži labi zin, bet apziņāti šādas provokācijas organizē, jo tas ir tieši viņu

interesēs. Šie apstākļi ir noskaidrojušies vairākās prāvās, kuŗas ir nākušas iztiesāšanā Amerikas tiesās. Tā, piemēram, Šermaņa aģentūra Čikāgā ir saukta pie atbildības par to, ka viņas aģenti nodarbojušies ar noziedzīgas kūdīšanas darbu, kūdot itaļu strādniekus pret serbiem un otrādi.

Maršala spiegošanas centrāle Kanzasā ieteikusi, starp citu, saviem aģentiem iestāties komunistu partijā, jo komunistiem esot zināmas izredzes. Ar šādiem paņēmieniem lielās spieģu aģentūras ir panākušas tādu stāvokli, ka dažos rajonos strādnieku organizācijas pilnīgi atrodas viņu rokās.

Gadus piecus atpakaļ Amerikā notika plaša arod-savienību konference. Vēlāk noskaidrojās, ka nospieģošais vairākums no šīs konferences dalībniekiem bijuši minēto organizāciju aģenti. Šādu informātoru Amerikā ir tūkstošiem visās darba nozarēs un rūpniecības uzņēmumos. Nav gandrīz neviena uzņēmuma, kur minētām aģentūrām nebūtu savas „acs”. Trīs lielākie spiegošanas aģentūru sindikāti — Pinkertons, Bernss un Tils nodarbinot ap 135.000 darbinieku, kas apkalpojot simts galvenos kantorus un 10.000 aģentūras kantorus provincē. 75 proc. no šī darbinieku skaita līdzdarbojoties dažādās strādnieku arodorganizācijās.

Šie aģenti dodot saviem maizes tēviem — aģentūru vadītājiem, apmēram, 65 milj. dolāru skaidru atlikumu gadā.

Pirmie, kas sākuši nodarboties ar šāda veida darbu, ir lubu literātūrā populārie brāļi Pinkertoni, kuŗi ar šo arodu ieguvuši milzu bagātības. Vēlāk ar šo pašu amatu sākuši nodarboties — misters Koočs no Klivlendā, Džons Šermans, Tils, Ressels, Viljams Bernss

u. c. Pēdējos gados viņu savairojies krietni daudz, jo šis arods, acīmredzot, Amerikā vēl arvien labi atmaksājas.

Savus klientus šīs aģentūras iegūst ar dažādiem veikli sastādītiem uzaicinājumiem, kuŗus katrā izdevīgā gadījumā piesūta darba devējiem.

Te būs viens tāda piedāvājuma paraugs, kuŗš publicēts atklātībā.

„Mēs gribam brīdināt mūsu klientus, ka pagurums arodorganizācijās nebūt vēl nenozīmē viņu sarbrukšanu. Viņu dzīves spējīgums slēpjas pašreizējā saimnieciskā konjunktūrā. Kad saimnieciskā krīze pāries, atdzīvosies arī strādnieku kustība un, ja šinī starplaikā nebūs radīts aparāts konfliktu novēršanai, mēs atkal sadursimies ar lielām grūtībām, kuŗas mēs labi zinām, bet pret kuŗām mēs izturamies pārāk vieglprātīgi... „Ja gribi mieru — gatavojies uz kuŗu u. t. t.“ Tālāk seko pakalpojumu piedāvājums.

Vēl pārs piemēru:

„Vai jūs neatrodāt par derīgu pazīt katru savu strādnieku, izpazīt jūsu līdzdarbiniekus un kalpotājus... To visu var nokārtot mierīgi, klusi, bez mazākā trokšņa un bez lieliem izdevumiem, ja jūs vēlēsit izlietot mūsu pakalpojumus...

Mums šādās lietās ir plaša prakse un bagāti piedzīvojumi, jo, pateicoties vienīgi mums, neviena vien arodorganizācija ir izbeigusi savu darbību un ir beigusi eksistēt.

Mēs arvien atklāsim jums galvenos aģitātorus un dažādu nemieru organizētājus. Viss tas tiks izdarīts klusi un nevienam nemanot. Caur mums jūs arvien varat dabūt zināt, kuŗi no jūsu strādniekiem ir lojāli, un uz kuŗiem jūs varat pilnīgi palaisties...“

„Godājamais kungs!

Vai jūs varat atbildēt uz šādiem jautājumiem, kas zīmējas uz jūsu uzņēmumiem:

1) Vai šogad jūsu uzņēmumos ir sagaidāmi strādnieku nemieri?

2) Vai jūsu uzņēmumā ir kaitīgi aģitatori, kārtības traucētāji, dumpinieki, dzērāji, sliņķi, zagļi un citādi nelojāli strādnieki?

3) Vai jūsu strādnieki ir apmierināti ar saņemamo algu un pastāvošiem darba apstākļiem?

4) Vai pareizi jums kalpo jūsu administratīvais personāls? u. t. t.

Visu to jūs varat dabūt zināt caur mūsu aģentūru. Aprunājaties šinīs jautājumos ar kādu no mūsu pārstāvjiem. To jūs varat panākt, uzrakstot uz klātpieliktās kartiņas „jā“...“

Varētu pievest vēl veselu rindu šādu piedāvājumu, ko ir sakrājušas Amerikas arodu organizācijas, bet domājam, ka pietiks, jo pievienotie jau ir diezgan raksturīgi.

Amerikas rūpnieki šādām aģentūrām maksā ļoti lielas nodevas. Daudzos gadījumos šie aģenti arī palīdz dezorganizēt un sagraut vietējās arodorganizācijas, bet tikpat bieži šie paši aģenti ir dažādo nemieru provocētāji strādniekos. Šādas provokācijas viņi izved dzīvē pēc iepriekš labi izdomāta plāna. Tādā ceļā šie algādži bieži šantažē viņu rokās nokļuvušos rūpniekus.

Morāliskā ziņā visai zemu stāvošie aģenti-provokatori, panikas radīšanai rūpniekos, ir gatavi uz visdažādākiem kriminālnoziedzumiem, neizslēdzot slepkavības, dedzināšanas un atentātus. Liels skaits Ameri-

kas bandītu šinī nozarē atrod darbu. Tie ir labi organizēti un apbruņoti un piekoptj pat laupīšanas.

Minētie apstākļi ir lielā mērā kavējuši arodu organizāciju normālu attīstīšanos un izveidošanos Amerikā. Tomēr, neskatoties uz visām grūtībām, Amerikas arodu organizāciju vadoņi ir pratuši šo kustību ievadīt mērenās savstarpējās saprašanās sliedēs. Sākumā ievērojamais šo organizāciju darbinieks Gomperss, bet pēc tam Grīns un Vollings apzinīgi ievadīja arodu organizāciju darbību tādā virzienā, kas reizē ar tautas vispārējā labklājības līmeņa pacelšanu prasīja arī strādnieku labklājības līmeņa pacelšanu.

Amerikas strādnieki necenšas sevi nostādīt augstāk par citām šķirām. Viņu centieni iziet uz to, lai strādnieku labklājība pakāpeniski paceltos līdz citu bagātāko šķiru materiālās un garīgās kultūras līmenim. Viņi grib uzlabot savu labklājību relatīvi darba ražīguma pacelšanai.

Savienotās Valstīs ir ļoti dziļi tautā iesakņojušies privātpašuma principi. Tādēļ arī marksisma dogmai un proletāriāta diktatūras centieniem šeit nekad nav bijis lielas piekrišanas.

Arī Savienotās Valstīs ir izdarīti plaši meklējumi atrisināt sociālo jautājumu Gordija mezglu un ievest zināmu plānveidību saimnieciskā dzīvē. Tas, ko ir mēģinājis Amerikas saimnieciskā dzīvē izvest prezidents Ruzvelts ar saviem rūpniecības „kodiem“, nav citādi apzīmējams, kā par revolūciju no augšas. Ar valsts varas palīdzību viņš mēģināja dzīvē izvest to, ko citās zemēs ir bijušas spiestas izcīnīt arodu organizācijas. Bezdarba posta mazināšanai viņš ķērās pie strādnieku darba laika un minimālā atalgojuma rēgulēšanas. Tas tika darīts nolūkā pacelt pirktspejas

strādnieku masā, lai rastu jaunus tirgus saražotām precēm. Pret dažām Ruzvelta reformām enerģiski sacēlās daudzi Āmerikas rūpniecības magnāti un panāca dažu viņa izdoto darba un rūpniecības likumu atcelšanu. Tomēr Ruzvelta reformas ir atstājušas lielu iespaidu uz visu Āmerikas saimniecisko dzīvi, un šo reformu sekas vairs nebūs likvidējamās.

Viens no visai svarīgiem prezidenta Ruzvelta izdotiem darba likumiem ir likums par nacionālās darba kameras nodibināšanu Savienotās Valstīs. Šis likums nosaka strādnieku tiesības vest sarunas ar darba devējiem par algas tarifu jautājumiem.

Šo sarunu vešanai strādnieki izvēl savus pārstāvjus. Tur, kur arodu organizācijās ir apvienots strādnieku vairākums, šīm arodbiedrībām ir piešķirtas monopoltiesības šādu sarunu vešanā par darba algu tarifiem, darba laika ilgumu u. t. t.

Jaunais likums noliedz darba devējiem iespaidot represīvā ceļā strādniekus vai viņu pilnvarniekus pie sarunu vešanas ar uzņēmējiem darba algas jautājumos. Tāpat likums noliedz uzņēmējiem iespaidot arodbiedrības ar pēdējo finansēšanas palīdzību. Uzņēmējiem noliegts arī kādā nebūt ceļā aizkavēt strādnieku iestāšanos arodbiedrībās. Viņiem nav brīv arī atteikties no sarunu vešanas ar strādnieku pārstāvjiem par darba algas jautājumiem, kā arī atlaist strādniekus par viņu dotiem paskaidrojumiem šķirējtiesā.

Nacionālās darba kameras locekļus iecel prezidents. Viņiem piešķirtas visai plašas pilnvaras. Kameras uzdevums ir sekot, lai atsevišķo uzņēmumu strādnieki izlietotu tās brīvības, kuŗas viņiem nodrošina likums. Konflikta gadījumos starp uzņēmējiem un strādniekiem darba kamera var pieaicināt un noklaušināt lieciniekus un ievadīt plašu izmeklēšanu.

Darba kameras var dot atsevišķiem uzņēmumiem savus aizrādījumus. Ja šie aizrādījumi netiek ievēroti no uzņēmējiem, darba kamera var griezties pie apelācijas tiesas ar lūgumu piespiest darba devējus ievērot viņas dotos aizrādījumus.

Arodu organizācijas mūsu tuvāko kaimiņu zemēs

Arī mūsu tuvākās kaimiņu valstis — Igaunija un Lietuva cenšas ierādīt arodu korporācijām valsts dzīvē redzamu lomu. Igaunijā ir jau noorganizēta vesela arodu kameru sistēma. Šo kameru dibināšanas galvenais iniciātors ir Igaunijas valsts vecākais Petss. Savu nodomu viņš sāka realizēt jau pirms valsts satversmes grozījumu projekta pieņemšanas tautas nobalsošanā. Kā pirmā tika nodibināta tirdzniecības un rūpniecības kamera. Pēc tam nodibinājās lauksaimniecības kamera. Vēlāk ir nodibināta vesela rinda tipiski arodniecisku kameru, kā piemēram: farmaceitu kamera, ārstu kamera, inženieru kamera, arhitektu kamera, amatnieku kamera, namu īpašnieku kamera u. t. t. Interese par šo kameru dibināšanu attiecīgās aprindās ir ļoti dzīva, jo piemēram farmaceitu kameras pirmajās vēlēšanās piedalījušies pāri par 90 proc. no visiem Igaunijas farmaceitiem. Sadarbība starp atsevišķo tautību locekļiem šinīs kamerās ir ļoti laba un nav izsaukusi nekādu nevēlamu rīvēšanos. Ārstu kameras locekļu vēlēšanās minoritātes uzstājās ar savu atsevišķu kandidātu sarakstu un ievada kamerā zināmu skaitu locekļu, kas reprezentē tur šīs tautības darbiniekus. Arī citās arodu kamerās ieiet dažādu tautību locekļi un līdz šim tautību jautājums nekādas nevēlamas domustarpības nav izsaucis.

Valsts vecākais Petss vairākkārtīgi ir pastrīpojis, ka arodu kameru dibināšanai esot liela nozīme valsts dzīves kārtošānā, jo tās došot iespēju visu šķiru un arodu iedzīvotājiem izteikt caur šīm kamerām savas vēlēšanās. Arodu kamerās valdība, acīmredzot, meklēs to atbalstu un aizmuguri savam darbam, ko līdz šim tā rada parlamentā un partijās. Tā tad Igaunija atrodas ceļā uz arodu parlamenta sistēmu.

Ārī Lietuvā strādnieku darba dzīves jautājumu kārtošānai jau ir nodibināta īpaša nacionālā darba kamera. Domājams, ka nākotnē šādas kameras tiks organizētas arī citiem arodiem.

Arodu organizācijas Latvijā

Latvijas arodniecisko organizāciju vēsture nav vi-
sai gara. Pirms 1905. gada revolūcijas arodbied-
rību vietu Latvijā zināmā mērā izpildīja amatnieku
ģildes, kas zināmā mērā ir uzskatāmas par mūsu
vecākām arodorganizācijām. Rīgā amatnieku cunftes
sastopamas jau pāris gadu desmitus pēc Rīgas dib-
nāšanas (1201. g.), bet 1352. gadā Rīgas amatnieku
cunftes nodibināja jau savu apvienību — Sv. Jāņa
ģildi. Iekšējās uzbūves ziņā ģildes pa daļai līdzinā-
jās angļu strādnieku tredjūnijām un tām ir piekri-
tusi zināma loma amatniecības uzplaukuma laikmetā,
kad ģildes bija arodniecisko jautājumu galvenās rē-
gulētājas.

Attīstoties modernai rūpniecībai, ģilžu nozīme
stipri sašaurinājās un pēcķaņa gados tās par arodu
organizācijām faktiski vairs nevarēja uzskatīt, jo viņas
kalpoja vienīgi šauru cittauniešu grupu interesēm.

Vēsturnieks prof. Ā. Švābe par Rīgas amatnieku
ģildēm un viņu vēsturi sniedz sekošas ziņas:

Rīgas ģildes līdz pat 16. g. s. bija privātas biedrī-
bas, dibinātas pēc Zviedrijas, Dānijas un Vācijas pa-
rauga, savu biedru savstarpējai palīdzībai, viesīgai
sadzīvei un reliģiskās dzīves kopšanai. Rīgas ģildes
ir tikpat vecas, cik veca ir Rīga. Par to liecina jau
Rīgas dibinātāja bīskapa Ālberta 1211. g. noteikums,
ka ģildes var atvērt un darboties tikai ar pilsētas
kungā atļauju. Šis noteikums palika spēkā arī vēlāk,
kad bīskaps daļu savas varas nodeva rātei.

Viduslaiku Rīgā bija daudz un dažādu latvju, lībju un vācu brālību, kas ar laiku apvienojās plašākās savienībās, vai arī izzuda, sevišķi pēc reformācijas. Blakus lībiskām nesēju brālībām viena no vecākām Rīgas ģildēm bija Sv. Krusta brālība, kuŗas statūti uzglabājušies sākot ar 1252. gadu. Tur par brāļiem varēja būt jūrnieki, tirgotāji un amatnieki, izņemot audējus un pirtniekus. Vēlāk šo brālību sauca par sv. Gara ģildi.

14. g. s. sv. Gara ģildes brāļi organizējās divās savienībās, no kuŗām vēlāk izcēlās Rīgas arodu parlamenta augšnams (Lielā ģilde) un apakšnams (Mazā ģilde). Jau 1330. g. avotos tiek minēta „mazā ģildes istaba“, ko pēc Vestfales pilsētas Sostas parauga sauca arī par Sostas istabu. Te pulcējās tikai amatnieki. Spriežot pēc 1352. g. amata ruļļa, mazā ģildes istaba šai laikā no dziŗu un sapulču telpām ir kļuvusi par Rīgas amatu savienību ar īpašu satversmi. Divus gadus vēlāk (1354. g.) arī tirgotāji pārvērtā savu agrāko sv. Gara ģildes lielo jeb Minsteras istabu par atsevišķu korporāciju, kuŗas amata rullim lika pamatā sv. Gara ģildes 1252. g. statūtus. 15. g. s. šai Lielajā ģildē ieviesās Dievmātes kulsts, un tāpēc sāka to dēvēt arī par sv. Marijas ģildi. Tur par brāļiem uzņēma tikai vācu tirgotājus. Vēlāk, izņēmuma veidā, Lielā ģildē ļāva iestāties zeltkaļiem un literātiem (t. i., akadēmiski izglītotiem). 1931. gadā Lielā ģildē bija 283 tirgotāji, 108 literāti un 8 zeltkaļi; kopā 399 biedri. Turpretim Mazā ģildē 1931. gadā bija apvienoti 32 amati ar kādiem 750 meistariem, 2100 zeļļiem un 900 mācekļiem. Katru ģildi vadīja vēlēts eltermanis un viņa piesēdētāji, no kuŗu vidus ar laiku izauga senioru jeb vecajo sols.

Līdzīgi tam, kā Livonijā un Prūsijā garīgie bruņinieku ordeņi no reliģiskām un militārām organizācijām izveidojās par valsts varas orgāniem, tā arī abas Rīgas ģildes 16. g. s. pirmā pusē tiecās pakāpeniski saņemt savās rokās politisko varu pilsētas pašvaldībā.

Jau vācu laiku (1201.—1561. g.) beigās — pēc landtāgu un mantāgu parauga — Rīgas rāte dažos gadījumos, sevišķi nodokļu lietās, griezās pēc padoma pie abu ģilžu eltermaņiem un vecajiem. Sākot ar 1542. g. rāte bija jau spiesta strīdus jautājumus nodot atsauksmei abu ģilžu vecajo solu kopsapulcēm. 1552. gadā ģilžu pārziņai uztic pilsētas ganības, 1559. g. pilsētas ķieģeļu cepli, kā arī piešķir pārstāvību nodokļu pārvaldē.

Tomēr sevišķi strauji pieauga ģilžu iespaids t. s. Rīgas patstāvības laikmetā (1562.—1582. g.), kad pilsētas sarežģītā starptautiskā stāvokļa dēļ rātei bija jāorientējas uz sava nākošā valdnieka — poļu karaļa pusi, kamēr abas vāciskās ģildes varēja spēlēt neatbildīgu opozīciju un gatavot namnieku sacelšanos, kas izpaudās Kalendāra nemieros (1584.—1589. g.). 1589. g. izlīgums starp rāti un namniekiem bija pirmais oficiālais akts, kas legālizēja abu ģilžu publiski tiesisko stāvokli. Šī līguma 1604. g. revīzija vēl paplašināja ģilžu tiesības.

Rāte nav vairs vienīgā pilsētas vadība, bet tikai pirmā pašvaldības kūrija (kārtā). 30 Lielās un 30 Mazās ģildes vecajo sola locekļi tika atzīti par pilsētas otrās (tirgotāju) un trešās (amatnieku) kārtas pārstāvjiem Rīgas pašvaldībā, kuŗas lēmumi ieguva saistošu noteikumu spēku vienīgi ar abu ģilžu piekrišanu. Vēlāk pat pusei no rātes kungiem bija jābūt Lielās ģildes vecajo sola locekļiem. Arī pilsētas saim-

nieciskos resoros īstie noteicēji bija abu ģilžu uzticības vīri. Piem., t. s. pilsētas kases kollēģijā bija 12 locekļi, no kuriem 5 deleģēja Lielā un 5 Mazā ģilde.

14. un 15. g. s. Rīgā sākās saimnieciska un nacionāla cīņa starp vācu namniekiem un t. s. nevāciem (Undeutsch), kādu nosaukumu pirmo reizi sastopam Lielās ģildes statūtos 1354. g. Šie Rīgas nevāci bija latvieši un libji. Uz Lielās ģildes ierosinājumu jau 1376. gadā Rīgas rāte aizliedza tirdzniecību starp vāciem un nevāciem, 1384. g. nosakot, ka neviens nevācs, kam pašam nav Rīgā sava nama, nevar zemniekiem pārdot tirgotāju preces. 1399. g. rāte aizliedza dibināt tirdzniecības sabiedrības starp vāciem un nevāciem, ko atkārtoja arī vēlāk.

Tā Rīgas latviešiem, kuŗu bija apm. 30 proc. no visiem iedzīvotājiem, atņēma tiesību pelnīties tik svarīgā tautsaimniecības nozarē, kāda ir tirdzniecība. Tā palika par Lielā ģildē uzņemto vācu tirgotāju monopolu. Ja arī kāds latvietis izmācījās par tirgotāju, tad tikai pārvācodamies viņš varēja iegūt aroda tiesības.

Labāks bija latvju amatnieku stāvoklis. Bez tīri latviskiem amatiem arī jauktajos un pat vārda pēc pilnīgi vāciskos amatos bija par meistariem latviešu amatnieki. Bet arī še jau 14. g. s. beigās amatnieku „draudzības“ (cunftes) cenšas noslēgt durvis latvietim. Tā 1375. g. Rīgas mucinieki, 1390. g. mūrnieki, drēbnieki, kurpnieki un 1413. g. kažocnieki nolēma neuzņemt latviešus par amata mācekļiem. 1392. g. maiznieki aizliedza saviem biedriem „ņemt sievas, kas dzimušas ārļaulībā, vai no nevācu vecākiem“. Vispār, sākot ar 15. g. s. Rīgas rāte sāk latviešus uzskatīt par otrās vai trešās šķiras pilsoņiem un pamazām izslēgt viņus no pilsētas tiesībām.“

Vēlākā laikā ģildēs ieplūda arī liela daļa latviešu amatnieku. Dažās cunftēs viņu skaits bija pat ievērojami liels, bet vadību allaž savās rokās centās paturēt vācieši. Tā tas bija līdz pašam pēdējam laikam, kad ģildes kā arodu organizācijas faktiski vairs neeksistēja. Prof. A. Švābe šīs organizācijas tādēļ apzīmē par „viduslaiku Rīgas feodālās iekārtas pēdējiem pīlāriem“, kuŗas tagad ir beigušas savu eksistenci.

Tā saucamās modernās arod kustības vēsture Latvijā nav sevišķi gara. Pirmās arodbiedrības, pēc vācu arodbiedrību parauga, nodibinājās pēc 1905. gada revolūcijas, kad ar 1906. gada likumu algotiem darbiniekiem bija atļauts dibināt savas arodbiedrības. Tās tomēr bija stipri aprobežotas savās tiesībās. Viņas nevarēja uzņemties saimnieciskās cīņas un streiku vadību. Arodbiedrības dibināt bija atļauts tikai Rīgā. Plašāku nozīmi no šeit nodibinātām arodbiedrībām darba apstākļu uzlabošanā prata iegūt grāmatrūpniecības strādnieku organizācija (Baltischer Buchdrucker-Verein), kuŗa izdeva vairākus gadus no vietas arī savu arodniecisko laikrakstu vācu valodā.

Vēlāk savas arodorganizācijas nodibināja arī metallisti, būvju un ķīmiskās rūpniecības strādnieki, mājkalpotāji, kokstrādnieki, maiznieki, drēbnieki un šuvējas, ostas strādnieki, tekstilstrādnieki, ādu apstrādāšanas uzņēmumu strādnieki un tirdzniecības un rūpniecības uzņēmumu kalpotāji.

Organizāciju nosaukumi pirmskaŗa laikā bija bieži jāmaina, jo cariskā policija arodorganizācijās bieži izdarīja arestus un kratīšanas, un šīs organizācijas katrā izdevīgā gadījumā slēdza. Slēgto vietā dibinājās jaunas arodorganizācijas ar citiem nosaukumiem.

Pasaules karā sākoties un mūsu rūpniecības iestādēm evakuējoties uz Krieviju, latviešu strādnieku arodorganizācijas pilnīgi izbeidza savu eksistenci. Līdz ar kara stāvokļa izsludināšanu, visas arodnieciskās un kultūrālās organizācijas slēdza.

Pēc 1917. gada revolūcijas vairākas arodbiedrības atkal atjaunojās un revolūcijas romantisma laikā viņās saplūda daudz biedru. Arī šīm biedrībām nebija lemts ilgi pastāvēt, jo tās iznīcināja vācu okupācijas vara.

Pēc neatkarīgās Latvijas nodibināšanās arodkustība pie mums ir veidojusies divos virzienos. Kā pirmās nodibinājās sociālistiskās arodbiedrības, aiz kurām stāvēja Latvijas sociāldemokratu partija un nelegālie komunisti. Tās savas darbības pamatā lika tos pašus principus un cīņas metodes, kādas pielietoja arodbiedrības cariskās patvaldības laikā. Viņas rīkojās šinī virzienā pilnīgi šabloniski, nerēķinoties ar jauniem politiskiem un saimnieciskiem apstākļiem, kādi Latvijā bija radušies. Daudzās šinīs biedrībās slēpās komunistu aģenti, kuri apzināti darīja visu iespējamo, lai vēl vairāk apdraudētu un satricinātu mūsu valsts gūto saimniecisko stāvokli.

Kā pretstats šai ārdošai darbībai nodibinājās nacionālās arodorganizācijas, kuŗas norobežojās no sociālistisko partiju politiskām avantūrām un centās iet saprašanās ceļus ar mūsu valsts vadību, lai panāktu mūsu valsts izpostītās saimnieciskās dzīves atjaunošanos un nostiprināšanos.

Sākumā pārsvarā bija sociālistiskās arodbiedrības, bet vēlāk nacionālo arodbiedrību iespaids tā pieauga, ka šīs biedrības jau ap 1930. g. pārsniedza biedru skaita un arī materiālo līdzekļu ziņā sociālistiskās arodbiedrības.

Kreisā novirziena arodbiedrības no 1920.—1921. g. bija apvienojušās vienā kopīgā arodbiedrību savienībā — Latvijas arodbiedrību centrālbirojā.

Komūnistiskās arodbiedrības 1921. gadā nodibināja savu atsevišķu arodbiedrību savienību — Rīgas arodbiedrību centrālbiroju. Šo komūnistisko arodorganizāciju centieni bija galvenā kārtā politiska rakstura cīņa.

Nacionālās arodbiedrības pirmā laikā apvienojās Latvijas Nacionālo Arodbiedrību un Organizāciju Centrālā savienībā, kurā ietilpa Latvijas dzelzceļnieku biedrība, Latvijas Nacionālā grāmatrūpniecības darbinieku biedrība un Nacionālā darba savienība. Vēlāk nodibinājās īpaša Valsts un pašvaldību darbinieku centrālā savienība, kurā apvienojās valsts un pašvaldību darbinieku biedrības.

Pēc 1934. g. 15. maija kreisā virziena arodu organizācijas ir pārveidotas par nacionālām organizācijām uz jauniem principiem un nekalpo vairs šķiru naida kultivēšanai un partiju politikai, bet lietišķai sadarbībai ar darba devējiem un darba ņēmējiem. Šīs organizācijas plaši atbalsta arī valdība, kas rēgulē nesaskaņas un izšķir strīdus starp darba devējiem un darba ņēmējiem.

Sadarbība starp darba devējiem un darba ņēmējiem

Algoto darbinieku jautājumus starptautiskā mērogā kārtro Starptautiskā Darba Organizācija pie Tautu Savienības. Iestājoties Tautu Savienībā, katra valsts automatiski paliek par locekli arī Starptautiskā Darba Organizācijā. „Un kā Tautu Savienības uzdevums ir — raksta K. Ducmanis, — nosargāt pasauli no kara starp valstīm un tautām, tā arī Starptautiskās Darba Organizācijas uzdevums ir iznīdēt pilsoņu karu, šķiru naidu un pārspīlētu šķiru cīņu ik tautā un valstī, liekot tai vietā sociālo šķiru sadarbību un sociālo mieru.“*)

Starptautiskā Darba Organizācijā patlaban ņem dalību 57 valstis. Viņas augstākais orgāns ir periodiski sasaukamās Starptautiskās Darba Konferences. Pēdējās ik pa trim gadiem reiz ievēl īpašu Pārvaldes Padomi, kuŗa savukārt ir augstākais Starptautiskās Darba Organizācijas izpildu orgāns un sanāk uz sesijām 3—4 reizes gadā. Šai padomei ir tieši padots Starptautiskais Darba Birojs.

Uz Starptautisko Darba Konferenci katra valsts — dalībniece sūta četrus pārstāvjus. Divus pārstāvjus sūta valdība un pa vienam pārstāvim no visreprezentatīvākajām darba devēju un darba ņēmēju organizācijām. Delegātiem var būtīt līdz arī tehniskos padomniekus.

*) K. Ducmanis. Ārēja sociālpolitika un strādnieku arodgrupu strīdus.

Starptautiskās Darba Konferences ir lielākais vis-pasaules algoto darbinieku parlaments. Viņas iztirzā jautājumus par algoto darbinieku tiesiskā stāvokļa nodrošināšanu valstīs-dalībniecēs, izstrādā dažādu starptautisku darba aizsardzības nolīgumu projektus, seko algoto darbinieku tiesību nodrošināšanai, cenšoties visās valstīs pakāpeniski ievest dzīvē labākus darba aizsardzības noteikumus. Konferencēs pieņemtie lēmumi un nolīgumu projekti tiek piesūtīti valstī-dalībniecēm apstiprināšanai un stājas zināmā valstī spēkā tikai tad, kad tiem piekritusi attiecīgās valsts valdība vai parlaments.

Daudzi no konferencē pieņemtiem un ieteiktiem darba aizsardzības nolīgumu projektiem ir jau izvesti dzīvē.

Par Starptautisko Darba Organizāciju K. Ducmanis izsakās sekoši: „Tā ir universāla laboratorija, ko cilvēce sev ir cēlusi, lai nodrošinātu sociālo mieru un sociālo šķiru sadarbību visā pasaulē. Ir kļuvis katram skaidrs, ka bez sociālā miera ik valsts iekšienē būtu veltas pūles cerēt nodrošināt starptautisko mieru starp valstīm.“

Sociāldemokrātu partijas cīņas principi arodkustībā pēdējos gados ir izbankrotējuši daudzās valstīs. Arī viena daļa sociālistu atmet vecās šķiru cīņas teorijas un meklē arodkustībā un strādnieku jautājumu kārtošā sadarbības un saprašanas ceļus. Kā raksturīgu piemēru te var minēt Beļģijas sociālistisko arodbiedrību vadoņa Votersa uzsaukumu Beļģijas strādniekiem, kur starp citu teikts: „Likums dod jums tiesības, bet uzliek arī pienākumus. Kapitālistiskā konkurence pastāv. Jums ir vairāk jāražo, lai tādā kārtā cīnītos kopā ar jūsu saimniekiem pret ārzemju kapitālistiem. Ražojat, topat labāki

strādnieki! Mūsu dzimtene būs stīpra un daiļa, daļa uzņēmēju mazliet vairāk pelnīs, un, vienoti un spēcīgi, mēs priecīgi varēsim turpināt mūsu ceļu pretim jauniem demokrātijas ieguvumiem.“

Mūsu tautā visai populārs ir sakāmvārds: Miers baņo, nemiers posta! — Tanī izpaužas no mūsu senču praktiskās dzīves piedzīvojumiem ņemta gudrība, kas tūkstošām reižu pārbaudīta un par pareizu atzīta.

Šī atziņa ir noderējusi par vadošo zvaigzni arī mūsu nacionālām arodbiedrībām. Arodbiedrisko konfliktu gadījumos tās vispirms kārtā ir mēģinājušas atrast saprašanās ceļus.

Nacionālās arodbiedrības ir arvien mācījušas savieniem biedriem, ka valstiski domājošiem ierēdņiem, amatniekiem un strādniekiem ir jāapzinās, ka viņiem jābūt apzinīgiem nevien savās prasībās, bet arī pienākumos. Viņas pat izvairījās par biedriem savās organizācijās uzņemt tādas personas, kas ir nolaidīgas un nekārtīgas savā darbā un ir paviršas savu pienākumu pildīšanā.

Šādai rīcībai ir bijusi liela audzinoša nozīme. Tā ir palīdzējusi audzināt visdažādākās strādnieku un kalpotāju aprindās apzinīgus, valstiski domājošus pilsoņus, kas ir priekšzīmīgi darbā un apzinīgi savās prasībās.

Sevišķi plašu vērību mūsu nacionālās arodbiedrības ir piegriezušas pašpalīdzības un nacionāli-valstiskas audzināšanas darbam, cenšoties saviem spēkiem izlidzēties tur, kur valsts vai darba devēji nevar vēl strādniekiem un kalpotājiem nākt pienācīgā mērā pretim. Šinī nolūkā ir nodibinātas krāj- un aizdevu kases, palīdzības fondi, bērņu kases, izdoti periodiski žurnāli un laikraksti u. t. t.

Nacionālās arodbiedrības ir uzskatījušas par pienākumu savus biedrus audzināt par apzinīgiem mūsu brīvās republikas pilsoņiem, kas katrā laikā būtu gatavi stāties cīnītāju rindās, kad ārējie vai iekšējie ienaidnieki sāktu apdraudēt mūsu tautas brīvības un valsts patstāvību.

Valsts iekšējās drošības sargāšanā nacionālām arodbiedrībām ir piekritusi ļoti svarīga loma mūsu valstī. Sevišķi tas sakāms par Latvijas Dzelzceļnieku biedrību, kā lielāko un vecāko šī virziena organizāciju, kuŗa ir bijusi pastāvīgi nomodā, lai mūsu valsts saimnieciskās dzīves nervi — dzelzceļi arvien kārtīgi un bez traucējumiem darbotos. Tādēļ arī nevar uzskatīt par vienkāršu nejaušību un sagādīšanos to apstākli, ka tieši Dzelzceļnieku biedrība bija tā, kas 1923. gada rudenī dāvināja karogu Latvijas Kara skolai, tā simboliski pastrīpojot dzelzceļnieku vienību ar mūsu nacionālo armiju. Dzelzceļnieku biedrība ir bijusi arī tā, kas ir ierosinājusi dzelzceļu aizsargu organizācijas dibināšanu un palīdzējusi šo nodomu realizēt, pabalstot šo aizsargu organizāciju tiklab materiāli, kā arī morāli.

Nacionāli domājošo dzelzceļnieku organizēšanās pirmsākumi

Tikai pārs gadu desmiti mūs šķir no cariskās Krievijas, bet šinī samērā īsajā laika sprīdī visā pasaulē ir notikušas tik lielas pārmaiņas un pārvērtības tautu un valstu dzīvē, kādas normālos laikos nav notikušas pat vairākos gadu simtešos.

Dziļas pārmaiņas ir notikušas arī mūsu tautas dzīvē. Mēs esam sasnieguši augstumus, kas tautai dod iespēju visā plašumā attīstīt un izkopt savus radošos spēkus. Latvija ir kļuvusi par neatkarīgu nacionālu valsti un līdz ar to mūsu tauta ir cienīgi nostājusies blakus citām vecajām kultūras tautām. Latvietis ir ieguvis to vietu, kāda viņam dabīgi pienācās: — viņš ir pats kungs savā zemē un pats lemj un veido savas nākotnes likteņus. Mūsu tautas sabiedriskā, kultūrālā un saimnieciskā attīstība, kas bija svešu varu aizkavēta, šo nedaudzo gadu laikā ir drāzjusies uz priekšu ar tādu spraigumu un spēku, kā no kalniem pavasarī plūstoša upe, kas nepazīst savā ceļā nekādus šķēršļus un kavēkļus.

Latviešu tautas kultūrālie un saimnieciskie sasniegumi ir katram rokām taustāmi. Vēl lielāki tie top, ja tos salīdzinām ar tiem apstākļiem, kādos nācās mūsu tautai un intelliģencei dzīvot pirmskaņa laikā. Mūsu tauta tad bija nostādīta bārenītes — pelnrušķītes lomā, bet arī šinīs grūtajos laikos, cīnoties ar visdažādākiem kavēkļiem un šķēršļiem, latvietis sev lauza ceļu uz labāku, gaišāku nākotni. Latviešu jau-

nekļi un jaunavas, arniecīgiem līdzekļiem kabatā, bieži mēroja simtiem un tūkstošiem kilometru tālus ceļus, lai tiktu pie zināšanām un izglītības. Savus mērķus viņi parasti arī sasniedza ar lielu neatlaidību, izturību un darba mīlestību.

Latviešu intelligenci tomēr grūti nācās darbu atrast mūsu dzimtenē, jo toreizējā cara valdība ar savu pārkrievošanas politiku to centās visādi aizkavēt. Latvietim — intelligentam bija jābrauc darbu meklēt uz Iekškrieviju, Dienvidus Krieviju, Urālu, Sibīriju, Kaukazu un citām tālām Krievijas malām. Latviešu intelligenti pirmskaņa laikā bija sastopami visās Krievijas pilsētās un lielākos saimnieciskos uzņēmumos. Prāvs skaits latviešu bija nodarbināts arī uz toreizējiem Krievijas valsts un privātiem dzelzceļiem. Daži latvieši jau toreiz Krievijā ieņēma augstus, vadošus posteņus dzelzceļu dienestā. Samērā prāvs skaits latviešu darbojās uz privātiem Krievijas dzelzceļiem arī tagadējā Latvijas teritorijā, sevišķi uz Maskavas-Ventspils-Ribinskas dzelzceļa. Šeit tie ieņēma dažādu vidējo ierēdņu un kalpotāju amatus. Tie bija laimīgi par to, ka varēja strādāt savā dzimtajā zemē. Viņi ņēma dzīvu līdzdalību arī mūsu tautiskā kustībā un latviešu kultūrālā un sabiedriskā dzīvē. Tādēļ nav arī brīnums, ka no dzelzceļnieku saimes vēlāk ir izveidojies diezgan prāvs skaits mūsu sabiedrisko darbinieku.

Pasaules kara laikā Latvijas teritorijā nodarbinātie latviešu dzelzceļnieki kā uzticami un enerģiski ļaudis bija visai labi ieredzēti un tiem sāka uzticēt arvien atbildīgākus uzdevumus un posteņus arī dzelzceļu dienestā. Bet frontes josla arvien vairāk sāka velties uz Krievijas pusi. Līdz ar to dzelzceļu vadošās iestādes bija spiestas pārcelties uz Iekškrieviju.

Pakāpeniski uz Krieviju bija jāevakuējas arī Latvijā dzīvojošiem mūsu dzelzceļniekiem.

Šie latviešu dzelzceļnieki tomēr nevēlējās šķirties no savas dzimtās zemes. Viņi centās apmesties un ierīkoties darbā Latvijas robežu tuvumā, lai pie pirmās izdevības varētu atkal atgriezties atpakaļ mājās — savā dzimtenē. Tādā kārtā, starp citu, Vitebska izveidojās par diezgan plašu latviešu dzelzceļnieku centru. Ārī dažās citās Latvijai tuvākās dzelzceļu stacijās starp ierēdņiem un kalpotājiem latviešu bija diezgan ievērojams skaits.

Cerības uz drīzu atgriešanos atpakaļ dzimtenē tomēr nepiepildījās. Atnāca Krievijas revolūcija. Tai sekoja sabrukums Krievijas armijā. Vācieši turpināja virzīties uz priekšu. Viņi ieņēma lielāko daļu no Latvijas teritorijas. Ar skumjām sirdīm latviešu dzelzceļnieki noskatījās dezertieņu baros, kas pildīja Krievijas dzelzceļu stacijas un applūdināja vilcienus, kuri virzījās uz valsts iekšieni. Iestājoties lielniecisma laikiem, šis sabrukums jau pieņēma nevaldāmas stichijas raksturu. Dzelzceļnieki to redzēja vislabāk. Tāpēc tie arī nebija sajūsmināti „par revolūcijas sasniegumiem“. Sevišķi tas sakāms par dzelzceļniekiem — latviešiem, no kuriem tikai samērā niecīga daļa sekoja sarkaniem karogiem.

Latviešu dzelzceļniekos arvien vairāk sāka zust ticība nemieru un chaosa pārņemtai Krievijai un tās nākotnei. Viņos arvien stiprāk un noteiktāk sāka nostiprināties pārliecība, ka latviešu tautas likteņi ir jāšķir no Krievijas likteņiem, ka latviešiem nav jāaizraujas no Krievijas dažādo sugu sociālistu sarkanajiem karogiem un internacionālisma idejām, ka tiem jādomā pašiem par sevi, par savas tautas un savas

Latvijas likteņiem, kuŗa atradās zem vācu okupācijas jūga. Tāds pat noskaņojums bija arī vērojams pārējo latviešu bēgļu daļā, kas bija izkaisīti pa visām Krievijas malām. Sākās nacionālās atdzimšanas vilnis, kas sakustināja un aizrāva līdz lielāko daļu no latviešu bēgļiem. Cauri Krievijas tumsai pie apvāršņa malas sāka parādīties neatkarīgās Latvijas rīta blāzma. Latvijas patstāvības idejas droši pauda no sava laikraksta slejām latviešu intelligences grupa Maskavā, kas pulcējās ap laikrakstu „Dzimtenes Atbalss“. Šīs idejas krita ļoti auglīgā zemē un laikraksts piedzīvoja tanīs apstākļos vēl nepieredzētu tirāžu. To iespieda pāri pār 15.000 lielā eksemplāru skaitā. Arī citās vietās brieda un veidojās neatkarīgās Latvijas doma.

Šīs Latvijas patstāvības idejas kāri uztvēra arī latvieši — dzelzceļnieki. Kā jau daždien praktiski un saimnieciski ļaudis, viņi neapmierinājās ar patriotisku jūsmošanu vien, bet ķērās tūlī aktīvi pie darba, lai veiktu priekšdarbus, kas varētu noderēt jaunai Latvijas valstij. Dzelzceļnieki sprieda gluži loģiski un pareizi, ka nodibinoties Latvijas valstij, tai būs jāpārņem savā rīcībā arī Latvijas teritorijā afrodošies dzelzceļi, kas kuŗa laikā bija ievērojami izpostīti. Šie dzelzceļi būs jāatjauno un pa tiem jāuzsāk kustība. Kas tad to vislabāki spēs izdarīt, ja ne piedzīvojuši pašu latviešu dzelzceļnieki, inženieri un techniķi, kas tad bija izkaisīti pa visu plašo Krieviju. Šie speciālisti laikus jāreģistrē, jāsadabū kopā. Viņos jāmodina ticība pašu latviešu valstij, jāinformē viņi par apstākļiem dzimtenē un jāorganizē plānveidīga viņu atgriešanās Latvijā, cenšoties panākt tiem no krievu valdības un vācu okupācijas varas iestādēm dažādus atvieglojumus viņu ieceļošanai.

Šo mērķu un uzdevumu veikšanai Vitebskā 1918. gada sākumā nodibinājās „Latviešu dzelzceļnieku savienība“ ar grupu birojiem un pārstāvjiem lielākos Krievijas dzelzceļu mezglos. Jaunās organizācijas dibinātāji un vadītāji visi bija nacionāli domājoši pilsoņi. Centrālā birojā darbojās kā priekšsēdētājs inž. A. Vaitis un kā locekļi: tagadējais Dzelzceļnieku b-bas priekšsēdētājs A. Dinbergs, bij. Latvijas sūtnis Čehoslovākijā K. Ducmanis, bij. izglītības ministrs Ed. Ziemeļis, bij. satiksmes ministrs Fr. Ozoliņš, F. Urmanis, Beimanis, Linkovičs, Štengels, Šmediņš, inž. A. Tramdachs, Peņģerots, J. Bodnieks, J. Stikāns, O. Izaks, V. Vītiņš un F. Pazars. Kā juriskonsults un kultūrālo lietu pārzinātājs centrālā birojā darbojās K. Ducmanis.

Centrālais birojs attīstīja ļoti rosīgu darbību, veikdams visai svarīgu un atbildīgu lomu latviešu dzelzceļnieku kopā salasīšanā no dažādām Krievijas malām.

Viens no visaktīvākiem šī biroja darbiniekiem bija A. Dinbergs. Centrālais birojs savā 1918. g. 28. aprīļa sēdē izvēl viņu par latviešu dzelzceļnieku delegātu sūtīšanai uz Maskavu, lai viņš tur gādātu par evakuēto dzelzceļnieku — latviešu drīzāku atgriešanos uz dzimteni un par šīs atgriešanās nodrošināšanu ar zināmām garantijām personālā un mantas ziņā. Šo atbildīgo uzdevumu A. Dinbergs uzņēmās labprāt un veica to visai sekmīgi.

Maskavā viņš nodibināja kontaktu ar Vācijas konsulātu, kuŗš solījās noskaidrot pie vācu okupācijas varas Latvijā visus jautājumus, kas saistīti ar latviešu dzelzceļnieku atgriešanos dzimtenē, un tad par šiem apstākļiem nekavējoties ziņot Latviešu dzelzc. savienības centrālām birojam. Konsulāts no savas puses

apsolīja visādu pretimnākšanu šo jautājumu labvēlīgai nokārtošanai.

Šādā pat misijā, centrālā biroja uzdevumā, A. Dinbergs brauc arī uz Smoļensku pie tur darbojošās vācu komisijas, lai noskaidrotu dažādus jautājumus sakarā ar latviešu dzelzceļnieku atgriešanos dzimtenē un izdabūtu atļaujas iebraukt Latvijā tiem dzelzceļniekiem, kas uz to jau bija izteikuši savu vēlēšanos. Arī šos uzdevumus A. Dinbergs sekmīgi nokārtoja. Līdz ar to vienai dzelzceļnieku daļai radās jau iespēja atgriezties savā dzimtenē.

Šo pašu jautājumu kārtošanai A. Dinbergs dočas pa otram lāgam uz Maskavu, kur apmeklē Vācijas ģenerālkonsulu un panāk dzelzceļnieku reevakuācijas jautājuma labvēlīgu nokārtošanu. Līdz ar to latviešu dzelzceļnieki sāk gan pa vienam, gan arī grupās atgriezties dzimtenē.

Arī pārējie centrālā biroja darbinieki, it sevišķi inž. A. Vaitis, inž. A. Tramdachs un K. Ducmanis, rosīgi strādā pie dzelzceļnieku reevakuācijas jautājuma kārtošanas, uzmudinādami latviešu bēgļus, bet it sevišķi dzelzceļniekus, censties pie pirmās izdevības atgriezties mājās. Viņi rūpīgi vāc ziņas par apstākļiem Latvijā un par to cenšas informēt pēc iespējas plašas latviešu dzelzceļnieku aprindas.

Kā viens no pirmajiem centrālā biroja locekļiem uz Rīgu dodas K. Ducmanis. Viņš te palīdz kārtot no Krievijas atbraukušo latviešu dzelzceļnieku lietas un rūpējas par viņu pieņemšanu darbā. Pie viņa katru dienu griežas no Krievijas iebraukušie dzelzceļnieki pēc aizrādījumiem un padomiem, kurus viņš nevienam neliedz, izpalīdzēdams tiem cik varēdams un prazdams. Tanī pat laikā viņš rakstiski informē par Latvijas apstākļiem savus kollēgas Vitebskā. Ar

Ducmaņa pārbraukšanu Rīgā šeit faktiski sāka darboties centrālā biroja nodaļa. Atklāti darboties toreizējos apstākļos nebija iespējams. Tas bija jādaras slepeni. Ducmanim šinī ziņā palīdz inž. Ed. Ziemeļis, kuŗa dzīvoklī šad tad notiek vairākas Rīgā iebraukušo centrālbiroja locekļu privātas apspriedes, kuŗās pārrunāja latviešu lietas un dzelzceļnieku reevakuācijas jautājumus.

Atbraukušie centrālā biroja locekļi tomēr neturēja rokas klēpī. Viņi ticēja, ka Latvijai izdosies panākt sev patstāvību. Tādēļ viņi ķērās pie dažādu priekšdarbu veikšanas, lai latvieši dzelzceļu pārvaldīšanu varētu pārņemt savās rokās. Latviešu valodā toreiz trūka vēl daudzu vārdu tehnisku terminu apzīmēšanai. Tādēļ centrālā biroja locekļi strādā pie latviskas dzelzceļu nomenklatūras sastādīšanas un jaunu vārdu un tehnisku terminu izgudrošanas. Minētais darbs uzsākts jau Krievijā un tika turpināts Rīgā. Šinī laikā ir radušies daudzi no tagad jau visai populāriem dzelzceļu piederumu apzīmējumiem. Tā, starp citu, visai pazīstamais vārds „gulsnis“ ir A. Dinberga atvasināts.

Lai Krievijā palikušiem latviešu dzelzceļniekiem varētu sniegt pareizu un izsmeļošu informāciju par apstākļiem Rīgā un pārējā vācu okupētā Latvijā, A. Dinbergs speciāli dodas no Vitebskas uz Rīgu, kur sīki iepazīstas ar visiem apstākļiem un notur kopīgas informācijas apspriedes ar Rīgā jau dzīvojošiem centrālā biroja locekļiem. Pēc tam viņš brauc atpakaļ uz Krieviju, kur 1918. g. 11. oktobra sēdē sniedz par Latvijā novēroto centrālām birojam un pārējiem tautiešiem plašu informāciju.

Šinī laikā ir jau ievērojami mainījušies starptautiskā situācija Vācijai par sliktu un izredzes panākt

neatkarīgās Latvijas valsts nodibināšanos arvien vairāk nostiprinās. Tādēļ arī A. Dinbergs savā foreizējā referātā uzsver, ka latviešiem turpmāk nopietni pašiem jādomā par savu lietu turpmāko veikšanu, neļaujoties ne uz vienu citu.

Pēc šī A. Dinberga pēdējā brauciena uz Latviju aģitācija latviešu dzelzceļniekos par atgriešanos Latvijā tiek vesta pastiprinātā kārtā. Informācija par apstākļiem vācu okupētā Latvijā starp latviešiem-dzelzceļniekiem izplatās ar vēja ātrumu. Lieliniekiem šī kustība gan gaužam nepatīk. Tie sāk izlietot dažādus represīvus soļus, lai aizkavētu latviešu dzelzceļnieku atgriešanos dzimtenē. Tika izdarīti pat aresti un daudziem par patvarīgu bēgšanu uz Latviju draud ar arestiem un pat ar nāves sodiem, bet šie draudi tomēr nespēja vairs aizkavēt plaši ievirzīto kustību. Latviešu dzelzceļnieki, nerēķinādamies ar šiem draudiem, brauca uz mājām.

Bija arī gadījumi, kad komunisti savus draudus piepildīja un viens otrs latviešu dzelzceļnieks dabūja izsēdēties Krievijas cietumos. Diezgan daudzi bija spiesti Krievijā palikt pat līdz 1921. gadam, bet lielais vairums tomēr aizbrauca uz dzimteni vai nu legālā vai nelegālā ceļā jau pašā sākumā.

Sākās jauns posms latviešu dzelzceļnieku gaitās — Latvijas dzelzceļu saimniecības atjaunošanas darbs. Tomēr šinī darbā arvien radās vēl lieli traucējumi. Mūsu tautas vadonim Dr. K. Ulmanim un nacionālajai armijai, savu pirmo virspavēlnieku pulkv. O. Kalpaka un ģenerāļa J. Baloža vadībā, nācās izcīnīt vēl asīņainas cīņas, kamēr izdevās mūsu dzimto zemi atsvabināt no melnā bruņinieka žņauģiem.

Latvijas dzelzceļnieki šinī grūtajā cīņu laikā atrodas armijas virspavēlnieka ģenerāļa J. Baloža rī-

cībā un godam veica tos uzdevumus, ko no viņiem prasīja mūsu armijas un valsts intereses. Dzelzceļnieki, nerēķinādamies ar personīgo risku, pielika visas pūles, lai aizkavētu mūsu jau tā trūcīgā dzelzceļu ritošā inventāra izlaupišanu no vāciešiem un lieliniekiem, un šinī virzienā guva arī zināmus panākumus.

Kad mūsu zeme beidzot bija iztīrīta no ienaidniekiem un radās mierīga, radoša darba iespējas, tad nacionāli domājošie dzelzceļnieki ar visu enerģiju un prasmī metās darbā, nerēķinādamies ar trūcīgo atalgojumu un grūtajiem apstākļiem.

Šādos apstākļos viņiem nebija vaļas domāt pašiem par savām personīgām un arodnieciskām interesēm. Ikviens iejūdzās ar sirdi un dvēseli dzelzceļu darbā, lai drīzāk palīdzētu novērst tos lielos postījumus, kādus karš un revolūcijas bija nodarījušas Latvijas dzelzceļiem. Tā rīkojās katrs nacionāli-valstiski domājošs dzelzceļnieks. Bet, dievamžēl, jāsaka, ka ne visi dzelzceļnieki bija tādās domās, jo starp tiem bija laba daļa arī tādu, kas bija sasirguši ar marksisma idejām un ļāvās vadīties no brīvai Latvijai naidīgām varām.

Nacionāli domājošie dzelzceļnieki dibina savu biedrību

Kad mūsu zeme bija atbrīvota no ienaidniekiem, visur rēgojās pretim kara postījumi. Sevišķi daudz kara gados bija cietuši dzelzceļi. Daudzas stacijas ēkas bija nodedzinātas, tilti saspridzināti, ceļi un ūdens apgādes ietaises izpostītas, ritošais inventārs izlaupīts. Trūka arī visnepieciešamāko darba rīku un materiālu postījumu izlabošanai. Šie darba rīki un materiāli bija jāmeklē pie privātām personām. Dzelzceļnieku darbs bija grūts, bet atalgojums niecīgs. Darbiniekiem un viņu ģimenēm bieži nācās mitināties pagaidu barakās un vecos preču vagonos.

Lielākā darbinieku daļa tomēr strādāja bez kurnēšanas. Viņi saprata, ka šis laiks prasa pašuzupurēšanos. Valsts bija izpostīta un nabaģa, bet tā bija sen gaidītā pašu latviešu valsts. Viņa bija nu jāceļ un jāveido uz kara postījumu drupām. Šo darbu katrs nacionāli domājošs latvietis strādāja ar prieku un sajūsmu. Tomēr bija starp dzelzceļniekiem arī ļaudis, kas uz šo lietu skatījās citādi. Viņi arī toreizējos, mūsu valstij tik grūtos apstākļos, atrada pietiekoši daudz laika un intereses savstarpēja naida kurināšanai dzelzceļnieku saimē. Šie ļaudis bija sociāldemokrāti un viņu dviņu brāļi — komunisti.

Šīs kreiso partiju aprindas nodibināja savu dzelzceļnieku organizāciju. Viņi tai piesavināja agrāk Krievijā pastāvošās latviešu dzelzceļnieku organizācijas nosaukumu, kurai ar sociāldemokrātiem un citām

kreiso partijām nebija nekā kopēja. Šī jaunā sociāldemokrātu organizācija nosaucās par „Latvijas dzelzceļnieku savienību“. (Agrākā pilsoniskā dzelzceļu organizācija saucās „Latviešu dzelzceļnieku savienība“).

Viens no pirmiem šīs jaunās, kreiso partiju aprindu vadītās, savienības atklātībā spertiem soļiem bija 1920. g. jūnija mēnesī sarīkotais dzelzceļnieku streiks. Mūsu brīvības cīnītāji toreiz vēl veda grūtas cīņas ar lielinieku bandām Latgalē. Streikam gan centās piedot saimnieciska konflikta raksturu, bet patiesībā tas bija politisks streiks. Viņa uzdevums bija vājināt mūsu pretestību lieliniekiem un sēt valsts iekšējā dzīvē paniku. Streiks tika turpināts arī pēc tam, kad valdība jau bija izpildījusi uzstādītās saimnieciskās prasības.

Sarīkotais streiks bija smags sitiens mūsu izmocītai un izpostītai dzimtenei. Šāda kreiso aprindu rīcība radīja nacionāli domājošos dzelzceļniekus lielu sašutumu. Dzelzceļnieki te saskatīja savas dzimtās zemes un valsts gļaušanas un nodevības darbu.

Katram valstiski domājošam dzelzceļniekam toreiz bija skaidrs, ka valsts spēj kaut ko dot tikai tad, ja tai kaut kas ir ko dot. Ko dot toreiz nebija. Ar to tomēr nerēķinājās toreizējie streika rīkotāji. Ar veiklas demagoģijas un politiska terrora palīdzību viņi turēja vienu daļu strādnieku un zemāko kalpotāju savā iespaidā un centās dzelzceļniekus izlietot savu politisko mērķu sasniegšanai.

Satversmes sapulcē sociāldemokrāti savu prasību pastiprināšanai arvien draudēja ar dzelzceļu kustības apturēšanu. „Viens vārds no mūsu puses, — un dzelzceļi apstāsies!“ Tas bija toreiz viens no sociāldemokrātu visbiežāki lietojamiem pilsoņu „pārliecināšanas“ veidiem.

Valdība, bet it sevišķi satiksmes ministrija, šādos apstākļos bija pilnīgi padota sociāldemokratu kaprizēm, kuŗi dažādā veidā terorizēja arī dzelzceļu administrāciju. Kad tomēr vadzis bija pārāk pilns kļuvis, viņš lūza.

Valstiski domājošie dzelzceļnieki sāka nākt pie pārliecības, ka tālāk tā vairs nevar iet, ka nevar ļaut sociāldemokrātiem un citiem kreiso aprindu politiķiem dzelzceļnieku vārdā spēlēties ar Latvijas likteņiem.

A. Dinbergs par šo laika posmu raksta: „Mūsu nabago, izlaupīto, bada un šausmu nomocīto valsti toreiz nelikās grūti izputināt. Tādēļ visi tie, kas cauri visam postam, briesmām un vētrām bija iznesuši tautisko un valstisko uguniņu, atrada, ka dzelzceļu kustības apstādīnāšana varētu būt par vienu no Latvijas svarīgākiem nāves iemesliem.“ Dzelzceļniekos sāka nobriest doma, ka tiem pašiem jādibina sava organizācija, kas nenodarbotos ar partiju politiku un dzelzceļnieku savstarpēju kūdīšanu, bet rūpētos par darbinieku dienišķo vajadzību apmierināšanu, darba jautājumu kārtošanu un pašpalīdzības pasākumu organizēšanu un attīstīšanu.

Jaunās organizācijas iniciatoru sapulce notika 1920. g. 26. jūlijā. Šo sapulci vadīja A. Dinbergs. Apspriede galīgā veidā vienojās dibināt Latvijas Dzelzceļnieku biedrību. Līdz ar to nosprauda sekošus vadošos principus jaunās organizācijas darbībai: 1) biedrībai jāstāv ārpus politikas, 2) jāierosina un jāuzmudina dzelzceļnieki uz sabiedrisko dzīvi, pašdarbību un pašpalīdzību, 3) jāveicina arodniecisko zināšanu un kultūrālā līmeņa pacelšana, 4) jāpulcina dzelzceļnieki nevis uz cīņu un naidu, gāšanu un ārdīšanu, bet uz savstarpēju saprašanos un kopdarbību

mūsu jaunās valsts izbūves dažādo robu aizpildīšanai un 5) aizstāvēt ar kultūrāliem līdzekļiem savu biedru tiesības valsts iestāžu un administrācijas priekšā. Biedrības statūtu izstrādāšanai ievēlēja komisiju no sešām personām — Ā. Dinbergu, M. Strīķi, A. Grūnvaldu, V. Vītiņu, Līvenu un P. Pālēnu.

Komisija stājās pie savu uzdevumu veikšanas un izlaida sekoša satura uzsaukumu visiem dzelzceļniekiem:

„Tautu karš ir nesis mums postu, šķiru naidis ir pievedis mūs tuvu klāt badam un partiju cīņas ir nāvējušas mūsu spēkus. Mēs esam iestīguši gurdenumā un spējam vēl tikai kūtri gaidīt. Gaidīt, lai citi par mums gādā. Starp šiem „citiem“ mēs pirmā vietā stādām mūsu valsti — mūsu jauno, tikai vēl topošo valsti, kas rodas un veidojas virs gruvekļiem un drupām kara postajā.

No tās mēs gaidām to, ko nespēj dot saviem pilsoņiem pat vecās, bagātās valstis. Mēs aizmirstam, ka valsts tikai tad var svētīgi un daudzpusīgi palīdzēt saviem pilsoņiem, ja tie paši prot saistīties un apvienoties plašās un darbīgās organizācijās, kuŗas pašas gādā un rada sev līdzekļus savu ideālu sasniegšanai, pašas rod ceļus, kā sasniegt savus mērķus, un pašas prot izteikt savas vajadzības.

Mūsu materiālais stāvoklis ir grūts — krāj- un aizdevu kase, palīdzības fonds un tamlīdzīgas iestādes var to ievērojami uzlabot.

Mūsu kultūrālais līmenis ir zems — bibliotēkas, lasītavas, lietderīgi izrikojumi var to celt.

Mūsu arodnieciskās zināšanas nav pietiekošas — lekcijas, kursi, pašizglītības pulciņi var tās paplašināt.

Mūsu veselība cieš no vienmuļīga darba, nepietiekošas barības u. t. t. — atpūtas kolonijas, sanātorijas, sports u. t. t. var radīt nepieciešamo līdzsvaru.

Mūsu vidū ir ieviesušās nezāles, kas apdraud mūsu labo slavu, pat visas valsts labklājību, — goda un aroda tiesas var tās izravēt.

Visus šos un vēl daudzus citus mērķus mēs varam sasniegt. Vajaga tikai gribēt. Šāda griba vienot Latvijas dzelzceļniekus vienā lielā un kopīgā saimē, lai tādā ceļā veicinātu pašu dzelzceļnieku labklājību un mūsu valsts plaukšanu, — ir radusies dažu mūsu darbinieku galvās. Pastāv nodoms dibināt Latvijas Dzelzceļnieku biedrību, kas stādītu par savu uzdevumu minēto mērķu sasniegšanu dzelzceļnieku pašu spēkiem. Visi pārējie Latvijas dzelzceļnieki, kam aprieibušās naida dziesmas un partiju kaņi, top aicināti talkā pie šī darba.“

Uzsaukums radīja sajūsmu un zināmu saviļņojumu dzelzceļniekos, jo ierosinājums bija nācis īstā laikā. No visām malām ienāca pieprasījumi, kad dibināsies jaunā biedrība un vai tanī jau var iestāties par biedru. Šādas bezpartejiskas biedrības vajadzība ikvienam likās neapšaubāma. Vecie dzelzceļu darbinieki, kas par neatkarīgo Latviju bija stāvējuši jau Krievijā, tiekoties ar jaunās biedrības dibināšanas iniciātoriem, sajūsmā spieda tiem roku. Iniciātori izsūtīja dzelzceļniekiem īpašas aptaujas listes. Uz tām atsaucās 1792 darbinieki no dažādām Latvijas malām, izteikdami vēlēšanos iestāties par biedriem biedrībā. Latgalē toreiz vēl bija lielinieki. Tādēļ no turienes vēl ziņu nebija.

1920. g. 25. augustā notika Latvijas Dzelzceļnieku biedrības dibināšanas sapulce. Tanī ņēma dalību prāvs

skaits dzelzceļnieku no dažādām aprindām. Sapulces dalībniekus ar iniciatoru grupas veiktiem priekšdarbiem un jaunizstrādātiem biedrības statūtiem iepazīstināja A. Dinbergs un V. Vītiņš. Līnijas darbinieku vārdā jauno pasākumu silti apsveica K. Kālis, P. Citrons, V. Vītols un citi.

Sapulce vienprātīgi pieņēma biedrības statūtus un ievēlēja pagaidu valdi. Tanī iegāja: A. Dinbergs, P. Citrons, M. Strīķis, V. Vītiņš, R. Gosts, A. Rolmanis, J. Lazdiņš, J. Koķis un P. Pālēns.

Pagaidu valdē priekšsēdētāja pienākumus uzņēmās M. Strīķis, vicepriekšsēdētāja pienākumus — A. Dinbergs, sekretāra pienākumus — P. Pālēns un kaseiera pienākumus — R. Gosts. Pagaidu valde rosīgi stājās pie darba un nodibināja biedrības nodaļas Jelgavā, Gulbenē un vēlāk arī Daugavpilī. Pie biedrības nodibinājās arī koris, kuŗa vadību uzņēmās toreizējais dzelzceļu galvenais direktors R. Klaustiņš. Nodibinājās arī dzelzceļnieku mūzikas orķestris. Pagaidu valde izstrādāja arī statūtus biedrības krāj- un aizdevu kasei.

Līdztekus organizatoriskam darbam, biedrība stājās arī pie dzelzceļnieku saimniecisko jautājumu kārtotošanas, lai iespējamības robežās uzlabotu dzelzceļnieku materiālo stāvokli. Biedrība izstrādā projektu par naturāliju izsniegšanu dzelzceļu darbiniekiem. Alģu paaugstināšana foreizējos apstākļos nekā reāla nevarēja dot. Tā vairoja tikai mazvērtīgas papīra naudas plūdus. Nodrošināt dzelzceļniekus un viņu ģimeņu locekļus ar nepieciešamiem pārtikas produktiem, — tā bija pavisam cita lieta. Šo biedrības lietderīgo ierosinājumu administrācija pieņēma un izveda dzīvē. Ar to dzelzceļnieku materiālie apstākļi jū-

tami uzlabojās un iestājās zināma nomierināšanās plašās dzelzceļnieku aprindās.

1920. g. 31. oktobrī notika pirmā Latvijas Dzelzceļnieku biedrības delegātu sapulce. Tā atzina pagaidu valdes uzsākto darbības virzienu par pareizu un izvēlēja pastāvīgu biedrības centrālo valdi. Tanī ievēlēja: Ā. Dinbergu, M. Strīķi, Ā. Grūnvaldu, R. Gostu, T. Dumpi, P. Citronu, V. Vītiņu, J. Lazdiņu un Līvenu. Delegātu sapulce pieņēma arī jaunizstrādātos biedrības krāj- un aizdevu kases statūtus. Pārrunājot principiālas dabas jautājumus, delegātu sapulce noraidīja katru kopā iešanu ar sociāldemokrātisko arodbiedrību centrālbiroju, kamēr tas vadās no sociāldemokrātiskās šķiru naida politikas. Līdz ar to delegātu sapulce uzdeva valdei veicināt jauna arodbiedrību centra nodibināšanos, kas sekotu šķiru sadarbības principiem. Sapulce pilnvaroja valdi šādā centrā iestāties.

Pievestais rāda, ka jau pašā sākumā galvenos vilcienos ir pilnīgi pareizi noteikti un formulēti biedrības turpmākās darbības vadošie pamatprincipi, kas ir palikuši negrozīti visā biedrības pastāvēšanas laikā.

Šīs idejas un principi ir izauguši mūsu pašu īpatnējos saimnieciskos un politiskos apstākļos pilnīgi patstāvīgi, jo 1920. gadā vēl nebija ne Itālijas fašistu, ne citu kādu līdzīgu idejisku strāvu ārzemēs. Marksisms ar savām šķiru cīņas teorijām tad bija pārņēmis gandrīz visu Eiropu. Itālijā un Vācijā pat dien dienā draudēja komunistu apvērsums.

Kā jau bija minēts, arī Latvijā kreiso partiju iespaids bija liels. Viņu priekšā locījās ministri, deputāti un direktori. Kreisās partijas kopā ar dažām svārstīgām centra grupām gāza un cēla ministrus un

valdības. Tām bija diezgan plašas iespējas izrēķināties ar partijai nepatīkamiem valsts darbiniekiem. Tādēļ drosmē un uzņēmībā, ar kādu valstiski domājošo dzelzceļnieku vadoņi uzsāka cīņu pret šādu spēcīgu pretinieku, — ir tiešām ievērības cienīga.

Dzelzceļnieku biedrība likvidē ģenerālstreikus

Uzsāktajā darbā dzelzceļniekus vadīja karsta tēvijas mīlestība un dziļš patriotisms. Viņi, tāpat kā mūsu nacionālie karavīri, bija gatavi savu „es“ upurēt uz tēvijas altāra.

Cīņa nebija viegla. Kreiso partiju aprindām šādas nacionāli-valstiskas dzelzceļnieku organizācijas pastāvēšana un darbība bija augstākā mērā nepatīkama, jo visi viņu turpmākie mēģinājumi sarīkot uz dzelzceļiem politiskus streikus, atdūrās uz ļoti enerģisku pretestību no Dzelzceļnieku biedrības puses.

1921. g. vasarā sociāldemokrāti, gribēdami iztapt saviem aizrobežas „dvīņu brāļiem“, atkal mēģināja sarīkot dzelzceļnieku streiku. Arī šim streikam bija skaidri aprēķināti politiski mērķi. Ar viņa palīdzību sociāldemokrāti gribēja gāzt toreizējo pilsonisko K. Ulmaņa valdību. Dzelzceļnieku biedrība deva uz vietām norādījumus saviem biedriem uz visnobeiktāko uzstāties pret šādu streiku. Šie norādījumi tika konsekventi izvesti dzīvē un izsludinātais streiks dažu dienu laikā pilnīgi sabruka. Galvenos streika organizētājus administrācija atlaida no dienesta, bet sociāldemokrātu partija par tiem nebēdza rūpēties un sasēdināja tos citās valsts un pašvaldību iestādēs.

Kreiso aprindas redzēja, ka pateicoties Latvijas Dzelzceļnieku biedrībai viņu iespaids dzelzceļnieku masās ir likvidēts. Tādēļ viņi turpināja ļoti ener-

ģiski darbību, lai atkarotu zaudētās pozīcijas. Cīņa pret Dzelzceļnieku biedrību pieņēma arvien lielāku asumu, bet tas neiebiedēja biedrības darbiniekus. Viņi droši turpināja savu uzsākto darbu. Vēl vairāk — biedrības rosība sākot ar 1922. g. pavasari pat ievērojami pieauga.

1923. gada pavasarī sākās jauns vispārējs streiku vilnis. Bija zināms, ka šos streikus rīko komunisti kopīgi ar sociāldemokrātiem. Streiku kustība plānveidīgi plētās plašumā visās svarīgākās mūsu saimnieciskās dzīves nozarēs. Klīda baumas, ka sagaidāms nevien vispārējs ģenerālstreiks, bet arī komunistu aktīva sacelšanās. Ģenerālstreiku bija paredzēts ievadīt ar ostas strādnieku streiku. No šienes streika kustība varēja viegli pāriet uz dzelzceļiem, jo sakarā ar streiku ostā, radās lieli varģonu sastrģgumi Rģgas mezglā un citās stacijās.

Pateicoties šim streikam, dzelzceļiem arī nevarģja piegādāt kurināmo materiālu no ārzemģm. Ostas strādnieku streikam ieilģstot, dzelzceļu kustģba būtu jāpārtrauc arī uz galvenģm, dzelzceļu lģnijģm. Tas, acģmredzot, bija arī paredzģts streika rģkotģju plģnģ, jo kreiso partģju aģģtģtori braukģja pa svarģģģkģm dzelzceļu mezglu stacijģm, sarģkoja tur sapulces un kģdģģja dzelzceļniekus pievienotģs ostas strģdnieku streikam.

Sakarģ ar to, Dzelzceļnieku biedrģba nolģma nekavģjotģs stģties pie ostas strģdnieku streika likvidģšanas. Viņa izlaida dedzģģu uzsaukumu dzelzceļniekiem, kuģģ apģaisģģja stģvokģla nopietnģbu un uzģicinģģja dzelzceļniekus piedalģties šģ streika likvidģģģnģ.

Uzģicinģģjumam bija lieli panģkumi. Dzelzceļnieku saime atkal savģģģojģs un iedegģs patriotģskģ sajģģ-

mā. Jau nākošās dienas rītā vairāki simti dzelzceļnieku, to starpā arī inženieri, techniķi un citi dažādu nozaļu speciālisti devās uz Rīgas ostu un stājās pie kuģu un vaģonu izkraušanas darbiem. Nākošās dienās, pēc kārtējā dienas darba, ostā ieradās darbā jau ap 900 dzelzceļnieku. Viņi kopā ar atvaļināto nacionālo kaņavīru grupām strādāja no plkst. 16 līdz 24 naktī. Tā tas vilkās vairākas dienas, kamēr streiks nebija galīgi likvidēts. Tā atkal izjuka komunistu-sociāldemokrātu kopīgi gatavotie ģenerālstreika un, varbūt, arī viņu tālākie plāni.

Tikpat enerģiski Dzelzceļnieku biedrība likvidēja sociāldemokrātu izsludināto ģenerālstreiku 1929. gadā 18. oktobrī. Šo ģenerālstreiku tie rīkoja ar nolūku aizkavēt dažas lietderīgas reformas slimo kases, kas izgāja uz pārvaldes izdevumu samazināšanu. Slimo kases tanī laikā atradās gandrīz pilnīgi sociāldemokrātu un viņiem tuvu stāvošu aprindu rokās un šīs reformas skāra vienas daļas viņu partijas biedru intereses. Tādēļ strādniekiem vajadzēja streikot, lai šīs intereses aizstāvētu. Pateicoties Dzelzceļnieku biedrības enerģiskai rīcībai, neviens dzelzceļnieks šinī streikā nepiedalījās un tas pilnīgi sabruka jau pašā sākumā, pierādīdams, ka kreiso partiju līderi masās ir lielā mērā zaudējuši savu iespaidu. Arī šī sociāldemokrātu iespaids katastrofiska satricināšana masās bija galvenā kārtā pilsonisko dzelzceļnieku nopelns.

Pats par sevi saprotams, ka pēc šādām neveiksmēm kreiso aprindu naidis pret Dzelzceļnieku biedrību un tās vadošiem darbiniekiem bija ļoti liels. Viņus dien dienā savās slejās apstrādāja „Sociāldemokrāts“ un citi partijas izdevumi, neskopodamies ar ķengājumiem un uzbrukumiem.

Nacionālā arodkustība tomēr šādā ceļā vairs nebija aplāpējama. Tā auga augumā un plētās plašumā. Dzelzceļniekiem sāka sekot arī citu resoru darbinieki, nodibinādami veselu rindu līdzīga rakstura organizāciju.

Biedrības pašpalīdzības un kultūrālais darbs

Lai gan sākot no savas nodibināšanās pirmajām dienām Dzelzceļnieku biedrība nepārtraukti atradās cīņas stāvoklī pret sociāldemokrātiem un komunistiem, kuri visdažādākos veidos centās aizkavēt biedrības darbību, tad tomēr viņas kultūrālais, pašpalīdzības un arodnieciskais darbs tika izvērstš tādā plašumā un biedrības darbinieki to veica ar tādu enerģiju un neatlaidību, kāda līdz tam mūsu arodu organizācijās nebija pieredzēta.

Pats par sevi saprotams, ka šādam darbam neizpalika arī sekmes. Redzot biedrības valstisko un lietišķo darbu, arī dzelzceļu administrācija to nevarēja neatzīt. Administrācija šo darbu morāliski un, pa daļai arī materiāli, atbalstīja, dodot iespēju nostādīt un attīstīt biedrības pašpalīdzības pasākumu darbību pienācīgā augstumā. Šie pasākumi kalpoja visu dzelzceļnieku vajadzībām un aizpildīja tos robus, kur valsts saviem darbiniekiem nevarēja palīdzēt.

Biedrībā apvienojās valstiski domājošie dzelzceļnieki, bez tautību izšķirības, sākot no direktoriem un beidzot ar dienas strādniekiem. Te nebija nekādas starpības starp augstajiem un zemajiem. Visi draudzīgi un saskaņoti strādāja kopējā darbā.

Biedrība ieguva un noorganizēja plašu sanātoriju Rīgas jūrmalā — Bulduros dzelzceļnieku bērniem. Tānī uzņēma bez šķirošanas visu dzelzceļnieku bērnus, pie kam nebiedru bērniem izrādīja tādu pat pre-

timnākšanu. Ar to dzelzceļniekiem, sevišķi viņu jaunajai paaudzei, bija sniegts liels atbalsts. Šinī sanātorijā sākot no 1920. gada ir mitinājušies ik gadus vairāki simti zemāko linijas darbinieku un strādnieku bērnu. Viņu veselība ar to ir ievērojami uzlabota.

Biedrība rūpējās arī par slimajiem dzelzceļniekiem. Dzelzceļnieku darbs vispār norit tādos apstākļos, kas veicina viņu saslimšanu ar reumatismu un citām līdzīgām slimībām. Sevišķi plaši šādas slimības dzelzceļniekos bija izplatītas Latvijas pirmos pastāvēšanas gados, kad darbiniekiem nācās darboties neveselīgos un nenormālos darba un dzīves apstākļos.

Biedrība ķērās pie savu sanātoriju ierīkošanas arī Ķemeros. Sākumā b-ba telpas slimnieku novietošanai nomāja, bet vēlāk tā pati nopirka savu gruntsgabalu ar trim ēkām, kuŗas pārbūvēja un piemēroja sanātorijas vajadzībām. Vēlāk blakus šim gruntsgabalam biedrība ieguva vēl otru gruntsgabalu un uz tā uzcēla ceturto plašu sanātorijas ēku. Šim nolūkam dzelzceļu virsvalde dāvināja biedrībai kādas vecas, noplēšanai nolemtas ēkas koku materiālus, kuŗus biedrība no Ventspils apkārtnes pārveda uz Ķemeriem un izlietoja jaunās sanātorijas ēkas būvei.

Nu varēja uzņemt ārstēšanā jau lielāku dzelzceļnieku skaitu. Tāpat kā savā bērnu sanātorijā Bulduros, arī šeit biedrība, uzņemot ārstēšanā dzelzceļniekus, tos nešķiroja biedros un nebiedros. Biedrība laipni palīdzīgu roku sniedza katram, kam šāda palīdzība bija vajadzīga. Tas tuvināja savstarpēji dzelzceļniekus un izkausēja mākslīgi radīto pretešķību ledu viņu starpā. Daudzi biedrības pretinieki, kas bija izmantojuši viņas palīdzību un laipnību biedrības priekšzīmīgi nostādītās un iekārtotās sanātorijās, bieži vien vēlāk palika par biedrības la-

bākiem draugiem. Šo biedrības pasākumu svētīgo darbību nevarēja neatzīt arī pretinieki. Protams, bija jau arī atsevišķi izņēmumi, kad par sniegto palīdzību biedrībai nācās saņemt nepateicību.

Līdzekļus sanātoriju uzturēšanai biedrība vāca ziedojumu ceļā, gan ar bundžinām, gan arī ziedojumu listēm un mantu loterijām. Šeit plaši nopelni piekrīt biedrības dāmu komitejai. Biedrības sanātoriju organizēšanā un viņu darbības priekšzīmīgā nostādīšanā lieli nopelni piekrīt biedrības goda biedram prof. Dr. K. Baronam, J. Čākuram, A. Dinbergam, J. Švarcam, E. Bormeisteram, Dr. A. Grīnupam, J. Kauliņam, B. Collenkopfam un citiem biedrības centrālās valdes locekļiem, darbiniekiem un darbiniecēm.

Lai sniegtu palīdzīgu roku savu biedru ģimenēm viņu apgādnieka miršanas gadījumā, biedrība 1924. g. nodibināja īpašu bērņu fondu. Sākumā šis fonds izmaksāja pabalstus mirušā biedra viena mēneša algas apmērā. Tas izrādījās par maz, jo šī summa gandrīz visa izgāja aizgājēja izvadīšanas izdevumu segšanai. Tādēļ biedrība vēlāk šo fondu pārveidoja tā, ka tas var tagad sniegt daudz jūtamāku materiālu pabalstu mirušo dzelzceļnieku ģimenēm. Bērņu fonds izmaksā pakalpalicējiem viena mēneša algu un vēl 1000 latus. Bez tam biedrība piedalās mirušā apbedīšanā ar karogu un mūzikas orķestri un noliek uz kapa vainaģu un piemiņas plāksni.

Biedrības bērņu fonds ir izvērties par ļoti svētīgu pasākumu, kas ik gadus daudziem desmitiem dzelzceļnieku ģimeņu, kas palikušas bez apgādnieka, sniedz palīdzīgu roku. Bērņu fondā biedri var apdrošināt arī savas sievas un biedrenes savus vīrus, ja tie nav vecāki par 50 gadiem.

Ģimenes locekļu apdrošināšanai pastāv atsevišķs bērņu fonds. Pēdējais dalībnieka miršanas gadījumā izsniedz pabalstu 300 latu apmērā un palīdz, tā tad, biedriem segt ar apbedīšanu saistītos izdevumus.

Pie biedrības ilgus gadus darbojas arī īpašs palīdzības fonds, no kuŗa slimības un citu apstākļu dēļ trūkumā un bezizejas stāvoklī nonākušiem biedrības biedriem izsniedz vienreizējus pabalstus. Tādus pat pabalstus biedrība izsniedz savu biedru juridiskai aizstāvībai tiesā, ja tie ir krituši par upuri nelaimes gadījumiem un citām tamlīdzīgām likstām.

Viens no lielākiem un priekšzīmīgi nostādītiem biedrības pasākumiem ir krāj- un aizdevu kase, kas savu darbību uzsāka 1921. g. 11. februārī. Krāj- un aizdevu kase izsniedz biedriem īstermiņu un ilgtermiņu aizdevumus un veicina arī noguldījumu uzkrāšanu. Ar krāj- un aizdevu kases palīdzību daudzi dzelzceļnieki ir tikuši pie nekustamiem īpašumiem. Savas darbības laikā biedrības krāj- un aizdevu kase ir izveidojusies tiklab biedru skaita, kā arī līdzekļu apgrozības ziņā, par vienu no vislielākiem un priekšzīmīgāki nostādītiem Latvijas kredītkooperāti-
viem.

Krāj- un aizdevu kases valdē ilgus gadus darbojas kā priekšsēdētājs J. Kļaviņš un kā direktors-rīkotājs A. Krieviņš, bet kā locekļi J. Čākurs, A. Dinbergs un A. Kļaviņš; kases padomē kā priekšsēdētājs P. Citrons, vicepriekšsēdētājs K. Upītis, sekretārs F. Griķis un kā locekļi V. Vītols, K. Maisiņš, J. Kauliņš un F. Blumbergs.

Ilgtermiņa aizdevumus krāj- un aizdevu kase izsniedz uz laiku līdz 10 gadiem nekustamu īpašumu iegādāšanai un remontam kopsummā vienam biedram ne vairāk par Ls 6000. Krāj- un aizdevu kasei pie-

der liels piecstāvu nams Rīgā, Merķeļa ielā 7, kur atrodas arī biedrības birojs un dzelzceļnieku kluba telpas.

1933. gadā biedrība pabeidza būvēt Rīgas jūrmalā, blakus savai bērnu sanātorijai, dzelzceļnieku atpūtas namu, kas ir plašākais un glītākais no šāda veida pasākumiem Latvijā. Atpūtas nama būves plānus izstrādāja arch. Šarlova kgs kopīgi ar centr. valdes locekli G. Makovski, kurš arī vadīja būves darbus. Jaunais atpūtas nams ir liels ieguvums dzelzceļniekiem, kuri šeit tagad var pavadīt savus atvaļinājumus un smelties jaunus spēkus savam grūtajam un atbildīgajam darbam.

Dzelzceļnieku kultūrālo vajadzību apmierināšanai biedrība ir nodibinājusi plašu bibliotēku ar, apmēram, 12.000 sējumu literārisku un zinātnisku grāmatu dažādās valodās. Šī bibliotēka ir viena no plašākām bibliotēkām mūsu galvas pilsētā. Tā izsūta par mazu atlīdzību grāmatas dzelzceļniekiem lasīšanai pa visu dzelzceļu tīklu. Bibliotēku ilgus gadus sekmīgi vada centr. valdes loceklis K. Baltiņš.

Biedrība rēgulāri sarīko arī vērtīgus koncertus, priekšlasījumus, kursus un citus sarīkojumus dzelzceļniekiem kā Rīgā, tā arī provincē. Tūrisma veicināšanā iekšzemē biedrībai piekrīt izcila loma. Biedrība rīko rēgulāri dzelzceļnieku ekskursijas uz dzimtenes skaistākām vietām un arī uz ārzemēm. Tādā ceļā ir nodibinājušies draudzīgi sakari ar citu valstu dzelzceļniekiem un viņu arodnieciskām organizācijām.

Svarīgu lomu biedrības kultūrālā un arodnieciskā dzīvē ir spēlējis arī viņas izdodamais žurnāls „Dzelzceļnieks“, kurš sāka iznākt 1924. g. vasarā biedrības vicepriekšsēdētāja K. Upīša vadībā un turpina savu

gaitu. Žurnāls ir bijis Dzelzceļnieku biedrības un vispār mūsu nacionālās arodkustības ideoloģijas veidotājs. Bez tam Latgalē dzīvojošo krievu tautības biedru amatnieku un strādnieku informēšanai par biedrības darbību, biedrība izdod reiz mēnesī nelielu žurnālu krievu valodā, kas saucas „Semafor“. Arī šis izdevums ir ļoti iecienīts minēto darbinieku aprindās.

Lielu vērību biedrība ir piegriežusi sporta veicināšanai un attīstīšanai dzelzceļniekos. Biedrības sporta sekcijā, kuŗu vada tāds izcilus sportists, kā advokāts A. Melbārža kungs, ietilpst visdažādākās sporta nozares, kas sevišķi saista dzelzceļnieku jaunatni.

LDzB sports valsts darbinieku sporta organizāciju vidū ieņem jau ilgāku laiku izcilus vadošo lomu un ir pierādījis ļoti augstus sasniegumus visās sporta nozarēs, iegūdamas plašu ievērību nevien Latvijā, bet arī kaimiņu valstīs. Sporta sekcijas pastāv un ar labiem panākumiem darbojas arī biedrības nodaļās.

Visi šeit pieminētie daudzie biedrības pasākumi ir nodibināti dzelzceļnieku pašu spēkiem un darbojas bez jeb kādiem valsts pabalstiem.

Biedrības arodnieciskais darbs

Arī Dzelzceļnieku biedrības arodnieciskais darbs ir bijis ļoti plašs un vispusīgs. Šīs svarīgās biedrības nozares vadība ir ilgus gadus atradusies tieši biedrības ilggadīgā priekšsēdētāja Ā. Dinberga un vicepriekšsēdētāja K. Upīša rokās. Šis darbs no sākta gala ir bijis pamatots uz pavisam jauniem principiem. Tāpat kā citās savas darbības nozarēs, arī arodnieciskās darbības laukā biedrība no paša sākuma sadarbojās ar dzelzceļu administrāciju, vadoties no lietišķības principiem. Tas biedrības arodnieciskam darbam, un arī dzelzceļiem kā plašākajam valsts saimnieciskam uzņēmumam, nāca tikai par labu un svētību.

Biedrība sekoja, lai tiktu arvien ievērota likumība un lietišķība darbā un pašu dzelzceļnieku savstarpējās attiecībās, kā arī viņu attiecībās ar dzelzceļu administrāciju. Ja kaut kur bija novēroti nevēlami trūkumi, tad uz to biedrība darīja uzmanīgu dzelzceļu augstāko vadību, kas arvien lietišķus ierosinājumus ir ņēmusi vērā. Tā nodibinājās reti laba saskaņa starp dzelzceļniekiem un administrāciju, kas sekmēja darba normālu un sekmīgu attīstīšanos un vairoja dzelzceļniekos darba prieku un nacionāli-valstiskās apziņas nostiprināšanos.

Biedrības biedri, ja tiem bija darbā nodarīta kāda nebūt netaisnība, pārestība vai nelikumība, — atrada biedrībā arvien enerģisku un drošu aizstāvību. Ja darbiniekam nejaušas kļūdas dēļ darbā bija no-

ticis lielāks vai mazāks nelaiimes gadījums, arī tad viņš biedrībā atrada sev pienācīgu aizstāvību un padomu, jo aizstāvības lietas arvien ir vadījuši piedzīvojumu bagāti darbinieki, kas sīki pārzin dzelzceļu lietas, noteikumus, likumus un instrukcijas un tādēļ spējīgi objektīvi un plaši apgaismot attiecīgai administratīvai personai visus lietas apstākļus, lai viņas spriedums par darbinieka vainīgumu būtu objektīvs un taisnīgs.

Arī šinī ziņā starp biedrību un administrāciju ir nodibinājusies lietišķa sadarbība, un biedrības darbību šinī virzienā dzelzceļu vadība arvien ir novērtējusi kā labu un vērtīgu atbalstu grūtajā un sarežģītajā dzelzceļu darbā.

Lai biedrības arodnieciskais darbs labāki sekmētos un katram dzelzceļniekam būtu iespēja pieņemt darba līdzdalību, tad Dzelzceļnieku biedrība ir noorganizējusi, apmēram, 20 dažādas arodu sekcijas. Tur atsevišķo nozaļu dzelzceļnieki spriež par savām vajadzībām, labāku darba iekārtu un citiem jautājumiem. Bez šīm arodnieciskajām sekcijām pastāv vēl arī citas sekcijas — sporta, kultūras, šaha, fotogrāfu u. t. t. Tā tad ikviens te var atrast sev interesantu nodarbošanos.

Šīs sekcijas vada labākie un rosīgākie sava aroda un nozares speciālisti, kas, kā jau bija minēts, sīki pārzin savas nozares darbinieku apstākļus, vajadzības un intereses. Sekciju darbinieki ņem arī dzīvu līdzdalību biedru aizstāvības lietās, noskaidrodami lietas apstākļus un dodami savas atsauksmes visos sarežģītākos, speciālos jautājumos. Sekcijas seko darba apstākļu uzlabošanai un normālai norisei savā nozarē un sīkākās dabas jautājumus un pārpratumus darbā nokārto uz vietas ar darba vietu pārstāvju

un sakarnieku palīdzību. Arī šeit sadarbība ar vietējo administrāciju arvien ir bijusi tā labākā.

Visas arodu sekcijas sūta savus pārstāvjus biedrības juridiski-arodnieciskā sekcijā, kas saskaņo, iztirzā un izlemj svarīgākus, principiālas dabas jautājumus, attiecošos uz vairāku nozaļu un amatu darbiniekiem. Šīs sekciju pārstāvju kopsēdes sanāk pēc vajadzības. Tekošās arodu lietas kārtō biedrības prezidijs un sekretāriāts.

Biedrības arodu sekciju pārstāvji ir savā laikā ņēmuši dzīvu līdzdalību pie daudzu uz valsts darbiniekiem attiecošos likumu projektu izstrādāšanas un apspriešanas valdības iestādēs un saeimas komisijās. Sevišķi plaša iespēja līdzdarboties pie šī darba radās tad, kad biedrības priekšsēdētāju Ā. Dinbergu dzelzceļnieki ievēlēja par saeimas deputātu. Arī šinī darbā biedrība arvien pirmā vietā ir stādījusi objektīvitāti un valsts interešu ievērošanu.

Kārtojot arodnieciskos jautājumus, biedrība arvien ir mēģinājusi izsargāties no vienpusības. Tā nekad uz lietām nav skatījusies no savu egoistisko interešu viedokļa vien, bet ir centusies ievērot arī valsts intereses. Biedrība, starp citu, ir daudz uzmanības veltījusi jautājumiem, kas iziet uz darba iekārtas uzlabošanu, darba ražīguma pacelšanu un liekā birokrāzisma izskaušanu. Viņa nekad nav kautrējusies atgādināt saviem biedriem, ka valstiski domājošiem valsts darbiniekiem un strādniekiem ir jāapzinās, ka viņiem jābūt apzinīgiem nevien savās prasībās, bet arī savos pienākumos. Darbiniekus, kas ir nolaidīgi vai noziedzīgi savu pienākumu pildīšanā, biedrība nav uzņēmusi savā saimē, un ir bijuši pat gadījumi, ka par šādiem pārkāpumiem dzelzceļnieki ir izslēgti no biedrības.

Šādai rīcībai ir bijusi, bez šaubām, liela audzi-
noša nozīme, kas ir nodibinājusi labas tradīcijas dzelz-
ceļniekos — censties būt priekšzīmīgiem darbā un
tātad pat laikā lieki aizstāvēt savas arodnieciskās
intereses un tiesības. Taisni šim savu biedru na-
cionāli-valstiskās audzināšanas darbam biedrība ir
piegriezusi sevišķu vērību. Tādēļ nav nekāda nejau-
šība, ja jau Dzelzceļnieku biedrības statūtos, kur iet
runa par biedrības mērķiem, atrodam deklarējumu,
ka viens no šādiem mērķiem ir valstiskās apziņas
izkopšana biedrības biedros. To biedrība ir uzskatī-
jusi par vienu no saviem tiešajiem mērķiem un uz-
devumiem.

Pilsonisko organizāciju apvienošanas mēģinājumi

Partiju laikos latviešu pilsonība bija saskaldīta ne-skaitāmās partijās, grupās un partijiņās, kuŗas nikni savstarpēji apkaŗojās. Tādēļ latviešu pilsoņi, kas bija gan skaitliskā vairākumā, nebija faktiskie stāvokļa kungi. Valdīja minoritātes, kreisie un sīkas centra grupiņas, bet nacionālās pilsonības spēku skaldīšanās gāja arvien plašumā tiklab saeimā, kā arī ārpus tās.

Jaunā nacionālā arodu kustība, kas veidojās iepretim kreisajām arodu organizācijām, latviešu pilsonībā nevarēja rast lielu atbalstu. Šī pilsonība pati bija vāja un saskaldīta. Daudzi pilsoņi arī vēl ļabi nesaprata jaunās kustības nozīmi. Tamdēļ nacionāliem arodniekiem bija jāpalaižas vienīgi pašiem uz saviem spēkiem. Šie spēki bija jākopoj, jo pārējās dzelzceļniekiem radnieciskās nacionālo arodnieku grupas bija vēl samērā jaunas un mazas. Viņu darbs bija tikko sākts. Dažas no šīm organizācijām radās uz Dzelzceļnieku biedrības ierosinājumu un ar viņas tiešu atbalstu. Tā radās, piemēram, nacionālo grāmatrūpniecības darbinieku biedrība, kas ilgāku laiku pastāvēja un darbojās kā Dzelzceļnieku biedrības sekcija. Arī Pasta-telegrafa un telefona darbinieku biedrības nodibināšanās ir notikusi ar Dzelzceļnieku biedrības aktīvu līdzdalību. Ilgāku laiku šī biedrība atradās pat kopīgās telpās ar Dzelzceļnieku biedrību.

1923. gadā uz Dzelzceļnieku b-bas ierosinājumu nodibinājās Latvijas nacionālo arodbiedrību un organizāciju centrālā savienība, kas ilgāku laiku izdeva strādniekiem arī savu nedēļas laikrakstu „Nacionālais Darbs“. Kā šīs savienības priekšsēdētājs darbojās K. Upītis.

Lai mēģinātu plašākā apjomā apvienot mūsu nacionālo pilsonību un izbeigt savstarpējo apkaņošanu. Dzelzceļnieku b-ba nāca šī centrālā savienībā ar ierosinājumu sasaukt visu Latvijā pastāvošo nacionālo organizāciju kongresu. Pārējās savienībā ietilpstošās organizācijas šo ierosinājumu silti apsveica. Iesākās sarunas un apspriedes ar citām organizācijām šīnī jautājumā. Ierosinājumu sabiedrība un prese uzņēma diezgan atsaucīgi. Pēc attiecīgo priekšdarbu veikšanas 1924. g. 5. oktobrī Rīgā, Lielās Gildes zālē sanāca pirmais latviešu nacionālais kongress, kuŗa atbildīgais vadītājs bija Dzelzc. b-bas pārstāvis K. Upītis. Tanī ņēma dalību ap 1500 nacionālo organizāciju vēlētu delegātu no visas Latvijas.

Kongress iesākās ar grandiozu nacionālo organizāciju gājienu. Nepārredzamās rindās Rīgas ielās plīvoja organizāciju nacionālie karogi. Svinīgais gājiens devās uz Māras baznīcu, kur pirms kongresa notika dievkalpojums un organizāciju karogu kopīga iesvētīšana. Starp delegātiem bija daudz bijušo atbrīvotāju un arī sirmi sabiedriski darbinieki no tautiskās atmodas laikmeta. Klātesošie bija dziļi aizgrābtī par to lielo vienprātību un nacionālo sajūsmu, kāda valdīja sabraukušos delegātos. Nekad tik jūsmīgi Māras baznīcas velvēs laikam gan vēl nebija skanējusi patriotiskā baznīcas dziesma: „Dievs, svētī mūsu tēvu zemi, lai viņa varena un stipra top...“ Daudziem acīs bija asaras.

Sekojošais pēc tam kongress noritēja lielā saskaņā un vienprātībā. Tas bija pirmais plašāka veida mēģinājums panākt mūsu pilsonības apvienošanu un partiju karu izbeigšanu. Zināmi panākumi šinī virzienā kongresam arī bija. Rīgas pilsētas pašvaldības vēlēšanās, kas notika drīz pēc šī kongresa, nodibinājās spēcīgs pilsoņu bloks. Tanī ietilpstošās organizācijas noslēdza savstarpēju neapkaņošanās līgumu. Tas bija viens no šī kongresa panākumiem. Arī pēc tam sekojošās otrās saeimas vēlēšanās kongresa prezidijs daudz darīja, lai vēlēšanu kampaņas laikā mazinātu pilsoņu savstarpējo apkaņošanos. Arī te zināmi panākumi bija. Tomēr šinīs daudzo politisko partiju saimniekošanas laikos panākt tautas plašāku apvienošanu nebija iespējams, jo partiju līderu lielais vairums nevadījās vis no tautas un valsts, bet no savas grupas šauri personīgām interesēm. Tādēļ arī nacionālā kongresa sasaucēju cerības pilnā mērā nevarēja piepildīties.

Pats nodoms tomēr nebija slikts un viņš liecina, ka jau pirms 11 gadiem savos nacionāli-valstiskos un sabiedriskos centienos Dzelzceļnieku biedrība ir atradusies uz pilnīgi pareiza ideoloģiska ceļa. Vēl tikai nebija nobrieduši politiskie apstākļi šo centienu dzīvī izvešanai resp. latviešu tautas apvienošanai un partiju karu izbeigšanai. Parlamentārās demokrātijas sapņi tad vēl nebija izsapņoti, un pagāja vēl veseli desmit gadi, kamēr 1934. g. 15. maijā mūsu cienījamie tautas vadoņi — ministru prezidents Dr. K. Ulmanis un kara ministrs ģen. J. Balodis — izbeidza partiju karus mūsu zemē un reālizēja tautas vienības ideju.

Dzelzceļnieku biedrība jau pašā sākumā, kā to redzējām no iepriekšējiem piemēriem, bija spraudusi par savu mērķi gādāt par mūsu valsts, bet it se-

višķi par mūsu valsts saimnieciskās dzīves nervu — dzelzceļu drošību. Šī drošība tanī laikā vēl arvien nebija pietiekoša, jo dažādie pretvalstiskie spēki nesnauda. Tie centās savas atklātās un slepenās līgždas vīt, starp citu, arī dzelzceļos.

Par Dzelzceļnieku biedrības centieniem mūsu valsts drošības labā visai zīmīgu valodu runā jau tas apstāklis, ka taisni šī biedrība bija tā, kas 1923. g. 1. decembrī dāvināja karogu mūsu valsts Kara skolai, ar to simboliski pastrīpojot dzelzceļnieku vienību ar mūsu nacionālo armiju un tās vadību.

Valsts iekšējā nedrošība sevišķi lielas bažas nacionāli domājošos pilsoņos izsauca tad, kad komūnistu-terroristu organizācija Igaunijas galvaspilsētā Tallinā mēģināja izdarīt valsts apvērsumu. Šis asiņainais puča mēģinājums rādīja, ka dzelzceļi un to iestādes no pučistiem būs apdraudētas vispirmā kārtā.

Igaunijas notikumi savilņoja arī valstiski domājošos latviešu dzelzceļniekus. Viņos gluži dabīgi pacēlās jautājums, ko pie mums dzelzceļnieki paši saviem spēkiem varētu darīt, lai līdzīgos apstākļos paralizētu pučistu nodomu izvešanu uz dzelzceļiem. Ka komūnistu uz kauč ko nopietnu gatavojas arī pie mums, tas bija zināms un jūtams. Klīda baumas, kas izrādījās par diezgan dibinātām, ka daudzos svarīgākos dzelzceļu mežglos komūnistu organizē no saviem piekritējiem īpašas triecienu grupas, kuŗu dalībniekiem rēgulāri maksā algas no 200—300 latu mēnesī. Personas, uz kuŗām kriča aizdomas, ka tās ir šo triecienu grupu locekļi, sociāldemokrati ņēma savā aizstāvniecībā. Šādos apstākļos bija visai grūti noteikt, kur beidzās sociāldemokrati un kur sākās komūnistu algādži.

Dzelzceļnieku biedrības vadošās personas vairākkārtīgi apsprieda jautājumu, ko darīt, lai apturētu uz dzelzceļiem šo pretvalstisko spēku demorālizējošo darbību un attīstību. Izvirzījās doma, ka no uzticamiem biedrības biedriem — bijušiem kaņavīriem būtu jāorganizē līdzīgas legālas grupas, kas atrastos ciešā kontaktā ar aizsargu vadību. Piedzīvojuši dzelzceļnieki, kas labi pazīst vietējos apstākļus, — tā domāja biedrības vadība, — briesmu brīdī vislabāki zinās, kas darāms, lai tēvijas nodevēju nodomus izjauktu.

Sākumā pastāvēja nodoms šādu organizāciju dibināt kā biedrības sastāvdaļu, bet te nu tūlīn radās grūtības, kā nokārtot apbruņošanas jautājumu. Arī biedrības statūti neatļāva dibināt pie biedrības militāras organizācijas. Tādēļ izvirzījās doma izdabūt iekšlietu ministrijā atļauju atsevišķas dzelzceļu aizsargu organizācijas dibināšanai.

Šo nodomu biedrība drīz vien realizēja. Iekšlietu ministrija deva savu atļauju dzelzceļu aizsargu bataljona dibināšanai. Pēc dzelzceļu aizsargu organizācijas nodibināšanās, uztraukums kreiso aprindās bija ļoti liels. Iesākās neganti uzbrukumi viņu legālā un nelegālā presē biedrības vadošiem darbiniekiem, sevišķi A. Dinbergam un K. Upītim un arī citiem aktīvākiem darbiniekiem, kas ņēma līdzdalību dzelzceļu aizsargu dibināšanā un organizēšanā.

Starp dzelzceļniekiem tomēr netrūka drošu patriotu, kas, nerēķinādamies ne ar kādiem personīgiem uzbrukumiem, iestājās jaunajā aizsargu organizācijā. Tādi tēvijas mīlestības apģarotī vīri, gatavi sevi upurēt tēvzemei, nāca nevien no dzelzceļu ierēdņu, bet arī no strādnieku un amatnieku vidus.

Lai gan dzelzceļu aizsargos uzņēma tikai labi sabiedriskā darbā pārbaudītus un uzticamus dzelzceļniekus, tad tomēr organizācija auga samērā ātri. Drīz visos svarīgākos dzelzceļu mezglos jau atradās dzelzceļu aizsargu bataljona šūniņas.

Aizsargu organizēšanas darbu biedrība visādi atbalstīja. Tā deva dzelzceļu aizsargu bataljona rīcībā savas telpas un darbinieku štātu, sedza organizācijas izdevumus un uzņēmās, cik tas bija nepieciešams, arī dzelzceļu aizsargu aizstāvību pie administrācijas. Biedrība vāca arī naudas līdzekļus aizsargu apbruņojumam un citām vajadzībām, ziedojot šim nolūkam arī tieši no saviem līdzekļiem. Viss dzelzceļu aizsargu organizēšanas darbs noritēja visciešākā saskaņā ar biedrības prezidiju, jo biedrības sekretāriāts bija lielā mērā šī darba faktiskais veicējs.

Tā Dzelzceļnieku biedrības paspārnē izauga liela un spēcīga militāra vienība — dzelzceļu aizsargu pulks, kas veic svarīgus pienākumus mūsu valsts iekšējās drošības labā.

1934. g. 15. maijā dzelzceļu aizsargu pulks, sava komandiera J. Ozoliņa kġa un pārējā komandējošā sastāva vadībā, sekmīgi veica visus tos uzdevumus, kuŗus tiem uzlika mūsu tautas vadonis — ministru prezidents Dr. K. Ulmanis un ġenerālis J. Balodis.

Arī nākotnē ar Dzelzceļnieku biedrības atbalstu izveidotais dzelzceļu aizsargu pulks būs stiprs balsts mūsu nacionālās valsts un dzelzceļu drošībai.

Komunistiem Dzelzceļnieku biedrības pastāvēšana bija vairāk kā dadzis acīs. Savā VIII kongresā, kas notika Maskavā, Latv. komunistu partijas diŗvīri, kā tas redzams no Maskavā izdotiem šī kongresa materiāliem, ir daudz ġudrojuši, kā sagŗaut Dzelzceļnieku

biedrību. Pēdējo tie apzīmē par vienu no stiprākiem fašistu cietokšņiem Latvijā.

Kāds no šī kongresa delegātiem ir, starp citu, uzsvēris: „Gribu atzīmēt to svarīgo apstākli, ka mums turpmākā darbā ir jāiekaŗo dzelzceļa un transporta strādnieki. Bet kā to izdarīt — nevaru pašreiz konkrēti atrisināt. Es domāju, ka tie biedri, kam jau ir pieredze, kas jau strādājuši šādos apstākļos, pateiks, kā piekļūt šim fašistu cietokšņim...”

Kādā citā vietā konstatēts sekošais: „Jau tagad vairāk kā divas trešdaļas dzelzceļnieku ir apvienotas fašistiskās un sociālfāšistiskās arodbiedrībās. Kaŗa gadījumā šim faktam būs ļoti liela nozīme un tamdēļ dzelzceļnieku un vispār transportstrādnieku iekaŗošana pašreizējos apstākļos mūsu priekšā nostājas kā trieciēna uzdevums.” Kādā citā vietā kongresa materiālos par Dzelzceļnieku biedrību, kuŗa apvieno dzelzceļu kvalificētos strādniekus un administrāciju, teikts, ka „vajadzētu noteikti stādīt jautājumu par viņas sagraušanu.”

Liela neapmierinatība komunistu vadoņos ir valdījusi par to, ka „dzelzceļnieki aktīvi vervē jaunatni savā nacionālā organizācijā. Tur viņu audzina ar dažādām metodēm — ar sportu un tamlīdzīgi. Mūsu kongresam vajadzēs izstrādāt konkrētu plānu, kā iekaŗot strādnieku masas un darba jaunatni, kas pārgājusi pretinieku organizācijā...”

Kā tas redzams no kongresa materiāliem, komunistu dižvīri ir nosēdējuši šinī kongresā pusotra mēneša, bet nekā prātīga nav varējuši izdomāt, kā piekļūt Dzelzceļnieku biedrībai un panākt tās sagraušanu. Tādēļ arī kongresa materiālos atrodama galvenā kārtā tikai spriedēlēšana un gaušanās. Kāds Mickēvičs ir izteicies: „Biedri, kādreiz sapņoju par

to, ka izdosies nodibināt savu patstāvīgu kreisu dzelzceļnieku arodbiedrību. Izrādījās, ka nekas neiznāk. Un man liekas, ka patlaban (tas bija 1931./32. gados), pie Latvijas pašreizējā ārējā un iekšējā stāvokļa diez vai var sapņot par to, ka Latvijas apstākļos izdosies nodibināt revolūcionāru dzelzceļnieku arodbiedrību. Tādēļ jācenšas katrā ziņā iekļūt pastāvošā reformistiskajā dzelzceļnieku arodbiedrībā, pastiprināt tur savu darbību.“

Kongresa lēmumos, starp citu, atrodam šādus norādījumus: — „Kongress konstatē, ka partijai nopietna vēriba jāpiegriež fašistiskām un pusfašistiskām masu organizācijām — Latvijas Dzelzceļnieku biedrībai, Lokomotīvu vadītāju biedrībai, Pasta-telegrafa un telefona darbinieku biedrībai, Latvijas ostu transportstrādnieku arodbiedrībai u. c. Jārod sakari ar šīm organizācijām un jāiegūst informācija par viņu darbību, lai uz šī pamata atmaskotu un sagrautu šīs organizācijas, atšķeltu no viņām strādniekus un trūcīgo darba ļaužu masas. Kompartijai nekavējoties jāattīsta sava darbība fašistu arodbiedrībās, graujot tās no iekšienes un stādot par uzdevumu viņās apvienoto strādnieku iekarošanu.“

Dzelzceļnieku biedrība tomēr bija tik labi noorganizēta, ka komunistu algādžiem tai grūti bija piekļūt. Tādēļ arī visi biedrības šķelšanas un graušanas mēģinājumi no iekšienes palika bez panākumiem.

Tomēr arī turpmākā darbā nacionālām arodu organizācijām ir jābūt uzmanīgām, lai Latvijas ienaidnieki tanīs neiešmugulētu savus „Trojas zirgus“. Šādiem svešas zemes algādžiem un darba tautas ienaidniekiem nav vietas godīgu Latvijas darba ļaužu saimē.

Biedrības loma citu valsts darbinieku organizēšanā

No iepriekšējām nodaļām mēs jau redzējām, ka Dzelzceļnieku biedrība, kā viena no lielākām nacionālām arodu organizācijām, ir noderējusi par atbalstu un bazi citu viņai radniecisku arodu organizāciju tapšanai un izaugšanai. Visai svarīgu, var teikt pat vadošo lomu Dzelzceļnieku biedrība ir spēlējusi valsts darbinieku un valsts uzņēmumu amatnieku un strādnieku organizēšanā.

1923. gadā uz Dzelzceļnieku biedrības ierosinājumu un ar viņas aktīvu līdzdalību nodibinājās Valsts darbinieku centrālā savienība. Sākumā tanī iegāja Dzelzceļnieku biedrība, Policijas darbinieku biedrība un Valsts darbvežu biedrība. Savienības nodibināšanā no Dzelzceļnieku biedrības puses dzīvu dalību ņēma A. Dinbergs, K. Upītis, P. Goba, K. Baltiņš un P. Citrons. Savienība bija kā pretstats kreisajam arodbiedrību centrālbirojam. Tā ņēma līdzdalību saeimas komisijās un citās iestādēs, kur apsprieda valsts darbinieku atalgojuma un tiesiskos jautājumus, un reprezentēja tur nacionāli domājošo darbinieku ieskatu.

1926. gada rudenī savienība ievērojami paplašinājās. Viņu pārdēvēja par Valsts un pašvaldību darbinieku centrālo savienību. Lielākās organizācijas, kas tanī ietilpa, ir: 1) Latvijas Dzelzceļnieku b-ba, 2) Meža darbinieku b-ba, 3) Rīgas pils. pašv. darb. b-ba, 4) Latvijas pasta-telegrafa un telefona darb.

b-ba, 5) Rīgas pils. policijas darb. b-ba, 6) Latvijas mežkopju savienība, 7) Latvijas mērnieku b-ba, 8) Latvijas pašvaldības iestāžu darbv. b-ba, 9) Cietumu darbinieku b-ba, 10) Šoseju un zemesceļu darbinieku b-ba un vēl 5 sīkas atsevišķo nozaļu darbinieku biedrības. Kā priekšsēdētājs šinī savienībā ilgus gadus ir darbojies Mežu darbinieku biedrības priekšsēdētājs K. Eiche, bet kā viņa vietnieks Dzelzceļnieku b-bas priekšsēdētājs Ā. Dinbergs un vēlāk P. Citrons.

Valsts un pašvaldību darbinieku centrālā savienība sāka ap sevi pulcēt arī citas nesociālistiskās arodu organizācijas. Nodibinājās Latvijas algoto darbinieku organizāciju savienība, kurā apvienojās visas nacionālās arodu organizācijas ar, apmēram, 32.000 lielu kopējo biedru skaitu. Tanī pat laikā sociālistiskās arodbiedrības 1930. g. vairs apvienoja tikai 23.556 biedrus. Arī šis skaits bija vēl uzskatāms par ievērojami pārspilētu.

Tā tad, jaunais nacionālās arod kustības virziens jau 1930. gadā bija ievērojami pāraudzis sociālistisko. Tādēļ arī nacionālās arodbiedrības 1930. gada vasarā griezās pie Tautas labklājības ministrijas ar lūgumu uz starptautisko darba konferenci Ženēvā nesūtīt vairs kā Latvijas algoto darbinieku pārstāvi sociālistisko arodbiedrību kandidātu, kas reprezentē Latvijas organizēto algoto darbinieku mazākumu, bet pārstāvi no nacionālām arodorganizācijām. Tautas labkl. ministrijai nācās konstatēt, ka nac. organizācijas tiešām reprezentē lielāku algoto darbinieku skaitu un tādēļ arī prasība, ka no šīm organizācijām būtu jāasūta pārstāvis uz Ženēvu, tika atzīta par dibinātu. Nacionālās arodu organizācijas par savu kandidātu izvēlēja Dzelzceļnieku b-bas priekšsēdētāju Ā. Dinbergu.

Pats par sevi saprotams, ka šis apstāklis sociālistu lēģerī izsauca lielu uztraukumu un sašutumu. Viņi ar otrās internacionāles pārstāvju palīdzību mēģināja pret to celt dažādus protestus pašā darba konferencē, bet Ā. Dinbergs un toreizējais Latvijas valdības pārstāvis pie Tautu savienības K. Ducmanis šos protestus un uzbrukumus sekmīgi atvairīja. Tādēļ arī mūsu sociāldemokratu starptautiskā kampaņa beidzās ar neveiksmi un starptautiskā darba konference Ā. Dinbergu apstiprināja par pilntiesīgu Latvijas algoto darbinieku pārstāvi starptautiskā darba konferencē Ženēvā.

Pēc 1930. gada nacionālo arodnieku organizēšanās gāja vēl arvien plašumā un sociālistiem nācās zaudēt vienu pozīciju pēc otras. 1931. gada rudenī dzelzceļnieki ievēlēja Ā. Dinbergu kā savu pārstāvi saeimā, kur viņš allaž ar lielu dedzību droši uzstājās pret partiju andelēm un citām nebūšanām, pauzdams nacionāli domājošo pilsoņu domas par nepieciešamību grozīt partiju režīmu un tā vietā nodibināt stipru valsts varu.

Tās pašas idejas dedzinošiem vārdiem pauda arī biedrības drukātais vārds no žurnāla „Dzelzceļnieks“ un laikraksta „Jaun. Ceļš“ slejām. Te ir sastopama vesela rinda rakstu par jauno ideoloģiju un nepieciešamību pārveidot valsts iekārtu uz autoritārās iekārtas principiem.

Īsi pirms 1934. g. 15. maija žurn. „Dzelzceļnieks“ beidz kādu savu plašāku apcerējumu ar zīmīgiem vārdiem: „Partiju korupcijas laikmetam ir jāizbeidzas, lai Latvija varētu dzīvot un pastāvēt“. Drīz šie vārdi arī piepildījās dzīvē.

Lūk, kādu spriedumu par politiskām partijām atrodam jau laikraksta „Jaunais Ceļš“ 1933. g. 15. jū-

lija numurā: „Partiju princips bija mūs piekrāpis, partiju princips bija novedis valsti līdz saimniecības, kultūras un politiskās dzīves pagrimšanai. Ārvienu vairāk ļaudīm atdarās acis, ka vainīga šē ne viena partija, bet visas, ka partiju šķirošana konservatīvās, liberālās un demokrātiskās nespēj viņām atņemt ļaunumu, kuŗā tās dzimušas un no kuŗa tās nav šķīrāmas, ka viss princips šē vainojams, un ka tas atmetams. Politisko partiju laikmets iet uz beigām, lai cik nikni savā agonijā tās vēl spārdās. Viņām līdzī mirst arī viltus arodnieciskais princips, kas zem arodnieku maskas izpildīja kreiso partiju filiāles lomu. Visuvarenās vācu sociāldemokrātiskās arodu centrāles likvidēšana dod nāves triecienu viltus arodnieciskam organizācijas principam Eiropā. Mums bija skaidrs — kad bankrotēja Vācijas sociāldemokrātijas galvenais veikals, tad vajadzēja savas durvis aizdarīt arī tā filiālēm — sociāldemokrātiskām arodu biedrībām.“ Raksts beidzas ar sekošu slēdzienu: „Partiju princips ir miris. Dzimsť arodnieciskais pārvaldes princips un solidarisms“. 1933. g. novembrī „J. Ceļš“ iznāk ar lieliem virsrakstiem: Mēs prasām partiju šīberu padzišanu no valsts gaļas podiem! — Lāčplēsi, dari gaļu partiju Kangāriem! —

Vai tas vien jau nerunā pietiekoši skaidru valodu, ka dzelzceļnieki jau pirms 1934. g. 15. maija ir bijuši karsti to reformu un pārgrozījumu piekritēji, kuŗas ar šo datumu dzīvē izveda tautas vadonis Dr. K. Ulmanis. Par jaunā laikmeta ideoloģiju tiklab „Dzelzceļniekā“, kā arī „J. C.“ var atrast daudz vērtīgu apcerējumu ar paliekošu nozīmi.

Dzelzceļnieku biedrības darbībā svarīgu lomu ir spēlējušas arī biedrības nodaļas. Šīs nodaļas organizējot, biedrība ir turējusies pie principa, lai tās

nebūtu sīciņas, bet plašas un darba spējīgas. Tādēļ biedrības nodaļas atrodas tikai galvenos centros — Rīgā, Jelgavā, Ventspilī, Liepājā, Daugavpilī, Krustpilī, Rēzeknē, Gulbenē, Valmierā un Viesītē. Dažās nodaļās skaitās pat vairāki tūkstoši biedru. Tām ir savas telpas, dzelzceļnieku klubi, bibliotēkas, lasītavas un citi pasākumi, kā arī arodnieciskās sekcijas.

Nodaļu valdēs un sekcijās, tāpat kā centrā, visu šķiru darbinieki draudzīgi sadarbojas kopējā darbā. Šinī ziņā dzelzceļniekos nekad nav bijusi novērojama tāda šķelšanās un nevienprātība, kāda bieži nāk priekšā citās līdzīgās organizācijās.

Starp nodaļām un biedrības centrālo valdi arvien ir valdījusi vislielākā saskaņa. Pēc 1934. g. 15. maija ap Dzelzceļnieku biedrību ir apvienojušies gandrīz visi dzelzceļnieki, un tikai samērā neliels skaits ir tādu, kas nevēlas būt nekādā organizācijā.

Sakarā ar šādu dzelzceļnieku apvienošanos, ir izbeigušies arī visi neauglīgie strīdi pašu dzelzceļnieku starpā, un tie visu savu enerģiju var izlietot pozitīvā radošā darbā, ejot pa to ceļu, kuŗu tautai rāda atjaunotās Latvijas vadonis ministru prezidents Dr. K. Ulmanis.

Dzelzceļnieku biedrībai ir nodibināti draudzīgi sakari ar Somijas, Igaunijas, Čehoslovākijas un Polijas dzelzceļnieku organizācijām. Somijas dzelzceļnieku centrālā organizācija ir ievēlējusi Dzelzceļnieku biedrības centrālās valdes locekļus A. Dinbergu, K. Upīti, E. Bormeisteru un dāmu komitejas darbinieci Buša kundzi par savas organizācijas goda biedriem. Tāpat visai tuvas un draudzīgas attiecības biedrībai ir ar čehu dzelzceļnieku biedrību Prāgā.

Dzelzceļnieku biedrības pastāvēšanas laikā centrālā valdē ir darbojušās sekošas personas: 1) Miķelis

Strīķis, 2) Ālfrēds Dinbergs, 3) Kārlis Upītis, 4) Pēteris Citrons, 5) Ādolfs Grūnvalds, 6) Jānis Kauliņš, 7) Eduards Bormeisters, 8) Jānis Čākurs, 9) Kārlis Baltiņš, 10) Jānis Švarcs, 11) Bruno Collenkopfs, 12) Georgs Makovskis, 13) Voldemārs Zīverts, 14) Andrejs Kļaviņš, 15) Fridrichs Ķimze, 16) Roberts Garselis, 17) Pauls Goba, 18) Voldemārs Vītiņš, 19) Pēteris Kalniņš, 20) Ādolfs Jeņevičs, 21) Eduards Anzuls, 22) Rūdolfs Gosts, 23) Jānis Lazdiņš, 24) Teodors Dumpis, 25) Jūlijs Koķis, 26) Ārvīds Līvens, 27) Pēteris Pālēns, 28) Eižens Bērziņš, 29) Voldemārs Krieviņš, 30) Augusts Rolmanis, 31) Pēteris Breikšs un 32) P. Miezis.

Lielākā daļa no esošiem biedrības centrālās valdes locekļiem tanī darbojas no biedrības dibināšanas laika.

Biedrības cīņa ar dēmonokrātisko centru

Savā plašajā un daudzpusīgajā darbībā Dzelzceļnieku biedrībai nācās cīnīties ne vien ar sociāldēmonokrātiem un komūnistiem, bet arī ar dēmonokrātisko centru. Šī nekautrīgā politisko andelmaņu partija centās par katru maksu savā iespaidā dabūt valsts un pašvaldību darbiniekus. Te viņai kā uz lielu šķērslī bija jāatdurās uz Dzelzceļnieku biedrību, kuŗa aizstāvēja un propaġandēja valsts un pašvaldību darbiniekos uzskatus, ka šiem darbiniekiem jāstāv ārpus politiskām partijām, ka tie nedrīkst palikt par politisko partiju kalpiem un ieročiem, bet ka tiem arvien jāvadās tikai no valsts interešu viedokļa. Šo savu viedokli Dzelzceļnieku biedrība arvien enerģiski aizstāvēja visās darbinieku sanāksmēs un sapulcēs. Šādu viedokli valsts darbinieku lielākais vairums arī atzina par pilnīgi pareizu. Dēmonokrātiskais centrs turpretim bija pilnīgi pretējās domās. Tas par katru cenu ġribēja savās rokās dabūt jauno arodkustības virzienu un izlietot to saviem politiskiem mērķiem.

Lai to panāktu, dēmonokrātiskais centrs centās nodibināt veselu rindu jaunu, sīku arodbiedrību, kuŗu vadību uzņēmās partijas cilvēki un kuŗu vienīgais mērķis bija stiprināt partijas iespaidu vienas — otras nozares darbiniekos. Tā kā dēmonokrātiskais centrs bija bezprincipu politisku veikalnieku partija, kas savu egoistisko interešu sasnieġšanai pastāvīgi kliboja starp sociāldēmonokrātiem un minoritātēm, un ne vie-

nu vien reizi atklāti nodeva pilsonības intereses, tad pilsoniskie dzelzceļnieki arī ieskatīja šo partiju par viskaitīgāko trumu mūsu tautas miesā, no kuŗa iespaيدا mēģināja atsvabināt valsts darbiniekus. Attiecības starp dzelzceļniekiem un demokrātisko centru kļuva sevišķi asas pēc tam, kad dzelzceļnieki par savu pārstāvi saeimā ievēlēja A. Dinbergu.

Sākās nemitīgi uzbrukumi demokrātiskā centra partijas presē Dzelzceļnieku biedrībai, pie kam šie uzbrukumi bieži vien bija pat daudz nekrietnāki un zemiskāki par soicāldemokratu un komunistu uzbrukumiem. Šos uzbrukumus Dzelzceļnieku biedrība arvien sekmīgi atvairīja un pārējo organizēto valsts darbinieku simpatijas arvien vairāk sāka nosvērties dzelzceļnieku pusē. Arī citas lielākās valsts darbinieku organizācijas pamazām sāka atkratīties no šīs partijas iespaيدا, un pirms 1934. g. 15. maija demokrātiskā centra iespaيدا valsts darbinieku saimē varēja uzskatīt jau par pilnīgi sabrukušu. Par to nu partijas līderu naidis pret Dzelzceļnieku biedrību un viņas priekšsēdētāju A. Dinbergu bija ļoti liels.

Demokrātiskais centrs dažādi izmēģinājās Dzelzceļnieku biedrību uzspridzināt no iekšienes, bet visi šie mēģinājumi beidzās ar pilnīgām neveiksmēm. Grūti spriest, vai tā bija vienkārša sagādīšanās, vai arī kaut kas vairāk, kā šī Dzelzceļnieku biedrības spridzināšana no iekšienes notika tieši pēc VIII. Latvijas komunistu kongresa, kuŗā komunistu uzticības vīriem bija uzdots pret Dzelzceļnieku biedrību izlietot šādas cīņas metodes. Pielaižams, ka komunistu algādži izlietoja pretešķības, kādas pastāvēja starp demokrātisko centru un Dzelzceļnieku biedrību, lai panāktu savu nodomu sasniegšanu. Fakts ir tas, ka šinī Dzelzceļnieku biedrības spridzināšanā no iekšienes

piedalījās daži bijušie kreiso aprindu darbinieki, kas sev patvērumu bija atraduši demokrātiskā centrā. Pēdējo toreiz dēvēja par „prezidentu partiju“, kuŗā bijušie kreiso aprindu darbinieki varēja justies visdrošākā politiskā aizvējā. Kad dzelzceļu aizsargu aprindas reiz bija sākušas interesēties attiecīgā iestādē par dažu šīs partijas darboņu politisko pagātņi, tad demcentra partijas līders par to šķīla dusmu ziņbeņus un pārkoņus no saeimas katedra. Vai te, varbūt, nerunāja bailes no atklātības?

Dzelzceļnieku biedrības iekšējās spridzināšanas nolūkos ar demokrātiskā centra svētību nodibinājās tā saucamā „dzelzceļnieku arodbiedrība“, kuŗu dzelzceļnieki bija iesaukuši par „brūno“.

Izņemot tukšu trokšņa taisīšanu, šī organizācija nekā vairāk nenasniedza. Kad pēc 1934. g. 15. maija stājās pie tās likvidēšanas, tanī skaitījās tikai trīs — četri simti biedru, kas visi pa lielākai daļai bija arī demokrātiskā centra partijas aktīvi locekļi.

Dzelzceļnieku biedrība no šiem demokrātiskā centra uzbrukumiem cieta pavisam maz. Ar savu nosvērtību un lietišķo darbu arodnieciskā un pašpalīdzības laukā, tā dzelzceļniekos ieguva vēl lielāku piekrišanu un atzīšanu, un jau pirms 1934. g. 15. maija apvienoja ap sevi gandrīz divas trešdaļas no visiem pastāvīgiem dzelzceļu darbiniekiem.

Satiksmes resorā nevien demokrātiskais centrs, bet arī sociāldemokrāti bija jau pirms 15. maija zaudējuši savu iespaidu. Kad stājās pie dzelzceļnieku savienības likvidēšanas, tad tanī izrādījās tikai ap 1500 organizētu dzelzceļnieku, pie kam liela daļa no tiem bija turējušies pie šīs organizācijas tikai sociāldemokrātu politiskā terrora dēļ.

Ideoloģiskie meklējumi

Pēc zināma nosraigāta darbības posma parasti rodas vēlēšanās kādreiz atskatīties atpakaļ, lai pārlicinātos, vai ejam pa pareizu ceļu un vai neesam nomaldījušies no sava nospraustā ceļa mērķa.

Šāda vēlēšanās var būt tiklab atsevišķām personām, kā arī veselām organizācijām.

Šinī nodaļā mēģināsim uzstādīt šādu jautājumu, zīmējoties uz Dzelzceļnieku biedrību. Lai rastu atbildi uz šo jautājumu, tad mums būs jāatskatās dažus gadus atpakaļ un jāsalīdzina tad izteiktās domas ar tagadējo jaunā laika ideoloģiju. Mēs, protams, šeit varēsīm apstāties tikai pie dažiem principiālas dabas rakstiem, kas ievietoti žurn. „Dzelzceļnieks“ un laikrakstā „Jaunais Ceļš“, kur izteikts biedrības vadošo darbinieku viedoklis par jautājumiem, kas tanī laikā ir viļņojuši sabiedrisko domu.

Žurnālā „Dzelzceļnieks“ 1929. g. 4. numurā atrodam rakstu „Lietpratēju parlaments“, kurā apskatīta toreiz vēl visspēcīgā parlamenta tumšās puses. Šinī rakstā, starp citu, teikts: „Nerunāsim šoreiz par kompromisa politiku resp. politisko andeli, runu plūdiem, biežām valdību maiņām un citām negatīvām parādībām, bet gan par vienu no lielākiem trūkumiem, kuŗu jau novērojuši valsts vīri un zinātnieki priekš kara, un kas tagadējos parlamentos izpaužas sevišķi jūtami. Un tas ir — uz politiskā principa pamata sastādīto parlamentu nelietpratība un nekompetence. Tagadējās modernās valsts dzīves degpunktā stāv

saimnieciskās problēmas, liela nozīme piekrīt arī sociāliem un tiesiskiem jautājumiem. To izšķiršanai ir nepieciešams daudz speciālu zināšanu, nepieciešama lietpratība un objektivitāte. Bet vai pēc šīm pazīmēm komplektējas parlamentu sastāvs? Taču nē, partiju lozungi, politiskās intereses ir noteicošās, viņām tiek upurēta lietpratība, zināšanas, intelekts. Politika „graujošā“ fraze un viņa pārsolīšanas māksla apēno katra valsts jautājuma lietpratīgu, objektīvu apspriešanu. Tāpēc arī parlamentos orātorika plaukst un stundām garās, ūdeņainās, politiskās runās noslikst katras dziļākas domas dzirkstele un neatkarīga prāta slēdzieni. Bet mūsdienu ārkārtīgi sarežģītā tautsaimniecība taisni sauc pēc speciālistiem, pēc kvalificētām smadzenēm. Turpretim tagadējais parlamentārisms šādu speciālistu vietā ar savām izsmalcinātām vēlēšanu sistēmām „ražo“ to pazīstamo universāltipu, kurš vienlīdz gudri un autoritātīvi māk spriest kā par muitas likmju paaugstināšanu vai skolu programmām, tā par likumu kodeksa pantu grozīšanu vai operas uzvedumiem.

Tagadējai komplicētai dzīvei vajadzīgi ne universālcilvēki pēdīnās, bet gan speciālisti. Tāpat arī šim speciālizācijas un lietpratības principam jātop noteicošam valsts dzīvi vadošo organu uzbūvē — tādu prasību izvirzījis parlamentārisma krīzes jautājums.

Žurnāla „Dzelzceļnieks“ 1931. g. 2. numurā atrodam rakstu ar virsrakstu „Vai vēlama atbildīgo valsts darbinieku aktīva līdzdalība politiskā dzīvē“. Šinī rakstā ir iztirzāts viens no toreiz ļoti sāpīgiem jautājumiem — jautājums par valsts darbinieku kalpošanu kādas atsevišķas politiskas partijas labā. Raksta autors nāk pie sekoša slēdziena: „Mēs gan nevarēsim tik ideāli izolēt savus atbildīgos valsts darbi-

niekus no iekšējās politikas un sabiedrības neattaisnojamiem iespaidojumiem, kā par to runā Platons savās filosofijās, tomēr ierobežot viņus no nevajadzīgas politisku personu iespaidošanas var, pataisot viņus par neatkarīgiem no šīm personām. Nevajaga sajaukt valsts varas trīs pamatprincipus: likumdevēju, izpildu varu un tiesu. Ja viens sāk jaukties otra funkcijās un iespaidot viņu darbu, tad vairs nav iespējama objektīva darbība. Kā labākais līdzeklis izsargāt valsts darbiniekus no politiskās iespaidošanas, būtu likuma izdošana, ka visiem atbildīgiem darbiniekiem, no kuriem atkarājas ierēdņu iecelšana un apstiprināšana amatos, nav brīv sastāvēt politiskās partijās un atbildīgos amatos nevar iecelt personas, kuŗas sastāv politiskās partijās. Ār to būtu ņemta iespēju ar nolūku radīt amatus partiju vīriem, ierēdņi būtu pasargāti no kalpības personām vai partijām un varētu pilnīgāki un objektīvāki nodoties savu pienākumu pildīšanai.“

Dzelzceļnieku biedrība pati norobežojās no politiskām partijām. Biedrības delegātu sapulce 1931. gada 17. maijā pieņēma lēmumu, kas publicēts žurn. „Dzelzceļnieks“ 1931. g. 11. numurā un skan sekoši:

Nemot vērā, ka partiju politikas ienešana arodorganizāciju darbā grauj šo organizāciju vienību un iekšējo arodniecisko disciplīnu, delegātu sapulce uzdod visiem biedrības izpildu orgāniem un arodnieciskām sekcijām arī uz priekšu vadīt biedrību bezpartejiskā garā, izsargājoties no partiju politikas ienešanas biedrības arodnieciskā darbā.

Mēģinājumus ienest partiju politikas centienus arī Dzelzceļnieku biedrībā, delegātu sapulce atzīst par nosodāmiem. Jāpieliek visas pūles, lai biedrības biedros paceltu pienācīgā augstumā arodniecisko discip-

līnu un kopības apziņu. Biedri, kas nepadodas arodnieciskai disciplīnai, saucami pie kārtības.“

Biedrības lojalitāte ir pastrīpota rakstā „Mūsu arodnieciskais ceļš“ (žurn. „Dzelzc.“ 1931. g. 13. numurā), kur starp citu lasām:

„Mēs esam arī izvairījušies no dažādo partiju politikas, jo tā būtu ienesusi mūsu starpā šķelšanos. Mēs neesam ļāvušies uzspiest mūsu biedrībai kādas vienas politiskās partijas marku, lai nezaudētu vienprātību, neiekristu vienpusībā un lai neskādētu mūsu arodinteresēm, kuŗas stādamas pāri katrai partiju politikai. Mūsu kopīgam skatam šinī ziņā arī uz priekšu jābūt skaidram un noteiktam. Uzturēsim draudzīgas attiecības ar visiem labiem ļaudīm, bet laulības uz visu mūžu nenoslēgsim ne ar vienu.“

Polītisko partiju ļauno iespaidu uz mūsu valsts dzīvi iztirzā žurn. „Dzelzceļnieks“ 1931. g. 16. numurā, kur rakstā „Ierēdņiem pašiem sevi jāaizstāvas“, teikts:

„Mums nav vajadzīgi tādi, kas tīko pēc mielošanās pie valsts pīrāga, kas uz tautas labuma rēķina vingrinātos visādās kombinācijās un politiskās machinācijas, kā to mēs līdz šim esam novērojuši, bet gan godīgi un apzinīgi darba darītāji, kuŗi to jau ir pierādījuši visā līdzšinējā darbībā. Dievamžēl, mūsu politiķu vidū tādu tautas darbinieku, kas varētu ar šīm īpašībām lepoties, nav daudz. Lielais vairums sastādās no politizējošiem mutes varoņiem, kuŗiem krīt svarā ne valsts intereses, bet savas partijas, un sliktākā gadījumā, savas personīgās labklājības intereses. To apmierināšanās dēļ notiek politiskā dzīvē visas tās kombinācijas un politiskās andeles, kuŗas katram godīgam pilsonim kļuvušas jau tik pazīstamas un pretīgas. Netīrā politisko partiju

polītika ir apriebusies tautai, tā redz arvien skaidrāk, ka ejot pa līdzšinējo ceļu, mēs tuvojamies galīgai politiskai izvīrtībai, kur tiek mīdīti kājām katras godīgas rīcības principi un ignorētas patiesās tautas vajadzības.

Tauta novēršas no politikāņiem, jo viņa prasa tīras rokas tīram darbam — tāda noskaņa arvienu vairāk izplatās kā uz laukiem, tā pilsētās. Paļaušanās uz politiskām partijām draud novest mūs galīgā korupcijas zaņķī. Un tāpēc šī veselīgā reakcija pret visām politiķu platformām un saldiem vārdiem. Atveseļošanās mūsu valsts dzīvē būs panākama tikai tad, ja mūsu likumdošanas iestādē atradīsies turpmāk ne politisko baušļu kalēji, bet gan sava aroda lietpratēji, saimnieciskās dzīves darbinieki, kam pazīstamas dzīves tiešās vajadzības. Politikas vietā jāliek ardnieciskais princips, jo pēc šī principa ir paši dzīve sakārtojusi visu tautu: lauksaimnieki, tirgotāji, rūpnieki, amatnieki, fiziskā un garīgā darba strādnieki — tā tautas kopums ir sadalījies grupās pēc sava darāmā darba.“

Tanī pat numurā kādā citā rakstā ir pasvītrots:

„Godīgi ļaudis izvairās iestāties politiskās partijās, lai nefiktu iejauktī negodīgās partiju andelēs. Arī garīgā intelligence ir pret partijām stipri atturīga. Priekš kam gan politiķiem garīgā intelligence? Tiem pietiek ar mītiņu runātājiem. Tādā kārtā politiskās partijās ir salasījušies visādi karjeristi un pašlabuma meklētāji, kuŗu vienīgais un galvenais ideāls ir silta vieta un iedzīvošanās uz politisko andeļu rēķina.

Politiskiem veikalniekiem, kas pārdod tautas intereses un spekulē ar tautas godu, āgri vai vēlu būs jāpazūd no dzīves skatuves.“

Žurnāla „Dzelzceļnieks“ 1931. g. 17. num. par mūsu valsts dzīves pārveidošanas nepieciešamību uz jauniem pamatiem teikts:

„Likumdošanas darbs prasa izglītotus cilvēkus, speciālistus, kas savā arodā ir pierādījuši savas zināšanas un prasmi, bet ne mītiņu runātājus, kuŗi var gan lielīties ar savas mēles veiklību, bet ne ar smadzeņu kvalitāti. Likumdošanas darbā jāatspoguļojas daudzpusīgām valsts interesēm, tur jābūt reprezentētiem visu dažādo sociālo grupu un dažādo arodu pārstāvjiem, kuŗi nāk no attiecīgas grupas vai aroda. Parlamentā tāpēc jāsež speciālistiem, kas zināmā tautas dzīves nozarē ir autoritātes, kas nāk no pašas tiešās dzīves, un tikai tādi būs lietpratēji un prātīs izdotā taisnus un lietderīgus likumus.

Sabiedrība nesadalās savstarpēji apkaŗojošās šķirās, bet gan sastāv no liela skaita profesionāli organizētu grupu. Nevis šķiru antagonisms dzen sabiedrību uz priekšu, bet gan visu sociāli saistītu grupu sadarbība, kur katra no šīm grupām izpilda valstī zināmu funkciju, un pēdējām ir vienlīdzīga nozīme vispārības labā. Tā arodu biedrības, kā valstī ietilpstošo dažādo sociālo grupu organizācijas top par valsts dzīves galveniem pamatiem. Arodu biedrību lielo nozīmi tagadējā sabiedrībā raksturo bez sacītā arī tas, ka viņām piekrīt arī svarīgs pādaŗoģisks uzdevums — mācīt atsevišķam individam, kā tam jāierobežo savas intereses vispārības labā.“

Jau 1931. g. dzelzceļnieki izgāja cīņā pret politiskām partijām, it sevišķi pret koruptīvām centra grupām, ar lozungu: „Mēs vairs tālāk negribam vilkt politisko partiju korupcijas jūgu“. (Skat. žurnāla „Dzelzceļnieks“ 1931. g. 18. num.). Jāpiezīmē, ka pēc trim gadiem tautas vadonis Dr. K. Ulmanis un kaŗa

ministrs ģen. J. Balodis atbrīvoja latviešu tautu no šī jūga.

1932. g. žurn. „Dzelzceļnieks“ savā 4. num. rakstu, kas veltīts mūsu valsts satversmes 10 gadu pastāvēšanas gadījumam, beidz ar šādu zīmīgu slēdzienu:

„Nebūsīm pareģi — bet tomēr teiksim, ka nākošās Latvijas valsts satversmes jubilejas svētkos — jubilārs izskatīsies stipri savādāks nekā tagad. Jo vienīgi tā ir mūsu valsts nākotne.“ Šim pareģojumam jau pēc nepilniem diviem gadiem bija lemts piepildīties...

Biedrības lietīšķo darbības līniju vēl raksturo arī sekošs lēmums, kas pieņemts biedrības delegātu sapulcē 1932. g. 8. maijā. (Sk. „Dzelzceļnieks“ 1932. g. 10. n.).

„Biedrības delegātu sapulce atrod, ka tas bezpartejiskais virziens, kādu līdz šim savā arodnieciskā darbā ir ieturējusi Dzelzceļnieku biedrība, ir izrādījies par vispareizāko. Tādēļ delegātu sapulce uzdod biedrības centrālai valdei un visām arodsekcijām arī uz priekšu vadīt biedrības arodniecisko un pašpalīdzības darbu tādā pat virzienā, norobežojoties no partiju politiku mēģinājumiem uzspiest biedrībai savu zīmoģu un izlietot biedrību savu sašķukušo akciju stiprināšanai valsts darbiniekos.“

Rakstā par saimnieciskām un politiskām reformām „Dzelzc.“ 1932. g. 11. num. ir teikts:

„Cilvēce nāk pie atziņas, ka vislielākais trūkums, kas līdz šim ir bijis tik raksturģgs visai saimnieciskai dzģvei, proti, bezplāna saimniekoģšana, anarķistiska savu materiālo vajadzģbu apmierināģšana, ka šģ nekārtģba ir novērģsama, ievēdot kārtģbu, sistģmu kā

materiālo vērtību ražošanas, tā arī šo vērtību izdalīšanas, maiņas procesā.

No otras puses, politiskā dzīvē vērojams tas pats anarķisms, savstarpējā konkurence, apkaņošanās, partiju tirgošanās ar valsts interesēm un no tam izrietošā politiskā korupcija, kas ved valstis dibenā un vēl vairāk padziļina saimniecisko krīzi. Šis sakars starp saimniecisko dzīvi un valsts politisko dzīvi ir nenoliedzams. Viena otru iespaido un abas tās — saimnieciskā un politiskā sistēma — tāpēc prasa pēc nopietnām reformām.

Šī atziņa ir novedusi jau daudzas valstis pie pirmiem jauniem soļiem saimnieciskā politikā: valsts vara ar attiecīgu likumdošanu iemaisās saimnieciskā dzīvē, kontrolē to, nosaka cenas, pārņem dažādas nozares savā pārziņā u. t. t. Neaprobežota privātā ierosme, kā nesavienojama vairs ar sarežģīto pasaules saimniecību, tiek ievadīta zināmos rāmjos visas sabiedrības interesēs. Organizācija, plānveidība pamazām stājas bezplāna, anarķijas vietā. Un tā, bez šaubām, ir progresa parādība un liecība, ka no krīzes pasaule izies ar jaunām sadzīves formām, kā vairāk piemērotām mūsu laikmetam.“

Par partijām „Dzelz.“ 1932. g. 14. num. vēl raksta sekošus zīmīgus vārdus:

„Pēdējās nav izaugušas dabīgi no kaut kādas sabiedriskas vai politiskas nepieciešamības un vajadzības, bet radītas mākslīgi, lai sīkās grupas un kliķes varētu spēlēt lielāku lomu valsts dzīvē. Tikai ar to izskaidrojams mūsu partiju lielais skaits un sadrumstalotība. Ja dzīves vajadzības būtu radījušas mūsu politiskās partijas, tad viņu skaits nepārsniegtu 2—3, tagad, turpretim, mums ir vairāk desmit partiju ar niecīgu biedru skaitu. Mūsu politiskās partijās ap-

vienoto biedru skaitu nevar rēķināt lielāku par 50.000—60.000, kas iztaisa 1.200.000 balstiesīgiem Latvijas pilsoņiem tikai 5 proc. Tā ir tipiska plutokratija, kur valda ne tauta un ne tautas labākie un gudrākie vīri, bet gan pavisam pretēji cilvēki...“

Tā paša gada žurn. „Dzelz.“ 15. numurā atrodam sekošu mūsu „partiju dēmonijas“ novērtējumu:

Dēmonijas balsts mūsu republikas ēkai ir sattrunējis. To sagrauzuši partiju ķirmji. No šī balsta palicis pāri vienīgi skanīgais tukšais vārds un nokrāsotā ārējā čaula, forma, bet ne vairāk. Bet izrādās, ka arī no mūsu valsts otrā balsta — nacionālās valsts principa nekas nav palicis pāri. Latviešu tautas un kultūras valdonības vietā mūsu zemē jau gadiem ilgi pastāv rakstītā un nerakstītā konstitūcijā ievests citu tautību un kultūras vienlīdzības un pat valdonības princips pār latviešu kultūru. Emigrantiem, kas piecus gadus nodzīvojuši Latvijā, ir tādas pašas tiesības uz kultūras dzīvi, kā latviešu tautai. Un viņu kultūras iestādes dabū tādas pašas valsts un pašvaldību nodevas un atbalstu, kā latviešu kultūras iestādes. Latviešu tautas un kultūras valdonība, izrādās, bijis tukšs sapnis mūsu varonības laikmeta inteliģences galvās. Tās vietā partiju vadoņi savā savtībā nodibinājuši rupju nacionālo oportūnismu un veikaļošanu ar valdošās tautas kultūras interesēm.“ Raksts beidzas sekošiem zīmīgiem vārdiem: „Vajaga organizēt stipru sabiedrisku spēku, kas iztīrītu mūsu politisko partiju staļļus un noslaucītu nelabojamos politiskos kropļus no valsts attīstības ceļa. Mēs nešaubāties, ka šis spēks drīz nāks!“

„Dzelzceļnieka“ 1932. g. 17. num. rakstā „Vadoņu krīze“ jau skaidri tiek pasacīts: „Latviešu dēmonijas krīze ir vadoņu krīze. Latviešu dēmonijas

lāsts ir vadoņa trūkums.“ Tālāk turpat uzsvērts: „Ja demokrātija grib augt un attīstīties, tad viņai jāizceļ no sava vidus spējīgākie vadoņi. Līdz šim latviešu demokrātija to nav darījusi. Viņa bijusi kā cūka, kas pati apēd savus bērņus. Kustoņu valstī tā ir reta parādība, bet demokrātijā visai bieža...”

1933. g. 2. num. žurn. „Dzelzc.“ raksta: „Plašāku pilnvaru došana valdībai noteikta saimnieciska plāna izvešanai, jeb kā saka, „deputātu atvaļināšana ar dubultu algu“ jau būtu pirmais solis uz atdzimšanu. Tāpat varētu vairāk ierobežot korupcijā iesaļikušos partiju līderus, kuŗi nes vislielāko atbildību par mūsu nama turēšanu. Ja valdošās partijas patiesi vien gribētu valsts labklājību un pēc tās censtos, tad mums uz citām zemēm pēc glābiņu receptēm nemaz nevajadzētu braukt. Mēs paši viegli tiktu galā ar savām likstām. Viss ļaunums ir tas, ka mūsu partiju vadoņiem vairāk nekā valsts rūp viņi paši un savtīgās intereses.“

Runājot par jauno laiku, kas nāks pēc partiju demokrātijas, žurn. „Dzelzceļnieks“ 1933. g. 8. numurā raksta: „Tad ar balmutību vien vairs nevarēs ieņemt augstus valsts amatus, vajadzēs arī lielas garīgas un morāliskas vērtības, galvenām kārtām godīgumu un nesavtību. Kvalitāte stāsies kvantuma vietā. Tukša čaula un skaļas frazes vairs nevarēs āpslēpt kodola trūkumu, un valsts dārzniecībā arī vairs nebūs dārznieki. Valsts mantu cieši sargās no blēžiem, un ordeņus vairs nepiešķirs valsts putinātājiem. Jaunais laiks būs sabiedrības un personības, sociālā un individuālā sintezes laiks.“

1933. g. 15. num. „Dzelzc.“ raksta: „Valsts ideju mūsu tautai nav devušas partijas un viņu vadoņi, bet gan atsevišķas gaišākās galvas. Partijas tautas

suverēnitātes un Latvijas neatkarības ideju tikai apkarājušas. Latvijas valsts ideoloģijas vēsture ir spilgts prokurātūras liecinieks pret mūsu politiskām partijām.

Mēs savā valstiskā attīstībā esam cēlušies bez politiskām partijām, bet grimuši ar tām. Latvijas valsts attīstība turpmāk ies pāri politisko partiju līķiem...“

Par latviešu sociāldemokratijas pagrimšanu „Dzelzceļnieks“ 1933. g. 17. num. raksta: „Glūži kā mūsu vācu hitlerieši meklē palīgus savai grimstošai lietai ārzemēs pie mums nedraudzīgiem spēkiem, tā mūsu sociāldemokratijas vadoņi steidz uz Parīzi un klauvē pie otrās internacionāles durvīm. Bet vai viņi savās cerībās šeit nepievilsies tāpat kā bankrotējušās vācu sociāldemokratijas vadoņi pievilās. Uz viņu lūgumu pabalsta dēļ franču sociālistu partijas līders ziedojis 10 (lasi desmit) santimus, bet Vandervelde — nemaz.

Par maz, par maz! Jūdasi, kas savu valsti denuncē un apkaņo ārzemēs, ir pelnījuši vismaz tikpat daudz, cik viņu cilts tēvs — trīsdesmit sudraba gabalus. Lai atmaksājas vismaz ceļš uz Parīzi — turp un atpakaļ.“

1933. g. valsts svētkos „Dzelzceļnieks“ raksta:

„Nākotnes Latvijas doma mūs spārnos. Mēs neapmānīsim sevi ar kādu jaunu juridisku formu (sattversmes reforma), kuņā var ieliet arī veco verdzības garu. Mēs cīnīsimies, lai latvju tautā atdzimtu brīvības tikumi. Lai tā neciestu netaisnību un lai tā neklanītos viduvējībai. Varoņa laikmeta brīvības garu mēs radīsim. Jaunā latviešu nacionālā revolūcija atbrīvos ceļu mūsu tautas spējīgākiem un godīgākiem. Tā atbrīvos mūs no pūļa un partiju verdzības.

Jaunā Latvija nāk! Ceļu — brīvā Latvija nāk!“

Pie satversmes reformas jautājuma apspriešanas saeimā A. Dinbergs, starp citu, ir uzsvēris:

„Labāk viens tautas pārstāvis, kas ir plašāk pilnvarots, nekā 50, 100 vai kāds cits skaits patvaļnieku, kas iejaucas valdības rīcībā, neļauj tai strādāt un rīkojas tā, kā viņiem labāk patīk resp. pēc viņu partiju lēmumiem.

To visu var novērst tikai parlaments, kas dibināts uz arodu vai kārtu principiem. Vienīgi tas, kopā ar prezidenta pietiekoši plašām pilnvarām var nodrošināt kā valsts, tā arī darba ļaužu stāvokli. Valdībai jābūt nopietnu, bezpartejisku speciālistu rokās, ar skaidru galvu un lietderīgu skatu uz mūsu valsts, bet ne partiju vajadzībām. Valstij vajadzīgs saimnieks. Šī saimnieka vārda īstajā nozīmē mūsu valstij līdz šim nav. Tauta to prasa.“ (Sk. „Dzelzc.“ 1933. g. 23. num.).

Arī laikr. „Jaunais Ceļš“, ko izdeva Dzelzceļnieku b-ba kopā ar citām nacionālām arodu organizācijām, jau 1933. g. atrodami vērtīgi ideoloģiski raksti. „J. C.“ 1. num. raksta:

„Arodu apvienībām ir tik svarīga nozīme valsts dzīvē, ka viņas nevar palikt tikai skatītājas lomā. Tām jāņem aktīva dalība likumdošanas darbā. Arodnieciskam principam jātop nākotnē par parlamentārās sistēmas atjaunotāju, jo tikai tad demokrātiskās iekārtas pamatā guļošā pārstāvības ideja pareizi atspoguļos valsts radošos spēkus dažādo arodu veidā. Līdz ar to būs beidzies arī politisko partiju aneļu laikmets, jo noteicošais būs arodnieciskais princips, lietpratība, bet ne politiski aprēķini un partiju kombinācijas.“

Par satversmes reformas nepieciešamību sakarā ar zemnieku savienības iesniegto satversmes reformas

projektu, „J. C.“ 1933. g. 19. augustā raksta: „Ir vecs sakāmais vārds: — Ja Dievs kādu grib sodīt, tad viņš tam atņem prātu. Šis sakāmais vārds ļoti labi var attiekties uz visiem tiem, kas nostājušies pret nepieciešamām reformām. Ar to šis aprindas sakrāj tautā naidu un sašutumu pret sevi. Pilnīgi veltīgs būs mēģinājums šo sašutumu iznīdēt ar terrora un izrēķināšanās palīdzību. Ar to viņi tikai paātrinās savas varenības neizbēgamu galu.

No tautas vēlēts valsts prezidents ar plašām pilnvarām un no politiskām partijām pilnīgi neatkarīga lietpratēju valdība, — tā ir tautā dziļi nobriedusi prasība, kuŗa agri vai vēlu realizēsies, neatkarīgi no politisko partiju un Māras diķa sociālistu tādas vai citādas vēlēšanās.“

„J. C.“ 1933. g. 16. sept. numurā prasa komūnistu frakcijas likvidēšanu. Viņš raksta: „Pieļaujot komūnistu deputātus Saeimā, valsts vara ir legālizējusi valsts nodevību. Valsts nodevība ir atļauta, valsts nodevība zeļ augstākā valsts varas organā, ar valsts nodevējiem pat valdības galva un saeimas priekšsēdētājs rēķinās, uzklausa viņu runas! Valsts nodevēji pat izšķir valsts likteņus, jo viņu balsis daudzos gadījumos ir izšķiŗošas.

Ja jau šādas lietas notiek augstākā valsts varas organā, tad neviļus paceļas jautājums, vai valsts nodevējus mums nav jāmeklē arī zemākos valsts varas organos? Šie organi taču ir saeimas grupu atspoguļojums. Pie līdzšinējās prakses mūsu valdībā komūnistu partijas pārstāvja nav bijis, bet šāda iespēja tomēr nav izslēgta, jo nodibinoties tā saucamai kreisai valdībai, kā valdības loceklis varētu nākt arī komūnistu grupas pārstāvis. Tādā gadījumā valsts nodevējs sēdētu arī valdības krēslos...“

1933. g. 29. num. „J. C.“ raksta: „Mums jāatkratās no sveštautiešu jūga. Jānokrata greizā dēmodratisma izaudzinātās sveštautiešu autonomijas un viņu netaisnīgās tiesības dzīvot uz latviešu tautas rēķina, zvejojot no valsts siles tos gardākos kumosus. Latviešu tautai turpmākos gados jāklūst valdniecei ne tikai teorētiski savā valstī, bet arī praktiski visās saimnieciskās dzīves nozarēs.“

1933. g. 11. novembrī „J. Ceļš“ iznāk ar šādu aicinājumu: „Lāčplēsi, dari galu partiju Kangariem!“

1934. g. 14. aprīļa numurā, t. i. mēnesi pirms vēsturiskā 15. maija, „J. Ceļš“ ievietojis rakstu ar virsrakstu „Ātmoda tuvojas...“ Šis raksts beidzas sekošiem pravietiskiem vārdiem: „Tagad nu, pēc daudzu gadu rūgtiem piedzīvojumiem, tuvojas atmošanās brīdis, nāk apskaidrošanās stunda. Dēmokratisko fražu laikmets ir beidzot pārdzīvots. Neizbēgami jānāk jauniem spīrgtiem vējiem, kas izklaidēs uz visām pusēm ārkārtīgi smacējošo politisko dvinģu. Jo tikai tā mēs iziesim no politiskā un saimnieciskā dumbrāja uz plata nacionālās kultūras izveidošanas un tautas labklājības ceļa. Ātmoda tuvojas...“

1934. g. 12. maijā „J. Ceļš“ ievadrakstā starp citu raksta: „Partijdēmokratiskā ideja nav varējusi Latviju apvienot un izveidot par noteiktu valsts ķermeni, kā politisku īpatni ar nacionālās uzbūves misiju. Tagad tas jāuzņemas jaunai politiskai idejai. Šī ideja ir latviešu nacionālās varas ideja. Tā ir galvenā būtība arī ikvienai citai Vakareiropas modernai kustībai. Ja šo latviešu nacionālās varas ideju grib kompromitēt, nosaucot to par „fašismu“ vai „hitlerismu“, tad tas ir velts darbs. Tad jau Kronvalda Āttis, Juris Allunāns un pat Rainis arī būtu bijuši „fa-

šisti“. Partijas idejas vietā jāliek nācijas ideja un komisijas vietā — persona.“

1934. g. maija sākumā, kad saeima bija sanākusi uz savu pēdējo sesiju, žurn. „Dzelc.“ savā 8. num. raksta: „Tā tad mums gribot negribot jānoskatās kādas politiskas traģikomēdijas pēdējo cēlienu. Šai komēdijai traģisko elementu dod fons, uz kā tā norisinās, bet komisko — darbojošās personas — partiju līderi...“

Kad beidzot bija noticis tas, kam bija jānotiek, kad saeimas traģikomēdija bija beigusies un latviešu tautas priekšgalā bija stājies tautas Vadonis Dr. K. Ulmanis, žurnāls „Dzelzceļnieks“ raksta:

„Latvijas dzelzceļnieku un valsts darbinieku saime sirsnīgi apsveic ministru prezidentu Kārli Ulmani, kuŗa ministru J. Balodi un visu nacionālo valdību ar lielo vēsturisko darbu, un novēl tikpat sekmīgu valsts pārveidošanas turpinājumu, kāds bija iesākums. Mēs neesam vairs pasīvi laimes vēlētāji vien, bet aktīvi cīnītāji nacionalajā darba armijā, kuŗas priekšgalā nostājies lielākais no latviešiem — Kārlis Ulmanis.“

Ar to lai nu mums būtu atļauts apcerējumu par Dzelzceļnieku biedrības idejiskiem meklējumiem pirms vēsturiskā 1934. g. 15. maija — beigst. Šķiet, ka godājamie lasītāji būs ar autoru vienis prātis, ka par šiem saviem idejiskiem centieniem Dzelzceļnieku biedrībai nav pamata kaunēties. Tālākais mūsu zemē turpina risināties tādā garā, kā to ir nospraudis tautas Vadonis, kuŗš zin pareizāko ceļu, pa kuŗu savu tautu vest.

Dzelzceļnieku biedrības darbības novērtējums

Ar savu darbību Dzelzceļnieku biedrība ir izpelnījies atzinību no daudzu mūsu valsts vīru, sabiedrisko darbinieku un citu organizāciju puses. Biedrības 15 gadu jubilejas gadījumā 1935. gada 19. oktobrī tautas vadonis Dr. K. Ulmanis pagodināja biedrību ar savu personīgu ierašanos jubilejas svētnībās un savā apsveikšanas runā, starp citu, izteicās:

„Jūs varat mani šinī brīdī apskaust, jo es varu apliecināt, ka šovakar uz jūsu 15 gadu darba svētkiem es nācu patiesi sirds skubināts. Kā pierādījumu tam es pats gribu nolasīt apsveikumu, ko jūs biju nodomājis jums atsūtīt, jo pats šodien vēl nezināju, vai varēšu personīgi pie jums ierasties. Šo apsveikumu, ko tagad nolasīšu, es jums arī atstāšu:

Ļoti godātam A. Dinberga kungam, Latvijas Dzelzceļnieku biedrības priekšniekam.

Savās 15 gadu darbības gaitās Latvijas Dzelzceļnieku biedrība ar uzviju attaisnojusi svētīgos mērķus, ko jūs sprauduši viņas dibinātāji cildenā nolūkā apvienot mūsu dzelzceļnieku kuplo saimi kopējā arodnieciskā, pašpalīdzības un kultūrālā darbā. Ar spraigu drosmi un dziļu ticību mūsu valsts un tautas labākai nākotnei, biedrības lietīšķā vadība gājusi neatlaidīgā centībā uzsāktā ceļa virzienā, gūstot panākumus, kas silftu un lepnu dara ikvienu latvju patriota sirdi. Likdama pamatus mūsu nacionālai arodkustībai, kopdama un stiprinādama plašajā dzelzceļ-

nieku saimē vienības garu, sadarbības un pašpalīdzības centienus, biedrība bijusi viena no tām, kas paudusi idejas, kuŗām vēsturiskā 15. maija diena nesusi un devusi senloloto piepildījumu.

Tamdēļ ar prieku un gandarījumu apsveikdams Latvijas dzelzceļnieku biedrības svētku dalībniekus, no sirds novēlu rosīgai biedrībai sekmes arī viņas turpmākās darbības gaitās un lai brašā dzelzceļnieku saime arvienu sekotu mūsu jaunā laika gara un cietņu aicinājumam, kas ved atjaunoto Latviju uz drošāku labklājību un dara dzīvi gaišāku un bagātāku ikvienam krietnā darba strādātājam un savas maizes pelnītājam. —

Papildam es gribētu izteikt savu prieku un pateicību jums, dzelzceļnieki, Dzelzceļnieku biedrībai un biedrības vadībai, ka jūs visus šos gadus patiesi neatlaidīgi, un dažkārt lielas grūtības pārvarēdami, palikāt uz uzsāktā ceļa, uzticīgi nacionālajai idejai, savā darbā biedrībā un arī savā tiešā darbā. Un es varu iedomāties, cik liels ir jūsu gandarījums tagad, kad tas, ko jūs savās sirdīs bijāt nesuši, ir piepildījies un ir vainagots. Un tad tālāk es gribētu ar lielu gandarījumu atzīmēt, ka Dzelzceļnieku biedrība strādājusi labu darbu, praktisku darbu, un visās lietās ar labiem panākumiem.

Dzelzceļnieku biedrība ir tā, kas varējusi saviem biedriem labumu nest un attaisnojusi to, kas viņas statūtos stāv rakstīts. Kāpēc tas ir tā, tas jums pašiem ir ļoti labi zināms.

Tālāk man ir liels gandarījums un es gribu arī šinī vietā savu pateicību izteikt par to, ka visu laiku jūsu mērķis ir bijis tas, ka dzelzceļniekus vajaģa apvienot. Tāpēc es šinī vietā no visas sirds izsaku jums manus labākos novēlējumus, jo kā jau jūsu

priekšnieks teica, viss tas, kas līdz šim šķīra un dalīja, ir izbeidzies un vairs nepastāv. Dzelzceļniekiem ir liela nozīme un atbildība viņu darbā.

Izsakot savu un valdības sirsnīgo pateicību par visu padarīto, novēlu jums jūsu turpmākās darba gaitās vislabākās sekmes. Visā mūsu darbā man un valdībai tas ir liels atbalsts, ka mēs zinām, ka jūs esat ar valdību, bijāt un būsīt ar to.“

Satiksmes ministrs B. Einbergs savā runā 1935. gada 16. martā, zīmējoties uz Dzelzceļnieku biedrību, izteicās:

„Pie šī gadījuma man jāizsaka pateicība šī vakara rīkotājai — Latvijas Dzelzceļnieku biedrībai un viņas vadībai, kuŗas priekšgalā jau tik ilgus gadus atrodas ļoti cienījamais Dinberga kungs, par viņas darbu agrāk un tagad. Visā savā pastāvēšanas laikā šī biedrība ar labiem panākumiem kalpojusi saviem uzdevumiem un vienmēr centusies turēt augsti lietīšķības un valstiskās apziņas garu. Agrākos asajos partiju karos tas viņai bieži nenācās viegli. Kā lielākai un spēcīgākai dzelzceļnieku organizācijai, viņai piekritis uzdevums būt par kodolu topošai apvienotai dzelzceļu darbinieku arodorganizācijai. Man bijusi vairākkārt izdevība pārliecināties par biedrības vadības labo gribu nokārtot darbinieku apvienošanas jautājumus lojālā un iespējami pretimnākošā veidā.“

Dzelzceļu galvenais direktors K. Bļodnieks biedrības darbību 15 gadu jubilejas svētku gadījumā novērtēja sekoši:

„Dzelzceļnieku biedrība, kuŗa šodien svin savas darbības 15 gadu svētkus, ir savā pastāvēšanas laikā veikusi raženu darbu tiklab arodnieciskā, kā pašpalīdzības un kultūrālā laukā.

Biedrības arodnieciskais darbs jau no paša sākuma ir bijis pamatots uz sadarbības un nacionālās solidaritātes principiem. Šinī ziņā Dzelzceļnieku biedrība ir bijusi jaunu ceļu gājēja, kurai bija smagi jācīnās pret valsts dzīvi ārdošiem un drupinošiem spēkiem. Sairšanas procesu apturēja 15. maija notikumi. Sākās jauns laikmets, — valsts uzbūves un savākšanas darbs, kas nobīdīja pie malas liekās un parallēlās biedrības un arodbiedrību drupinošos elementus.

Liela pienākuma apziņa pret valsti un dziļš patriotisms arvien ir izpaudies biedrības darbībā visu šo 15 gadu laikā. Kad mūsu valstij un dzelzceļiem ir draudējuši lielāki sarežģījumi, tad biedrība arvien ir pratusi valsts intereses stādīt augstāk par visām citām interesēm. Pateicoties šādai biedrības arodniecisko un valsts interešu izpratnei, vairākkārtīgi ir novērsti lieli satricinājumi dzelzceļu un līdz ar to arī mūsu valsts dzīvē.

Kārtojot arodnieciskos jautājumus, biedrība arvien ir vadījusi pretešķību novēršanā un izlīdzināšanā starp darbiniekiem un administrāciju no lietišķības, rēķinoties ar reālām iespējām. Tādēļ arī starp biedrību un administrāciju arvien ir varējusi pastāvēt šo jautājumu kārtošanā laba sadarbība un saskaņa. Biedrības lietišķie ierosinājumi ir allaž ņemti vērā un iespējamības robežās izvesti dzīvē. Sevišķi atzīmējams ir tas, ka biedrība, starp citu, ir daudz uzmanības veltījusi arī jautājumiem, kas iziet uz darba iekārtas uzlabošanu, darba ražīguma pacelšanu un pienākuma apziņas nostiprināšanu dzelzceļnieku darba saimē.

Ļoti plašs un panākumu bagāts ir Dzelzceļnieku biedrības pašpalīdzības darbs. Plašā un priekšzīmīgi iekārtotā bērnu sanātorija Bulduros, skaistās un

ērtās sanātoriju ēkas Ķemeļos, kur daudzi simti dzelzceļnieku ir atguvuši veselību, un staltais Dzelzceļnieku biedrības atpūtas nams Rīgas jūrmalā — tie ir tādi vareni kopējā darba un sasniegumu pieminekļi, uz kuriem visi dzelzceļnieki var būt lepni, jo līdz šim neviena cita arodu organizācija nevar uzrādīt pašpalīdzības laukā tādus ievērojamus sasniegumus.

Ne mazāk svarīgus sasniegumus uzrāda arī biedrības bērņu un palīdzības fondi, kas ir snieguši ievērojamu pabalstu ļoti daudzām trūcēm un bezizmaksas stāvoklī nonākušām dzelzceļnieku ģimenēm. Ar šo pasākumu labu un priekšzīmīgu noorganizēšanu ir veikts liels un svētīgs valstisks darbs.

Arī biedrības krāj- un aizdevu kase ir uzrādījusi savā darbībā teicamus panākumus un tai piekrit svarīga loma dzelzceļnieku saimnieciskā dzīvē. Ar viņas palīdzību daudzi dzelzceļnieki ir jau tikuši pie nekustamiem īpašumiem un tā nodrošinājuši savas vecuma dienas.

Arī biedrības kultūralais darbs tiklab centrā, kā arī biedrības nodaļās, ir augstu vērtējams. Biedrība ir noorganizējusi plašu bibliotēku ar daudziem tūkstošiem sējumu vērtīgu grāmatu dažādās valodās, kuras var izlietot visi dzelzceļnieki. Tāpat biedrība ir noorganizējusi centrā un nodaļās vairākus dzelzceļnieku klubus ar lasītavām un grāmatu galdiem, sarīko kursus, izrīkojumus, priekšlasījumus un t. t. Biedrība izdod arī savu žurnālu, kas nav tikai šauri arodniecisks, bet daudz ievērības, vērtī arī ideoloģiskiem un pārējiem kultūrāliem jautājumiem. Pateicoties šādam vispusīgam un rosīgam darbam, biedrība ir pratusi ap sevi apvienot plašas dzelzceļnieku aprindas.

Tā tad biedrības līdzšinējais darbs ir visās darbības nozarēs bagātīgiem panākumiem vaiņagots. Par

to lielā mērā jāpateicas tai apbrīnojamai saskaņai, kāda līdz šim ir valdījusi biedrības valdē, delegātos, sekcijās un nodaļās.

Sveicinot jubilāri 15 gadu darbības atceres svētkos, novēlu biedrības darbiniekiem arī turpmāk tādu pat labu saskaņu un tikpat bagātas sekmes kopējā darbā dzelzceļnieku saimei, mūsu mīļai tēvzemei un Latvijas dzelzceļiem par svētību.“

Rīgas pilsētas galva R. Garsels biedrības darbību tajā pat gadījumā novērtēja sekoši:

„Šodien mēs esam ieradušies ciemā pie ražena saimnieka, kas ir ievācis bagātu ražu un var būt lepns uz sava darba sasniegumiem. Šie sasniegumi ir bagāti ne vien materiālā, bet arī kultūrālā un idejiskā ziņā. Es gribētu teikt, ka idejiskā ziņā Dzelzceļnieku biedrība ir guvusi visvairāk. Viņas centieni, ko tā ir uzsākusi 15 gadus atpakaļ, ir tagad pilnā mērā piepildījušies tiklab dzelzceļnieku saimes, kā arī visas valsts apjomā. Jau no paša sākuma biedrība ir strādājusi dzelzceļnieku apvienošanas darbu. Šim darbam ir bijuši arī jaucēji, bet viņu jaukšanas darbam nav bijis panākumu. Tiem ir bijis jāpaliek ar kaunu. Biedrības sauciens pēc visu dzelzceļnieku vienības ir spīdoši uzvarējis. Dzelzceļnieki tagad ir apvienoti visi vienā plašā un spēcīgā organizācijā. Biedrībā ir atgriezušies arī daudzi no tiem, kas agrāk nodarbojās ar darba jaukšanu. Tagad tie, acīmredzot, grib godīgi līdzdarboties pie kopīgā darba, un, šķiet, ka biedrība to nevienam arī neliedz. Mana karstākā vēlēšanās būtu, lai uz priekšu Dzelzceļnieku biedrībā būtu apvienoti itin visi dzelzceļnieki un nebūtu nemaz tādu, kas kopīgā darbā nevēlētos līdzdalību ņemt. Tad darba panākumi būs vēl lielāki un raženāki. Šķiet, ka ilgi līdz tādām stāvoklim vairs nenāksies

gaidīt, jo visai necīgs ir to dzelzceļnieku skaits, kas vēl nav apvienoti biedrībā.

Man ir patīess prieks par biedrības kuplajiem līdzšinējiem panākumiem, jo man savā laikā pašam ir bijusi izdevība līdzdarboties biedrības vadībā. Tādēļ biedrības nacionāli-valstiskās idejas un centieni man nav sveši un es arī taģad no sirds priecājos līdz par katru vērtīgu biedrības sasniegumu. Mūsu saimes vidū šodien es redzu arī biedrības vecos veterānus — prof. Dr. K. Barona kungu un inž. J. Pauļuka kungu. Ārī viņi priecājas mums visiem līdz par biedrības ievāktu pagājušā darbības laikā bagāto ražu. Nākotnē novēlu raženajam saimniekam, par kādu ir jāuzskata Dzelzceļnieku biedrība, vēl kuplāku druvu un lielāku saimi.

Mūsu dzelzceļu vēsturē ir vairāk tādu momentu, kur vienīgi pateicoties Dzelzceļnieku biedrības pareizai valsts interešu izpratnei ir novērsti lieli sarežģījumi valsts dzīvē.“

Redaktors A. Kroders savā laikā, novērtēdams Dzelzceļnieku biedrības darbību, rakstīja: „Tāda organizācija, kā Latvijas Dzelzceļnieku biedrība, ir Latvijas valsts un latviešu tautas nākotnes drošākais balsts.“

Biedrības goda biedrs prof. K. Barons par Dzelzceļnieku biedrību izsakās sekoši:

„Mūsu tautiskās atmodas laikmeta celmlauzis Fr. Brīvzemnieks saka: „Kam stīprs prāts un cietā grība, tas daudz pēc ceļa neprasis, caur tumšiem mežiem, bieziem mūriem tas ceļu sevim izlauzīs“. Gudra prāta un cietas grības dzelzceļniekiem nekad nav trūcis. Citādi tie nebūtu paspējuši tik īsā laikā atjaunot kara laikā galīgi izpostīto dzelzceļu saimniecību un nebūtu varējuši vadīt šo komplicēto aparātu tik labi

un priekšzīmīgi, ka par šo darbu ir izpelnījušies atzinību no Tautas Vadoņa un sabiedrības.

Kad ar dienesta pienākumiem saistītais darbs ir bijis labi un priekšzīmīgi veikts, tad dzelzceļnieki nav vis rokas turējuši klēpī, bet ir domājuši un strādājuši pie savas labklājības uzlabošanas. Par to viņi domāja jau tad, kad dibināja „Latvijas dzelzceļnieku savienību“, bet šinī organizācijā drīz vien vadību savās rokās sagrāba kreisie elementi. Kas no tā iznāca, tas mums visiem ir zināms. Īpašumi un vērtības, ko ar savām pūlēm bija ieguvuši nacionāli domājošie dzelzceļnieki, īsā laikā bija izsaimniekoti un saģrauti. Tagad šīs savienības vairs nav. Tā ir uz visiem laikiem nogājusi no skatuves nebūtībā.

Nacionāli domājošie dzelzceļnieki nenolaida rokas par pirmo neveiksmi, bet pirms 15 gadiem nodibināja Dzelzceļnieku biedrību, kas ir rūpīgi gādājusi visus šos gadus par dzelzceļnieku labklājības ierīcēm un arī par vērtīgu garīgo barību. Šeit es gribētu godam minēt biedrības žurnālu „Dzelzceļnieks“, kas lietšķi un veiksmīgi vadīts un ir sniedzis interesantus, jaunām idejām bagātus rakstus un ir iejūsminājis un ierosinājis dzelzceļniekus uz kultūrālo un saimniecisko pašdarbību. To visu kopā saņemot, var tikai priecāties par Dzelzceļnieku biedrības vadošo darbinieku lielo rosību un darba mīlestību, kas ir vainagota tik bagātiem panākumiem. No sirds gribu novēlēt biedrības darbiniekiem arī uz priekšu tādu pat rosīgu un pašreizdzīgu garu biedrības darbā.“

Biedrības goda biedrs bij. ministru prezidents un satiksmes ministrs J. Pauļuks Dzelzceļnieku biedrības darbu novērtē šādi:

„Dzelzceļnieku saime man jau no jaunības dienām ir bijusi tuva. Šinī saimē esmu nostrādājis vairākus

gadu desmitus. Sevišķi tuva un mīļa man ir Latvijas dzelzceļnieku saime, jo tanī esmu ilgāku laiku darbojies ar visu sirdi un dvēseli. Līdz ar to man no paša sākuma ir nācies vērot Latvijas Dzelzceļnieku biedrības darbības gaitas un viņas darbinieku pašreizējā un patriotisko darbu dzelzceļnieku un mūsu tēvijas labā. Es zinu, ka bijušos partiju laikos biedrības un viņas vadošo darbinieku stāvoklis nebija viegls. Tumši, pretvalstiski spēki daudzkārt izstiepa savus nagus, lai apdraudētu biedrības tālāko eksistenci. To šiem spēkiem tomēr neizdevās panākt, jo biedrības vadošiem darbiniekiem netrūka drosmes un enerģijas cīnīties un stāvēt par savu skaidro un taisno lietu. Biedrības mērķi un centieni bija pareizi nosprausti jau pašā sākumā un par to darbu, ko veica biedrība dzelzceļnieku un valsts labā, bija jāpriecājas katra īsta latviešu patriota un valstiski domājoša pilsoņa sirdij.

Kad uzbrukumi biedrības vadošiem darbiniekiem bija sevišķi stipri, tad man bieži radās bažas, vai viņi spēš izturēt šo grūto cīņu ar lielo pārspēku un nenovirzīsies no sava nospraustā ceļa. Tagad esmu laimīgs, ka tas nav noticis, ka Dzelzceļnieku biedrība ir pilnā mērā sasniegusi savu sprasto mērķu pildījumu.

Darbam, kas ar tādu pašreizējību un karstu tēvijas mīlestību ir strādāts, nevarēja nebūt sekmju. Tās tagad ir visiem redzamas un ir guvušas plašu atzīšanu arī no Tautas Vadoņa. Tagad es stāvu sānis no dzelzceļu tiešā darba, bet ar prieku un sajūsmu turpinu vērot Dzelzceļnieku biedrības rosīgo, plašo un svētīgo darbu. Skaitīties par goda biedru šādā biedrībā, kas spraudusi tik lielus un diženus mērķus, ir tiešām liels gods un prieks. Kā Dzelzceļ-

nieku biedrības goda biedrs es varu tikai vēlēties, lai jūsu turpmākais darbs arī uz priekšu būtu tikpat ražens un dižens kā līdz šim. No visas sirds to novēlu biedrības čaklajiem un pašai dziedīgajiem darbiniekiem.“

Valsts un pašvaldību darbinieku centrālās savienības priekšsēdētājs K. Eiche saka:

„Visā savas 15 gadu darbības laikā Dzelzceļnieku biedrība ir uzrādījusi vislielāko atzinību pelnošu rosību darbā, kas vainagots sevišķi lieliem sasniegumiem. Šinī jubilejas dienā par Dzelzceļnieku biedrības panākumiem un nopelniem viņas valstiski-nacionālā arodnieciskā darbā savu atzinumu devis mūsu augstais tautas Vadonis. Tādēļ šī diena, kurā nesu jubilārei sveicienu 20 tūkstošu apvienoto valsts un pašvaldību darbinieku vārdā, nav tikai Dzelzceļnieku biedrības 15 gadu pastāvēšanas svētku diena vien, bet tā ir arī visas mūsu nacionālās arod kustības uzvaras gājiena diena.“

Pasta, telegrafa un telefona darbinieku biedrības priekšnieks J. Brūmelis raksta:

„Es apsveicu Dzelzceļnieku biedrību kā sirsnīgāko draugu, un reizē ar to izsaku arī vissirsnīgāko pateicību par to palīdzību, ko Dzelzceļnieku biedrība mums sniedza mūsu biedrības dibināšanas laikā. Tāpat mums jāpateicas par to stipro atbalstu, ko mēs no viņas gūvām tanīs laikos, kad mums vajadzēja vest cīņu par nacionālās vienības lietu, valstiskās un pilsoniskās apziņas stiprināšanu pasta-telegrafa darbinieku saimē.“

Rakstnieks J. Lūke par Dzelzceļnieku biedrību raksta sekoši:

„Piedzīvojumi un novērojumi ir noveduši mani pie atziņas, ka ilgstošs un paliekošs ir tikai tas, kas iz-

audzis un izveidojies bez steigas, dzīviem, idejiskiem spēkiem darbojoties, bet ka viss mākslīgi darinātais nogrimst aizmirstībā un iznīcībā arī tad, ja tas uz brīdi valdzinājis vērotāju uzmanību ar trokšņainu skaļumu. Tāpēc laikam visiem plaukstošās dzīves aktiem pietāv dzīvie dabas ziedi, bet tikai kapa kopiņu ilgstošākais greznums ir mākslīgi darinātie vainagi.

Ar prieku varu atzīties, ka nacionālie un valstiskie centieni ir allaž bijuši Dzelzceļnieku biedrības dzīvais spēks, kas to vienojis un vadījis viņas darbā. Ceru, ka arī turpmāk par organizācijas simbolu varēs ņemt dzīvos plaukstošos veselīgus ziedus ar drošām izredzēm uz vērtīgiem augļiem.“

Publicists E. Blanks par Dzelzceļnieku biedrību raksta:

„Latvijas Dzelzceļnieku biedrība radījusi jaunu laikmetu Latvijas arodnieciskā un kultūrālā kustībā, dibinādamās uz dziļi pārdomātām, Latvijas reāliem apstākļiem piemērotām, sociālām atziņām, humānismu, solidarismu un kultūrālu nacionālismu. Pirms piecpadsmit gadiem mēs nevarējām nemaz iedomāties, ka strādnieku un ierēdņu profesionālā organizācija varētu atkrīst no tradicionālām dogmām, kuras kopš komunistu manifesta laikiem gadu desmitiem ilgi turējušas savā verdzībā latvju un daudzu citu tautu strādnieku prātus. Sevišķi Latvijā, kur ortodoksālie marksisti bija jau sen izņēmuši patentu strādnieku vadībā revolūcionārā ideoloģijā, Kārļa Upīša idejai par valstiskas profesionālās kustības radīšanu piekrīt neatsverama vēsturiska nozīme. Šo ideju viņš sāka propagandēt tūlī pēc atgriešanās Latvijā, un labu organizātoru rokas to taģad novadījušas līdz tādiem panākumiem, kuŗu dēļ tiešām var jubilāri apskaust.

A. Dinberga un K. Upīša vadītā Dzelzceļnieku biedrība nāca Latvijas arodnieciskā kustībā ar jaunām idejām, jaunu garu un darbības veidu. Tā atšķirās no agrākām arodu biedrībām (sociālistu un komunistu), kā diena no nakts, jo viņai strādnieku materiālā un garīgā labklājība bija reāls mērķis, kuru piepildīt nevis diezin kādā sociālistu nākotnes valstī, bet mūsu Latvijas republikas dzīves tiešamībā. Tā nenāca, lai apgāztu un iznīcinātu mūsu trūcīgo sociālo iekārtu, bet lai to papildinātu un labotu, nevis brāļu kaŗā (šķiru cīņā), bet solidaritātes ceļā.

Latvijas Dzelzceļnieku biedrība politisku partiju vietā lika arodniecisko principu. Vēl vairāk — arī arodnieciskā lieta pirms dzelzceļnieku biedrības bija uz aplama ceļa — tā nebij nekas vairāk kā sociāldemokratu un komunistu partiju filiāles. Dzelzceļnieku vadoņi proklamēja jaunus arodkustības principus — valstiskas, nacionālas, solidaritātes un kopdarbības gara apdvestus. Vecajiem „arodniekiem“ tas atkal bija kaut kas jauns un nedzirdēts.

Mēs tagad zinām, arī šai ziņā Dzelzceļnieku biedrība gājusi pareizo ceļu. Eiropā vairs nav valstis, kuŗā šī marksisma lieta vēl nebūtu bankrotējusi — pasaules izglītotākās tautas arvien vairāk piegriežas nacionālās solidaritātes atziņām un tās liek arodkustības dzīves pamatos. Mūsu zemē 15 gadus atpakaļ to sludināt bija ārkārtīga drošsirdība, tagad to neatzīt ir vienkārša ģeķība. Ar „kreiso“ politiku tanīs laikos varēja gūt lētākas uzvaras nekā ar nepopulāro nacionālo arodkustību — bet viņi nebijās cīņas un grūtības, tie gāja grūtāko ceļu. Vēsture tagad devusi tiem pelnīto gandarījumu — marksistu internacionālā lieta tagad guļ satriekta pīšļos — politikā un arodkustībā.

Dzelzceļnieku biedrības ideologi domāja pareizi. Ja Amerikas Savienotās valstīs, Anglijā un citās valstīs strādnieki iet evolūcijas un šķiru sadarbības ceļu, ja šajās valstīs sociālistu un komunistu iespaids ir niecīgs, kādēļ gan Latvijā tas tā nevar būt? Kādēļ taisni Latvijas strādniekiem mūžiģi vajaga šķēpus trīt pret ekonomiski stīprākiem slāņiem un mūsu nacionālo valsti?

Latvijas Dzelzceļnieku biedrības piecpadsmīt gadus ilgā darbība bagāti un ar uzviju attaisnojusi viņu dibinātāju lolotās cerības. Viņa ierāvusi jaunu gūltni Latvijas strādnieku un kalpotāju arodnieciskā kustībā un viņas vārds vairs nepazudīs no mūsu sabiedriskās kustības vēstures. Nav otras organizācijas Latvijā, kas varētu atvietot Dzelzceļnieku biedrību, bet pēc viņas gan radušās vairākas citas biedrības, kas taģad iet savas vadones un priekštecies pēdās. Ja ne organizātoriski, tad vismaz ideģiski tās gāģušas pa dzelzceļnieku biedrības pēdām, un tas rāda, ka šī kustība ies plaģumā un dziģumā.

Mūsu sabiedrība pilnģi neapģinās, ka dzelzceļnieku biedrība savā piecpadsmīt gadu ilgā darbības laikā novērsusi daģu labu ģenerālstreiku uz Latvijas dzelzceģiem. Mūsu sabiedrība varģūt pilnģi neapģinās, ka bez šīs dienas jubileģas šie ģenerālstreika draudi (kam parasti seko apģvērsuma mēģināģumi) aģrāk kā zobens atradās pacelts pārģ mģsu ģalģām. Lielā piēnāģuma apģiņa pretģ valsti un dziģģ patriotisms vģrojams Dzelzceļnieku biedrības vadģbas rģģģbāģ vģsus šos piecpadsmīt ģadus, un domāģjams, ka tas palģks arģ turģmāk. Arģ šģiem nopelģniemģ vienģ pietģiek, lai saprastģ Latvģijas Dzelzceļnieku biedrģbas valģstģsko noģģmi.

Atjaunotās Latvijas strādnieku arodkustība pilnos apmēros pieņēmusi visus tos principus, uz kuņiem savā darbībā dibinājusies Latvijas Dzelzceļnieku biedrības vadība. Tas nozīmē, ka biedrības vadība bijusi tālredzīga — tā redzējusi piecpadsmit un vairāk gadus uz priekšu. Kad demokratiskās balsošanas laiks nu beidzies, tad nav lieki noskaidrot jaunatājumu, kur meklējami dzelzceļnieku biedrības lielie panākumi. Tie lielā mērā izskaidrojami ar to apzinīgo un nacionāli atsaucīgo sabiedrību, no kuŗas sastāv šīs biedrības biedri. Bez tās arī dzelzceļnieku biedrība būtu šķēlusies, plēsusies un taisījusi opozīcijas, kā tas novērojams daudzās citās biedrībās. Uzturēt tik lielu disciplīnu 7 tūkstoši cilvēku biedru pulkā, nav viegla lieta. Ja tā šos gadus tomēr valdījusi, tad atzinība pienākas arī biedrības idejiskai un organizatoriskai vadībai.

Dzelzceļniekiem bijusi laime no paša sākuma atrast sev gudru un godīgu, lietpratīgu un sekmīgu vadību. Alfrēda Dinberga un Kārļa Upīša celmlauža nopelni Latvijas nacionālās arodkustības vēsturē nevarēs noliegt neviens, sevišķi tie, kas iet viņu nospraustā virzienā.“

Redaktors Kr. Putenis žurnālā „P. t. Dzīve“ par Dzelzceļnieku biedrību raksta:

„Savā attīstības gaitā Latvijas Dzelzceļnieku biedrība gāja īpatnējus ceļus. Tā kā rūpes par partijas labklājību un aģitāciju partijas labā te atkrita, tad gluži dabīgi, ka organizācijas vadītāju enerģija tika izlietota daudz lietderīgāki, jo viņi gādāja nevis par partiju vai savu karjēru partijā, bet gan tikai par savas organizācijas biedru interesēm. Vadoties no šādām rūpēm, tika radīti bērņu un palīdzības fondi, būvētas sanātorijas un atpūtas nami, iekār-

tota bibliotēka un spēcīgs kredītkooperatīvs. Reizē ar to arī pašas organizācijas aparātu izveidoja tā, ka viņu nevarēja iesturmēt kādi demagoģi vai pus-koka lēcēji, bet gan pārvaldes aparātā nāca tikai cienījami un nopelniem bagāti vīri. Ar šādu rīcību biedrība jau pēc nedaudziem gadiem guva plašu populāritāti dzelzceļnieku saimē un ārpus tās, bet viņas pasākumus steidzīgi kopēja niknākie ienaidnieki — sociāldemokrāti.

Jāatzīst arī, ka reizē ar biedrības attīstīšanos, nostiprināšanos un viņas labo darbu savu biedru labā vairošanos, kā par brīnumu pieauga arī viņas ienaidnieku skaits, kuŗi savas dusmas izgāza uz personām, kas atradās biedrības priekšgalā. Ienaidnieki bija kā sociāldemokrātu, tā arī pilsoņu lēģerī. Bez neskaitāmiem personīgiem uzbrukumiem un noķengājumiem presē tika izmēģināti arī reālāki līdzekļi — ikgadus rēgulāri saeimas budžeta komisijā lika priekšā strīpot attiecīgus amatus Dzelzceļu virsvaldē. Ir bijuši arī citi, vēl zemāki kvalificējami nodomi, kuŗi tomēr par laimi palikuši tikai par nodomiem.

Kā redzam, biedrības vadībai ir nācies domāt ne vien par savu biedru interesēm, bet gan arī par to, kā pasargāt organizāciju no nevēlamiem iespaidiem. To darot, biedrības vadība riskēja arī ar savu eksistenci, jo mēs labi atceramies, ka partiju laikā žēlastību nepazina.

Latvijas Dzelzceļnieku biedrība bija arī pirmā, kas atzina, ka partiju režīms ir satrunējis un ka arodnieciskām organizācijām nav jāklanās un jālūdz aizstāvniecība pie partijām, bet gan pašām jāsūta savi priekšstāvji valsts likumdošanas iestādē.

Biedrības vadība visu šo laiku — 15 gadus — bez pārtraukuma ir atradusies priekšsēdētāja A. Dinberga un viņa biedra — žurnāla „Dzelzceļnieks“ redaktora — K. Upīša stingrajās un noteiktās rokās.

Latvijas Dzelzceļnieku biedrības labais piemērs ierosināja arī citas valsts darbinieku grupas uz līdzīgu organizāciju izveidošanu; tā radās vairākas valsts darbinieku pilsoniskas organizācijas. Starp tām bija arī mūsu Latvijas pasta, telegrafa un telefona darbinieku biedrība — kuŗai ir bijušas visciešākās saites ar Dzelzceļnieku biedrību un kuŗa visu laiku ir centusies iet vecākās organizācijas rādītā piemēra ceļū.“

Šie vispusīgie biedrības darbības novērtējumi no dažādo aprindu sabiedriskiem darbiniekiem paši par sevi runā skaidru un nepārprotamu valodu un dos iespēju godājamiem lasītājiem pašiem objektīvi spriest par Dzelzceļnieku biedrību un viņas lomu mūsu nacionālā arodkustībā.

Mūsu arodkustības jaunā ideoloģija

Ar partiju varas laikmeta izbeigšanos iesākās par visam jauns vēstures posms arī Latvijas strādnieku arodorganizāciju dzīvē. Pirms tam strādniekiem viņu foreizējie aizbildņi — dažādo sugu marksisti — bija gadu desmitiem mācījuši un sludinājuši nesamierināmu naidu un šķiru cīņu pret darba devējiem, pret valsts varu, pret savu tēvzemi.

Viņi bija centušies iepotēt strādniekos pat pārliecību, ka tiem nemaz nav tēvzemes, ka tiem nekā nav ko zaudēt. Dzīvi kapitālistiskā iekārtā viņi centās strādniekiem iztēlot par īstu bēdu un raudu ieleju, kur tiem nav nekādas cerības tikt pie lielākas labklājības vai pie sava stūriša un kaktiņa, pēc kā ilgojas katra latvieša sirds.

Viņi strādniekiem noslēpa, ka daudzi simti no tagad turīgo latviešu tēviem ir postalās ar spieķi un maizes tarbiņu rokā atnākuši pilsētās un tikai ar neatlaidīgu darbu, centību un taupību tikuši pie turības un labklājības. Tādā pat ceļā, kā zināms, arī latviešu zemnieki ir ieguvuši savus lauku īpašumus. No marksistu viedokļa skatoties, strādniekiem to zināt bija kaitīgi, jo tad tie vairs negribētu iet viņu pavadā. Vienai strādnieku daļai tas tomēr nebija noslēpjams. Tādēļ arī strādnieku vairums dzīvoja savu patstāvīgu dzīvi un tikai samērā neliels viņu skaits bija apvienots sociālistiskās arodu organizācijās.

Pilsoniskās partijas strādnieku sociālo un darba dzīves jautājumu kārtošanai piegriezta pārāk mazu vē-

rību. Tās šo lietu atstāja kā monopolu kreiso partijām. Tādēļ arī saprotams, ka sociāldemokrāti vēlēšanās parasti saņēma vairākkārtīgi lielāku balsu skaitu, nekā skaitījās viņu organizācijās.

Darba devējus marksisti nostādīja par strādnieku izsūcējiem un parazītiem. Viņiem blakus tie nostādīja valsts varu un pret to nemitīgi kūdīja strādniekus. Paši viņi turpretim arvien kāri ticās pēc šīs ienīstās varas, bet kad tā bija vienā otrā gadījumā nākusi viņiem rokā, tad strādnieks nejuta tomēr no tā nekāda labuma. Viņu nastas drīzāk gan palika vēl smagākas. Tā radās dziļa pretruna starp marksistu vārdiem un darbiem, kas ar laiku strādniekos sagrāva uzticību viņu solījumiem. Līdz ar to radās arī jaunas strāvas, kas meklēja ceļus strādnieku jautājumu atrisināšanai citā plāksnē. Šīs strāvas, kā to redzējām jau iepriekšējās nodaļās, jau pirms 1934. gada 15. maija bija diezgan plaši iesakņojušās strādnieku un darba intelligences aprindās un vēlāk guva atzīšanu un atbalstu arī no nacionālās valdības puses.

Vienā strādnieku daļā marksisma ideju iespaids pirms 1934. g. 15. maija tomēr bija vēl diezgan stiprs. Tie dogmatiski ticēja marksistu maldu mācībām, ka visiem strādniekiem ar laiku būs jātop par proletāriešiem, tas ir, tādiem cilvēkiem, kuriem vairāk nekā nav kā darba rokas. Kad šis proletāriāts būšot pienācīgi izkopsis savu šķiras apziņu un sacelšoties, tā mācīja marksistu ideologi, tad notikšot sociālā revolūcija. Proletāriāts saņemšot visu varu savās rokās un līdz ar to iestāšoties paradīze zemes virsū.

Centieni pēc saprašanās ar darba devējiem tanīs laikos tika nostādīti par strādnieku lietas nodevību. Tāpat gandrīz par noziegumu tika uzskatīts tas, ja

strādnieks ar centīgu darbu un taupību centās iegūt sev kādu īpašumu. Sociāldēмократи savā laikā pat sīvi cīnījās pret zemes piešķiršanu jaunsaimniekiem dzimts īpašumā. Kādēļ viņi tā rīkojās? Gluži vienkārši — viņi apzinājās, ka iegūstot zemi par dzimts īpašumu, jaunsaimnieku plašās aprindas pagriezīs muguru marksisma mācību sludinātājiem. Arī strādniekus šī paša iemesla dēļ viņi centās pasargāt no šādiem centieniem un tos, kas mēģināja staigāt pretējus ceļus, pieskaitīja jau buržuiem.

Paši vadoņi, ar visai maziem izņēmumiem, rīkojās gan pavisam pretēji. Tie nodrošināja nevien sevi, bet arī savus radus un tuviniekus ar dažādiem īpašumiem. Par to savā laikā plaši rakstīja visi latviešu laikraksti. Šis apstāklis marksistu lēģerī radīja zināmu plaisu starp lielajiem un mazajiem biedriem. Līdz ar to sāka augt naidis arī viņu pašu vidū, un tas paātrināja marksistu maldīgo mācību iespaidu drīzāku sabrukšanu strādniekos.

Nacionālai valdībai pie varas nākot, vienā strādnieku daļā vēl valdīja šaubas par to, vai tagad notiks nežēlīga izrēķināšanās ar strādniekiem. Tik daudz taču sliktā bija gadu desmitiem viņiem stāstīts par valdību, par pilsoņiem un strādnieku izsūkšanām. Šīs bažas tomēr izrādījās bez jeb kāda pamata. Valdība, kas nodibinājās pēc 1934. g. 15. maija, nav kādas vienas šķiras vai grupas valdība. Tā ir visas tautas, tā ir nacionālā valdība.

Jau savā pirmajā manifestā, ko jaunās nacionālās valdības vārdā bija parakstījuši ministru prezidents Dr. K. Ulmanis un kaŗa ministrs ģenerālis J. Balodis, bija skaidri un nepārprotami teikts:

„Mūsu rīcība nav vērsta pret Latvijas dēмократiju, viņa grib panākt, lai partiju cīņas nenomāktu tautas

veselīgo ģāru un tautas ģribu. Valdība vienīgi vēlas iespējami drīz radīt apstākļus, kuŗos šis ģārs un šī ģriba var brīvi izpausties un ļaut atdzimt vienprātībai un nacionālai apziņai, kas bez kļūdišanās mūs atkal atģriezīs uz pareizā ceļa un atkal dos mums vienu, stipru un laimīgu Latviju; dos mums Latvijas sauli, kas neatkarības ciņās un uzvarās mirdzēja mūsu dēlu un brāļu pierēs, kas dedza viņu sirdīs; Latviju, kur pacelsies vispārēja labklājība un uziedzēs mūsu nacionālā, patstāvīgā, latviskā kultūra; Latviju, kur uzģavilēs latviskais un zudis būs svešais.

Dos mums Latviju, kuŗā nebūs vietas ne šķiru, ne naida politikai, kur vienādi būs visi Latvijas darbīģie tautas dēli — zemnieks un pilsētnieks, strādnieks un ierēdnis; kur nebūs plaisu starp pašu tautu un viņas izaudzēto intelliģenci, zemnieku un strādnieku dēliem; Latviju, kur beidzot būs radīti droši pamati īstai tautvaldībai; Latviju, kur kopšanu un aizsardģibu baudīs visas dzīves spējīgās saimnieciskās nozares, bet kur peļņas kāri noģrupējumi nevarēs nepielaiģamā kārtā izmantot savu saimniecisko varu uz iedģivotāju plašo slāņu rēģina; Latviju, kuŗā apvienosies krietnam un ģodģgam darbam visi tautas slāņi un visi zemes novadi stingrās bezpartģjiskās valdības vadģbā.

Dos mums Latviju, kuŗu katrs viņas pilsonis varēs cienģt un mģģt, jo beidzot reiz piepildģsies tautas prasģba pēc Latvijas — stiprās un latviskās.“

ģimģjoties uz strādniekiem, tautas Vadonis Dr. K. Ulmanis ģsi pēc 15. maija notikumiem paziņoja, ka strādnieku stāvokli nedrģkst pasliktģnāt. Viņš uzsvēra, „ka jaunais laiks nevienam nekā neatņems, bet ja būs iespējams, tad dos katram vģģ klāt, cik valsts spēs dot.“

Kārtojot strādnieku jautājumus, šie principi visnotaļ ir ņemti vērā. Visi nesolidie uzņēmēji, kas ir mēģinājuši samazināt strādnieku algas vai citādā veidā pasliktināt viņu apstākļus, ir saņēmuši valdības brīdinājumus un sodus.

To strādnieku bažas, ka nu pēc 15. maija notikumiem visas strādnieku organizācijas likvidēs un iznīcinās, izrādījās par pilnīgi nedibinātām. Valdība slēdza gan politiskās partijas — tautas vienības ārdītājas un šķēlējas un tāpat arī viņu piedēkļus, bet patiesām strādnieku organizācijām deva vēl plašāku iespēju darboties. Vēl vairāk — nacionālā valdība jau pašā sākumā ņēma strādnieku tiesības savā aizsardzībā un ir nepārtraukti rūpējusies par to, lai strādnieku arodu kustība ietu plašumā un arodu organizācijas apvienotu, pēc iespējas, lielāku strādnieku skaitu, kas dotu iespēju sekmīgāki kārtot strādnieku darba dzīves un pašpalīdzības jautājumus.

Šis darbs ir strādāts ar redzamiem panākumiem un šinī darbā valdība, ministra A. Bērziņa personā, ir ņēmusi tiešu un aktīvu līdzdalību. Strādnieku skaits, ko apvieno nacionālās arodu organizācijas, ir daudzkārtīgi lielāks par to, kāds bija organizēts sociālistiskās arodbiedrībās. Strādnieku jauno arodbiedrību organizēšanu, pēc ministra A. Bērziņa norādījumiem, kārtot Tautas labkl. ministrijas darba inspektori. Šis darbs vēl arvien turpinās un uzrāda visai labas sekmes.

Postošie saimnieciskie streiki, no kuriem agrāk sāpīgi cieta visa mūsu saimnieciskā dzīve, tagad ir pilnīgi izbeigušies. Šos streikus agrāk izsauca nevien strādnieki, bet visai bieži arī uzņēmēji, kuŗi vienā otrā gadījumā, vairodami savu peļņu, centās negodīgi izmantot strādniekus un atrāva tiem to, ko vi-

ņi grūtā darbā bija nopelnījuši. Šādus uzņēmējus valdība tagad bargi soda un cenšas strādniekiem par viņu darbu nodrošināt taisnīgu atalgojumu. Agrāk turpretim valdības izvairījās no iemaisīšanās darba konfliktos un sekoja vienīgi tam, lai fiktu ievēroti pastāvošie darba likumi un sanitārie noteikumi. Tādēļ arī streiki vienā otrā gadā pieņēma draudošus apmērus un nelabvēlīgi atsaucās uz mūsu valsts saimniecisko dzīvi.

Šeit slēpjas lielā starpība sociālo un darba jautājumu kārtošana starp laiku pirms un pēc 15. maija. Tagad vairs katrs nevar darīt to, kas viņam ienāk prātā, jo nu valstī ir jūtams saimnieks, kas seko, lai privātās intereses neaizēnotu vispārības intereses.

Ja gādīgs saimnieks redz savā saimniecībā divus ķildīgus gaiļus uz dzīvību un nāvi plēšamies, tad viņš tos izšķir, ja ne citādi, tad uzlejot tiem šalti auksta ūdens. Šis vienkāršais un dabīgais princips tagad tiek izvests plašākā apjomā arī mūsu valsts dzīvē pie darba konfliktu kārtošana starp darba devējiem un strādniekiem, un viens otrs ķildas meklētājs jau ir dabūjis no valdības iestāžu puses „atspirdzinošu dušu“.

Tagadējo atjaunotās Latvijas arodbiedrību uzdevums ir gādāt par šādu konfliktu novēršanu, lai darbs varētu noritēt normāli, bez traucējumiem un starp darba devējiem un darba ņēmējiem, kā viena kopīga darba darītājiem, valdītu normālas attiecības, dibinātas uz savstarpēju cieņu un saprašanos. Kur šādu saprašanos nevarētu panākt, tur jautājums nododams valsts varas taisnīgai un objektīvai izšķiršanai.

Jauno arodbiedrību centienu un ideoloģijas pamatā ir likti tie principi, ko visā Latvijas valsts dzīvē pēc

1934. g. 15. maija ir nospraudis tautas Vadonis Dr. K. Ulmanis, un kas padaļai bija jau izveidojušies arī mūsu nacionālās arod kustības centienos, par kuriem runa bija jau agrāk.

Kādi tad ir šie jaunie principi? Uz to atbildi var rast daudzajās tautas Vadoņa Dr. K. Ulmaņa publikās runās un arī daudzajās runās, ko ir strādnieku sapulcēs un sanāksmēs turējis ministrs Ā. Bērziņš. Šeit jāpiezīmē, ka ministrs Ā. Bērziņš šinīs sapulcēs allaž ir runājis Vadoņa uzdevumā un pēc viņa norādījumiem, kāpēc viņa šinīs jautājumos izteiktās domas un principi, acīmredzot, ir Vadoņa sankcionēti un saskan ar nacionālās valdības vispārējo viedokli strādnieku jautājumā. Tāpat svarīgi principiāli norādījumi atrodami arī satiksmes ministra B. Einberga runā, ko viņš teica par valdības darbību un arodorganizāciju darbības turpmāko izveidošanos dzelzceļnieku sapulcē 1935. g. 16. martā.

Savā plašajā runā strādnieku svētkos tautas Vadonis Dr. K. Ulmanis, pieskaroties jautājumam par jaunajām arodbiedrībām, teica:

„Mēs redzam, ka šīm jaunajām biedrībām ir daudz mazāk uzdevumu kā agrāk. Atkrīt tas, kas vecā programmā bija galvenais — šķelšanās, pelšana, kaŗošana dēļ vietām un es nemaz neteikšu, dēļ kā vēl. Jūs paši varat to uzminēt. Es nemaz to nepieminēšu.

Tagad tas viss atkrīt nost un nu var darīt to, kas jādara, proti: rūpēties, lai būtu uzlabots saimnieciskās iedzīves, sadzīves un arī garīgais stāvoklis šo biedrību biedriem un viņu piederīgiem, tāpat arī visiem tiem, kuri nav paspējuši arodorganizācijās iestāties, bet kuri to darīs agrāk vai vēlāk. Ja darbības aploks sašaurinājies tai nozīmē, ka ir palicis tikai pozitīvais, tikai labais vien, tad nav ko brīnīties,

ka pienākuši tādi laiki, ka jaunajām arodu biedrībām īsā laikā radušies tik daudz piekritēju, tik daudz jaunu biedru, kam senāk vajadzēja vai vairākus gadus. Un ka šīm biedrībām būs darba pilnas rokas, kas jau tagad pierādās, ka viņu darbs vairosies, par to nemaz nebūsim tik atturīgi parunāt.

Nav vajadzīgs to nebūt par daudz bieži daudzināt, bet īsos vārdos var pateikt to, ko pateiks ikviens, ko it labi zina tie, kam bijusi izdevība ieskatīties, pamest skatu darba vietās, ka mēs tagad mūsu pilsētu uzņēmumos, fabrikās un darbnīcās varam novērot parādību, kas ar gandarījumu atzīmējama, ka lieliskā kārtā mūsu darba devēji ir sākuši rūpēties par to, par ko senāk nav rūpējušies, — par darba apstākļiem.

Rīgā mums ir jau vairākas vietas, kur ir prieks iet iekšā. Ar gandarījumu var atzīmēt šo darba devēju centību un pareizo apstākļu izpratni.“

Turpat tālāk prezidents uzsvēra:

„Visā draudzībā un satiecībā lai tas ir pateikts, ka no katra ir prasīts tas, lai viņš savu pienākumu pilnā un savu darbu padara, bet arī no citiem visiem prasīts, lai darbu atvieglo, lai cik iespējams atvieglo darba apstākļus. Un vienu lietu lai neaizmirst, un kam tas nav prātā ienācis, lai no šī brīža paliek prātā, ka beigu beigās pāri visām mašīnām, pāri visiem skursteņiem, pāri visām fabriku lielajām ēkām stāv tas cilvēks, kas tur apakšstāvā strādā pie šīm mašīnām, — tas ir tas galvenais, tas ir tas kapitāls, tā ir tā bagātība.“

Savā Valmierā latviešu biedrībā turētā runā prezidents Dr. K. Ulmanis pasvītēja:

„Vispirmā kārtā mums jācenšas uzlabot stāvokli tiem, kam tas ir bijis visgrūtākais. Ir slāņi, kas līdz

šim ir bijuši ļoti grūtā stāvoklī. Uz tiem mūsu skati jāvērs vispirms, jārūpējas par to, lai viņu stāvokli atvieglotu, lai viņiem tiktu vairāk saules, nekā ir bijis līdz šim. Valdības darbība attiecas uz visiem, vienalga, vai tas būtu zemnieks, strādnieks, rūpnieks, tirgotājs, namsaimnieks, ierēdnis, vai citi skolotie ļaudis laukos un pilsētās.“

Šo rindīņu rakstītājs ir vērīgi sekojis jauno arodorganizāciju izveidošanas darbam, kā arī tai ideoloģijai, kas ir likta šo organizāciju darbības pamatā un ir izteikta valdības vīru, sevišķi ministra A. Bērziņa, runās.

Lai būtu atļauts īsumā, pēc laikrakstu atreferējumiem, citēt šīs domas. Savā runā „Rīgas vilnas manufaktūras“ uzņēmuma strādniekiem ministrs A. Bērziņš ir, starp citu, teicis:

„Mēs visi, kas esam latvieši, no sirds varam vēlēties, lai latvietis būtu ne tikai kungs savā zemē, tur, kur ir jākārtoto administratīvie jautājumi, bet lai latviešu darbs un latviešu enerģija izspiestu tos svešos kapitālus, kuŗi līdz šim stiprā mērā pārvaldīja mūsu saimniecisko dzīvi. Strādnieces un strādnieki! Ļaujiet jums pasacīt, ka mūsu Vadonis, mūsu valdības galva nevienu acumirkli nav domājis, ka Latvijas valsts pēc 15. maija varētu būvēt uz vienas nelielas grupas vai šķiras interesēm. Vadonis nevienu acumirkli nav domājis, ka Latvijas valsts būtu ceļama bez strādnieku darba rokām, bet vēl vairāk — arī bez strādnieku sirdīm nav ceļama jaunā Latvija.

Pēc 15. maija bieži bija gadījumi, kad nelieli, nesolidi uzņēmēji gribēja izmantot jaunus apstākļus un gribēja samazināt par piecdesmit procentēm strādnieku algas. Valdība iejaucās un strādniekiem algas palika agrākās.

Valdība ļoti nopietni seko mūsu rūpniecības uzņēmējiem, seko viņu darbam un seko tam apiešanās veidām, kāds valda no šo rūpnieku un uzņēmēju pušes iepretim strādniekiem.

Kā jau es sākumā aizrādīju, mūsu Vadonis nevienu acumirkli nav domājis, ka strādnieks būtu kāds otrās šķiras pilsonis. 16. maija deklarācijā un arī vēlākās runās mūsu Vadonis vienmēr, pieskārdamies strādnieku jautājumam, teicis, ka strādnieki viņam un Latvijas valstij tikpat vajadzīgi kā ministri, kas sēd viņam blakus kabinetā, un kārtu un vada valsts darbu. Starpība tikai amatā, starpība tikai pašā darbā. Desmit, divpadsmit, vai divdesmit cilvēku, lai cik ģeniāli viņi arī nebūtu, nevar ar savu darbu vien valsti celt. Nevar padarīt to stipru un bagātu: valsti var padarīt stipru un bagātu tikai visi valsts pilsoņi kopā. Tāpēc tās baumas un tās runas, kuņas apzinīgi laiž apkārt dažas aprindas, it kā valdība būtu strādniekus aizmirsusi, it kā strādniekiem 15. maijs nekā nebūtu devis, — tās ir aplamas un ļaunprātīgas, tās ir netaisnības un ļaunu nolūku pilnas valodas.

Šodien gribu to jums pasacīt, un ne tikai jums, kas esat šī uzņēmuma strādnieki: caur jums to gribu pasacīt arī citiem strādniekiem, ka Vadoņa apliecinājums ir tāds, ka strādniekiem netiks ne santims atņemts, ja ne vēl piedots klāt.

Pie strādnieku dzīves tālākās kārtošanas valdība cenšas, pēc iespējas, daudz Rīgas strādnieku bērnu novietot lauksaimnieku ģimenēs. Pirmā laikā Rīgas fabrikas strādnieku aprindas un citi strādnieki bij atturīgi savu bērnu nodošanai uz laukiem. Nebija vajadzīgo piedzīvojumu, bij bail savus bērnus uztīcēt svešām rokām. Paklusām pat runāja, ka tas esot jauns triks, lai bērnus nodotu pie „pelēkiem baro-

niem“ par ganiem bez algas. Tagad, kad vasara aiz muguras, daudz tūkstoši bērnu atgriezušies pie savām mātēm, pie saviem tēviem. Un kaut arī viņiem būtu bijis jāpaskrien pakaļ kādam sivēnam, tāpat kā to dara saimnieku bērni, tas nebūs bijis nekāds noziegums pret jūsu bērnu, tas viņam nekādu kaiti, nekādu vainu nav darījis. Tautas labklājības ministrijas sūtītie pārraugi novērojuši, ka daudzi no šiem mazajiem izbraucējiem, 5—10 gadu vecumā, labi iedzīvojušies lauku apstākļos. Tur nav naida starp jauno lauku pilsoni un pilsētas pilsoni. Viņi nezina, kas ir šķiru naidis, viņi tikai zina: „tu un es“. Šis „tu un es“ viņus tuvinājis dzīvē un padarījis par draugiem.

Mūsu Vadonis nav domājis šai gadījumā tikai atpūtu jaunajiem pilsētas pilsoņiem labākos apstākļos. Dzīvodami vasaru pilsētas mūrīs un bieži vien pagraba dzīvokļos, tie nevar augt lieli un stipri, — bet Vadonis paturējis vērā arī citu apstākli: ja mēs katru gadu varētu izsūtīt uz laukiem daudzus tūkstošus fabriku strādnieku un vispār pilsētu strādnieku bērnu, tad viņiem, kad tie izaugs lieli, būs daudz draugu laukos, kuŗi arī būs pieauguši. Tad vairs nepazīs naida, kāds pastāvējis starp pilsētām un laukiem, tad nebūs vairs naidīgu šķiru, nebūs pilsētnieku, uz kuŗiem lauksaimnieks skatās ar dusmām un naidu, it kā tiem būtu labāka dzīve; pilsētnieki tad neapzīmētu vairs saimniekus par „lauku budžiem“. Tad nebūs šī naida, kādu centās uzpūst gaišās liesmās partijas, kuŗas līdz 15. maijam bija tās, kas noteica mūsu dzīvi.

Šie gadījumi raksturo vispilnīgāki tagadējās valdības darbību. Tie mums pietiekoši skaidri rāda nacionālās valdības kursu, rāda tās atziņas un principus, uz kuŗiem mūsu lielais tautas Vadonis grib bū-

vēt jaunu valsti un visu iedzīvotāju, visu grupu un visu šķiru dzīvi. Šī jaunā valsts tā tad netiks būvēta uz kādas vienas atsevišķas grupas interesēm. Tā būs valsts, ko cels strādnieki, fabriku strādnieki, zemnieki savās darba vietās, ierēdņi savās kanclejās. Katrs viens no jums aicināts darbā, jo jaunā valstī ir vajadzīgs katra viena pilsoņa darbs.

Pirms 15. maija strādnieks bija no saviem vadītājiem audzināts naidā, neiecietībā. Strādniekam likās, ka katrs, kas nestāv pie stellēm, vai urbjamā boļā, kas necilā veserī, ka tas viņa ienaidnieks. Strādnieka acīm tika aizsegts priekšā aizkars, kas neļāva redzēt citu darbu, neļāva saskatīt, ka arī cits darbs vajadzīgs, ka nevar būt tikai amatnieki vien, nevar būt tikai cilvēki, kas strādā fabrikās vien, bet ka valstij ir vajadzīgi daudzās nozarēs darba darītāji, un ka katrā nozarē darītais darbs ir cienījams darbs. Jūsu darbs pie rūcošās mašīnas ir tikpat cienīgs, tikpat svētīgs, kā kāda visatbildīgākā valsts vīra darbs. Tā ir jauna mācība. Tā ir mācība, kuŗa strādnieku nostāda zemāk par ierēdņi, par inteliģentā darba darītāju. Tā ir jaunā mācība, kuŗu vairākkārt pateicis mūsu vadonis. Tā ir mācība, kuŗai jāapvieno visi uz kopīgu darbu, par svētību mūsu Latvijai.

Ilgu laiku mācīja un stāstīja, ka strādniekiem nesot tēvzemes, un strādniekiem nemaz nevajagot tēvzemes. Ja kādam cilvēkam nav tēvzemes, ja viņam grib ņemt tiesību uz tēvzemi, tad viņam nav lāgā ne sava tēva, ne mātes, nav svēts sava tēva un mātes darbs; viņam nav svētas tās pūles, kuŗas tēvs un māte, viņu audzinādami un auklēdami, viņam ziedojuši.

Jums katram ir tēvs un māte un daudziem tie atdusas kādā Latvijas stūrī, pilsētā vai laukos kapu kalnā. Vai jūs tad nejutāt, ka tā vieta ir svēta, kur

kādreiz gadā, viņu nāves atceres dienā, jūs varat puķes nolikt? Vai jūs nejutat, ka tad uz jums runā zeme, kuŗu mēs saucam par savu tēvzemi? Vai tikai vārda pēc mēs šo zemi saucam par savu tēvzemi? Taču nē! Par savu tēvzemi to saucam tādēļ, ka uz šīs zemes mēs saskatām savu tēvu un tēvu tēvu, mūsu vecāku pēdas, darba gājumu. Tāpēc mēs sakām — šī zeme mums svēta. Tēvu zeme nav tikai kādam vienam cilvēkam, kādai vienai šķirai vien, tā ir tikpat bagāta, tāpat arī trūcīgam; latvietim Latvija ir viņa tēvuzeme.

Strādnieku sirds daudzreiz ir karsti pukstējusi savai tautai un tēvu zemei, daudz karstāk pukstējusi nekā citiem, kas dzīvojuši labākos un laimīgākos apstākļos. Vai jūs atceraties Daugavas aizsargāšanu pret Bermontu? Vai atceraties tos, kas eļļotās darba blūzēs gāja uz Daugavas malu, gāja, lai savām krūtīm sargātu, — vai mašīnas, kas viņiem nepiederēja? Fabrikas, kas viņiem nepiederēja? Taču nē! Viņi gāja sargāt savu Rīgu, savu Latvijas Rīgu. No strādnieku vidus nākuši daudzi tūkstoši, kas savas galvas nolikuši atbrīvošanas karā Daugavas un Ventas krastos. Daudzu strādnieku vienkāršās darba blūzes grezno Lāčplēša ordeņi.“

Jau izvilkumā no šīs vienas runas ir izteikti vairāki nacionālās valdības vadošie principi strādnieku jautājumu kārtošānā. Saldumu un tabakas rūpniecības darbinieku sanāksmē (1935. g. 5. maijā) ministrs A. Bērziņš ir starp citu izteicies:

„Jauno arodbiedrību uzdevums ir rūpēties par visu strādnieku labklājību un tas tāpat, kā ikviens atsevišķs pilsonis ir līdzdalībnieks jaunradošā valsts darbā. Valdība ir apņēmusies rūpēties vienlīdzīgi par visu iedzīvotāju labklājību, kā pilsētās, tā laukos.

Valdības vārdā es varu apgalvot, ka valdība arī turpmāk darīs visu iespējamo, lai uzlabotu pilsētas strādnieku dzīves apstākļus. No pašiem strādniekiem atkarājas, vai viņi vēlas kļūt par kopēja darba darītājiem. Valdība ir sniegusi savu roku un lielā strādnieku daļa to ar prieku ir saņēmusi. Lai strādnieku iemaksas kautkādā veidā nezustu, valdība ir uzņēmusies atbildību par arodbiedrību vadības rīcību. Tas garantē strādniekiem neapšaubāmu drošību visos gadījumos.“

Valmieras strādnieku arodbiedrības atklāšanas svinībās ministrs savā runā uzsvēra: „Taģad strādnieks nav pamests viens. Viņam aiz muguras stāv valsts vara, kas dos taisnību tam, kam viņa pienākas.“

Kādā intervijā „Br. Zemē“ ministrs A. Bērziņš izsakās:

„Ār gandarījumu atzīmējams, ka mūsu strādnieks apzinās un saprot, ka viņa darbs taģad nāk par labu viņa tautai un valstij, ka pār viņu arī spīd jaunās Latvijas saule. To arī pierādīja tautas vienības svētki, kad strādnieki, gribēdami būt kopā ar savu tautu un Vadoni, tūkstošiem soļoja līdzās zemniekiem, jaunatnei un ierēdņiem. Strādnieks vairs nav tāds, kādu viņš sevi apzinājās pirms vēsturiskā 15. maija — vajātais un dzītais. Ātjaunotās Latvijas valdība no pašas pirmās dienas ņēmusi vērā strādnieku taisnīgās prasības kā saimnieciskā, tā kultūrālā laukā, un tuvākā nākotnē strādnieks valsts jauncelšanas darbā būs nostādīts pašas valsts pamatos.“

Atklājot strādnieku arodbiedrības darbību Ventspilī, ministrs uzsvēra:

„Vadonis man lika jums pateikt, ka Latvijā nedzīvo viena šķira ļaužu vien, bet ka visi, tiklab tas, kas

pelna savu maizi ar dzīvības briesmām jūrā, tā tas, kas strādā nedrošībā pie gateriem, un visi pārējie, ka visi mēs esam vienota latvju tauta. Un Vadoņa rūpes par šo vienoto tautu nozīmē gādību par višiem, vienlīdz par ikkatru. Bet tas nozīmē arī, ka katram vienam uz vietas jārūpējas, lai šī taisnība tiktu dota ikvienam, kam tā pienākas. Un tie, kas stiprāki, kam dzīvē vairāk dots, lai saprot, ka palīdzēt tiem, kam taisnība pienākas, viņiem jāuzskata par savu pienākumu. Šī taisnības apziņa, kas ved pie vienības, jāizprot ikvienam, un tad ne tikai valdība vien būs tā, kas gādā par taisnību. Darba ņēmējam apzinīgi jāpilda savus pienākumus, bet arī otrai pusei jāzin, ka strādnieks ir cilvēks. Un divas lietas Vadonis lika man jums pateikt. Pirmkārt, to, ko viņš uzsvēra 28. jūlijā, proti, ka svarīgākais nav fabrikas ēkas un mašīnas tanī, svarīgākais ir pats cilvēks, kas šīm mašīnām dod iespēju ražot. Jābūt lielākai gādībai par pašu cilvēku — par drošību darbā, telpu iekārtu, par likumiem, kas nodrošina nevien darbu, bet arī nespēka gadījumos, lai vecumā nebūtu ar ubaga spieķi jāstaigā. Un otrkārt — ja vēl kas nebūtu to pareizi sapratīis, tad valdība atgādina, ka pateiks ar likuma palīdzību, kas jādara, lai nevarētu strādniekam atņemt, kas tam pienākas.“

Liepājas strādniekiem ministrs teica:

„Āgrāko partējisko arodorganizāciju vietā valdība tūliņ sāka dibināt citas strādnieku arodorganizācijas, kuŗas būtu savā profesionālā, pašpalīdzības, kultūrālā un citā darbā pilnīgi brīvas no tiem iespaidiem, kādus āgrāk uzspieda politiskās partijas. Savā arodnieciskā darbībā šīs biedrības būs pilnīgi brīvas, bet tajās nevarēs izpausties darbība, kas vērstā pret valsti vai pašām šīm organizācijām. Valsts

vara to nepieļaus un arī paši strādnieki jau esošās organizācijās vērīgi seko, lai tas nenotiktu.

Brīvās arodorganizācijas brīvi veidos strādnieki paši un caur tām strādnieki ieies arī iekšā valsts pārvaldīšanas darbā. Saeimas mums vairs nebūs. Bet valdība grib, lai patī tauta kļūtu par saeimu. Šinī nolūkā tiek dibinātas kameras. Darba kamerā ieies strādnieku organizāciju pārstāvji no Rīgas un provinces, un tā skatīs cauri likumus par strādnieku sociāliem, organizēšanās un citiem jautājumiem, kas skar strādnieku dzīvi, dos valdībai par šiem likumiem atsauksmes u. t. t. Tā mēs nonāksim pie tā, ka likumdošanā piedalīsies paši strādnieki, ka arodorganizācijas kļūs par pamatu jaunajām darba kamerām. Valsts jauncelšanas darbā strādnieks būs nostādīts pašos valsts pamatos.“

Liepājas kara ostas strādnieku sapulcē ministrs Ā. Bērziņš izteicās:

„Strādnieku stāvoklis nav valdībai svešs. Valdība ar sevišķu uzmanību un nopietnību vēro darba apstākļus visos uzņēmumos un darīs to arī turpmāk, stingri sekojot, lai strādnieki saņemtu to, kas viņiem pienākas, un lai viņus neviens negodīgi neizmantotu. Mēs vairs nedzīvojam tajos laikos, kad jāsola zelta kalni. Tas bija jādara politiskām partijām, lai pievilktu sev vēlētājus. Bet mēs varam godīgi pasacīt, ko mēs varam un spējam dot, jo mums vēlētāji nav jāvērvē.“

„Kontinenta“ fabrikas strādnieku eglītes vakarā ministrs Ā. Bērziņš ir, starp citu, uzsvēris:

„Jūs visi ziniat, ka jaunajā Latvijā strādnieks tiek skaitīts līdzvērtīgs darba devējam. Šo strādnieku taisnības jautājumu tautas vadonis ir apsvēris un atzinis, ka darba devēji un fabriku īpašnieki nedrīkst

sabalansēt savu uzņēmumu budžetus uz strādnieku algu rēķina.“

Kādā citā strādnieku sanāksmē tas pats ministrs saka, ka „jaunā iekārta ir celta uz latviešu sirdīm. Tā ir nākusi, lai rastu latviešu dzīvei jaunus pamatus. Viņa ir aizsargājusi strādnieku tiesības. Likums nav rakstīts tikai tādēļ, lai to izkārtu fabrikās uz sienām, bet lai to pildītu. Te mēs sasniedzam to, pēc kā visi ilgojamies — taisnību. Taisnības sajūta dod mums palāvību uz jauno valsts varu. Nesiet arvienu līdzī pārliecību, ka jūs piederat savai tautai. Jo stiprāk mūsu sirdis sakusīs vienā gribā, jo lielāks būs mūsu spēks visās nebaltās dienās. Uzticība mūsu valstij lai pavada jūs visās jūsu gaitās.“

Šeit pievestie diezgan plašie citāti rāda, kādu uzmanību un ievērību valdība veltī strādniekiem un viņu jautājumu kārtošanai. Te visā plašumā izpaužas arī mūsu arod kustības darbības principi un cētie. Vairākas reizes valdības galva Dr. K. Ulmanis ir deklarējis, ka viņš nepielaidīs sociālo netaisnību, necietīs, ka viena sociāla grupa netaisni izmanto otru, nepieļaus bagātajam un stiprākam apspiest vājāko. Tā ir jauna sabiedriskā taisnība, ko sludina Dr. K. Ulmanis. Valsts uzņemas taisnīga un rūpīga gādnieka lomu par visiem savas tautas piederīgiem. Nacionālās valdības godprātīgā strādnieku taisnīgo interešu aizstāvēšana īsā laikā ir nostiprinājusi strādnieku uzticību valsts vadībai. Strādnieki sāk apzināties, ka vairojot savas zemes bagātības un vērtības, arī viņu stāvoklis uzlabojas.

Ja bijušās strādnieku arodorganizācijas kalpoja „sociālās revolūcijas“ un šķiru cīņas gatavošanai, ja viņas varēja salīdzināt ar ļaunu pamāti, kas savus bērņus sūta uz ielas dāvanas lūgt, kuŗas, protams,

pati izmantoja, tad tagadējās nacionālās arodu organizācijas patiesi kalpo strādnieku labklājības pacelšanai un sargā viņu saimnieciskās, tiesiskās un kultūrālās intereses. Viņas cenšas ieaudzināt strādnieku masās jaunu nacionālu valsts izpratni, jaunus uzskatus par darbu un izkopt un pacelt pienākuma apziņu. Tās daudz dara arī savu biedru profesionālās izglītības un darba prasmes pacelšanā, ar ko tiek veikts svarīgs strādnieku nacionāli-valstiskās audzināšanas darbs. Līdztekus tiek attīstīts arī pašpalīdzības darbs, kā arī atbalstīts dažādos veidos sports. Ar to tiek veicināta un izkopta strādniekos pašdarbība.

Viss augstāk teiktais zīmējas arī uz valsts darbinieku organizācijām. Arī valsts iestādēs un uzņēmumos vienas vai otras administratīvas personas nepareizās vai nelikumīgās rīcības dēļ var bieži rasties apstākļi, kas var izsaukt nevēlamus konfliktus starp darbiniekiem un administrāciju. Arodu organizācijām jāgādā, lai cēloņi šādiem konfliktiem laikus tiktu novērsti, ziņojot par nepareizībām un nenormālajiem apstākļiem augstākām valdības iestādēm un personām, kuŗu varā ir šādas nebūšanas novērst.

Valsts darbinieku organizācijām jāgādā arī par dienesta un darba disciplīnas audzināšanu savu biedru starpā, jāveicina viņos aroda zināšanu paplašināšana, nacionāli-valstiskās apziņas izkopšana un jāattīsta pašdarbība visdažādākos viņas veidos.

Jaunie apstākļi nav ierobežojuši pilsoņu organizēšanās brīvības mūsu valstī. Tie ir iznīdējuši tikai neveselīgās parādības organizāciju dzīvē, kas izgāja uz pašu organizāciju šķelšanos un tautas mākslīgu skaldīšanu naidīgos lēģeros un uz valsts iekārtas un

drošības pamatu graušanu ar šo organizāciju palīdzību.

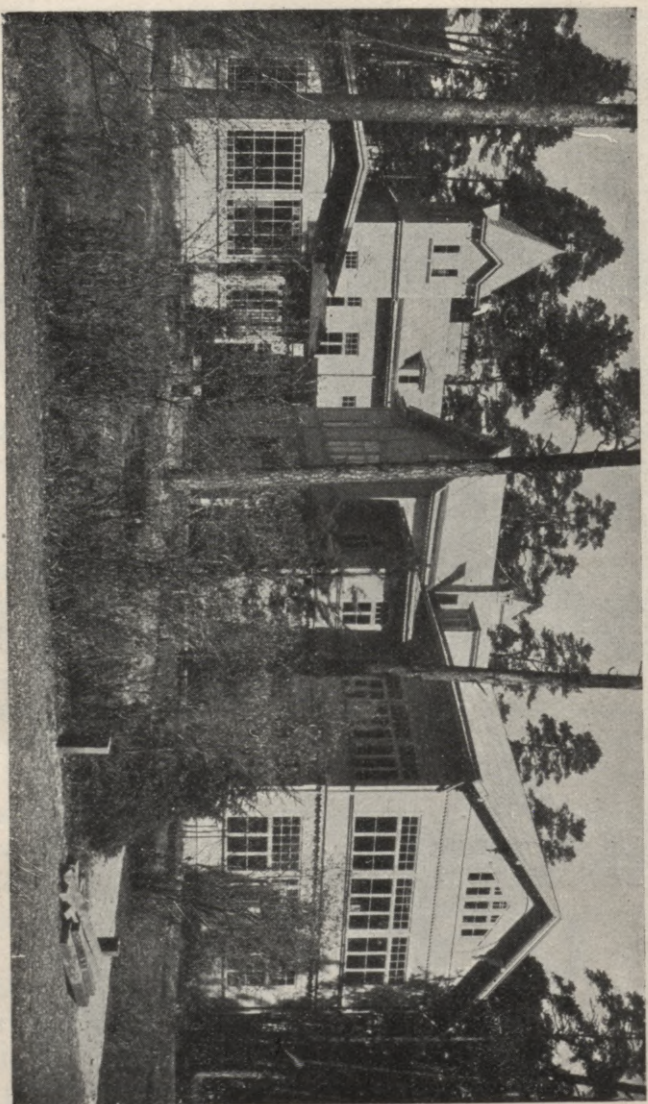
Arodu organizāciju uzdevums atjaunotā Latvijā ir kalpot valsts un tautas interesēm, vienot tautu, bet nevis to šķelt. Šinī darbā lai ejam vadoties arvien no vispārības interesēm, bet ne no kādām citām šaurām un savtīgām dziņām. Lai šinī ziņā arvien prātā paturam mūsu tautas Vadoņa Dr. K. Ulmaņa kādreiz par sabiedrisko darbu rakstītos patiesos vārdus: „Jo vairāk mēs savus dzīves spēkus izliešojam citiem kalpodami, citu labā strādādami, jo pilnīgāka un bagātāka, jo augstāka un plašāka, jo skaistāka un laimīgāka top mūsu pašu dzīve.“

Strādnieks jaunā autoritārā iekārtā nav nekā zaudējis. Viņš ir tikai ieguvis. Agrāk viņam bija tikai dažas šķietamas brīvības, piemēram, streiku brīvība. Sevišķi krīzes laiks padarīja strādnieku stāvokli neapskaužamu. Nav grūti saprast, ko nozīmē streiks tādā laikā, kad uz katru strādnieka vietu gaida desmitiem bezdarbnieku. Strādnieka stāvoklis ar to varēja tikai pasliktināties. Tagad valsts pati uzrauga un rūpējas, lai strādnieku stāvoklis netiktu pasliktināts. Viņa, kā to ir uzsvēris ministrs A. Bērziņš, stāv strādniekam aiz muguras un rūpējas, lai taisnību dabūtu tas, kam tā pienākas. Valdība rūpējas un gādā arī par laukstrādnieku grūtā stāvokļa uzlabošanu, veicinot labāku dzīvokļu izbūvi laukstrādnieku vajadzībām un atbalstot strādnieku — ģimenes cilvēku nometināšanu uz laukiem. Tā tad samērā īsā laika sprīdī Latvijas strādnieki ir vairāk ieguvuši nekā partiju laikos, un viņos ir zudušas katras ilgas pēc šo bēdīgo laiku atgriešanās. Viņi drošiem soļiem iet uz tautas vienību, kur tos aicina lielākais no latviešiem — tautas Vadonis Dr. K. Ulmanis.

Latvijas Dzelzceļnieku biedrības centrālā valde.

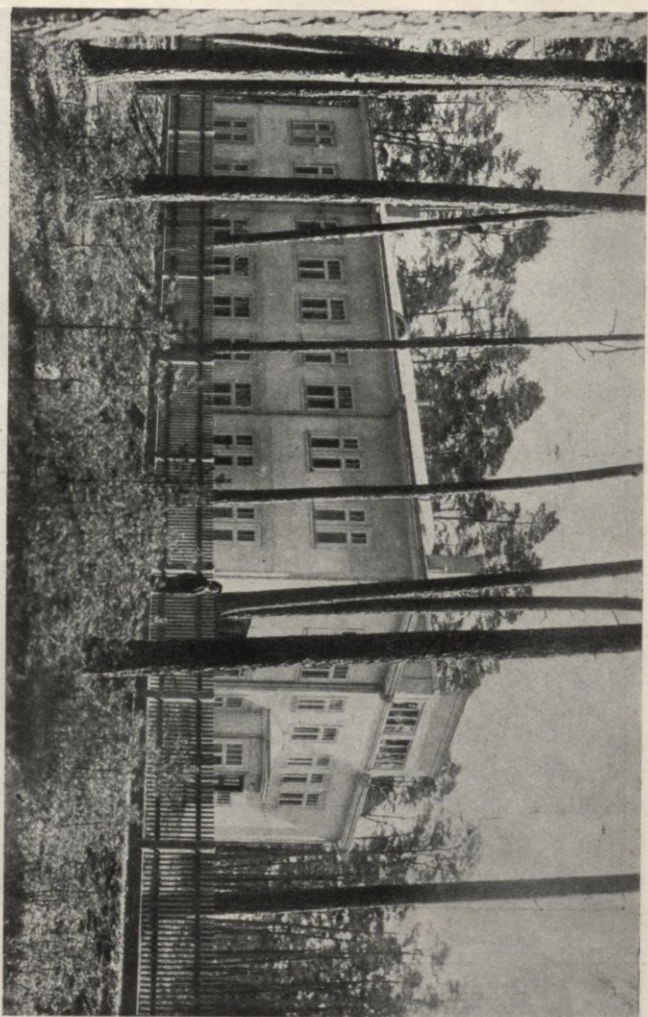
Sež no kreisās: A. Kļaviņš, E. Bormeisters, A. Dinbergs, K. Upiītis un J. Čakurs; otra rinda:
G. Makovskis, K. Baltiņš, J. Svarecs un J. Kauliņš; trešā rinda: B. Collenkopis, V. Ziverts, tehnis-
kais sekretārs P. Upiītis un Fr. Ķimze.

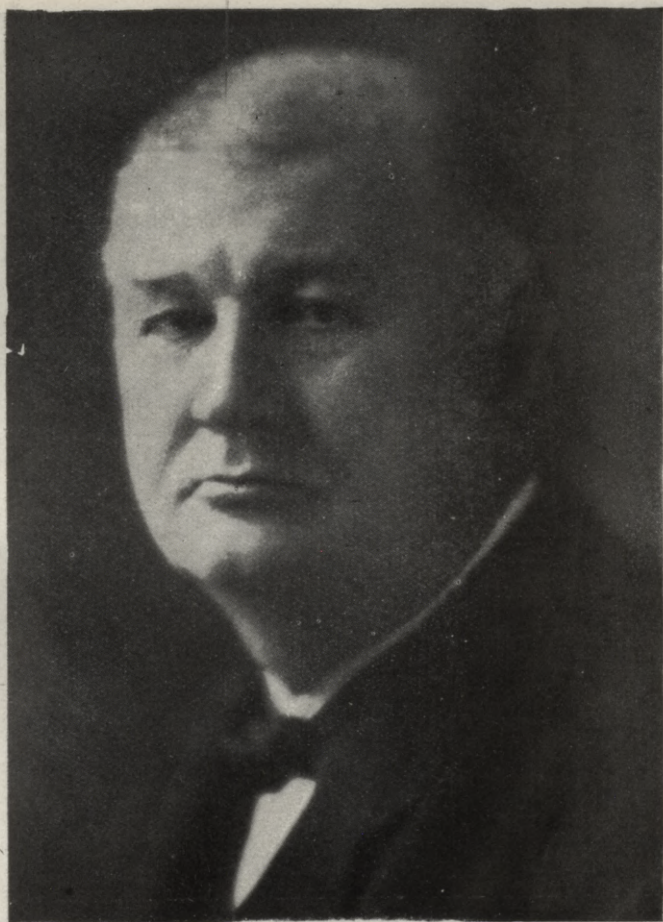
Latvijas Dzelzceļnieku b-bas bērnu sanatorija Bulduros.

A. Dinbergs, Latvijas Dzelzceļnieku biedrības dibinātājs un ilggadīgais centrālās valdes priekšsēdētājs.

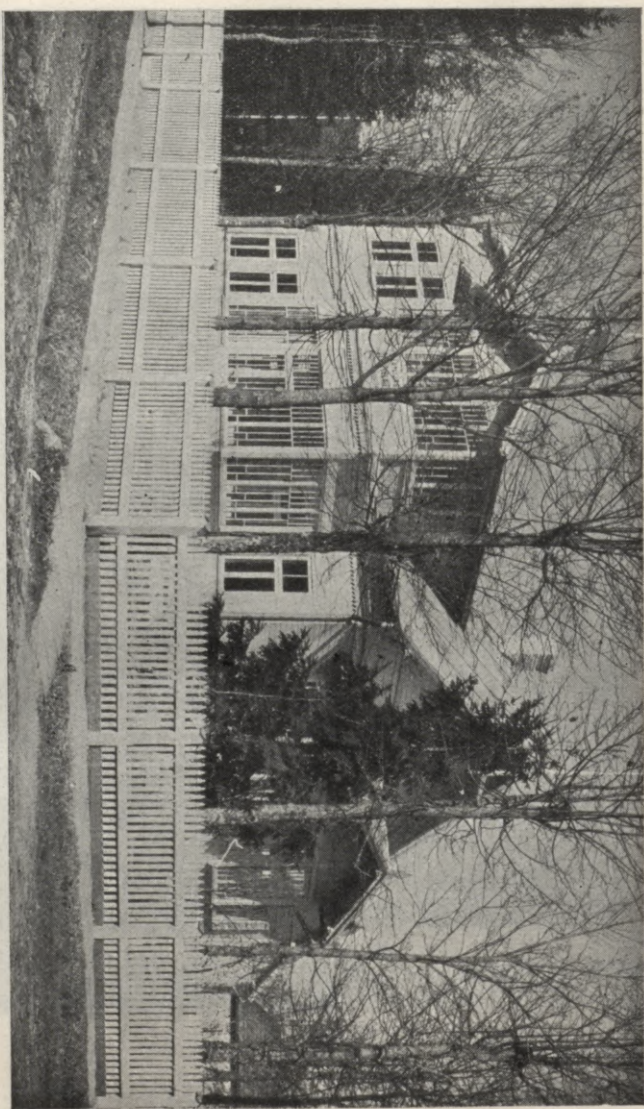

Latvijas Dzelzceļnieku b-bas atpūtas nams Bulduros.

Prof. K. Barons — Latvijas Dzelzceļnieku biedrības goda biedrs.

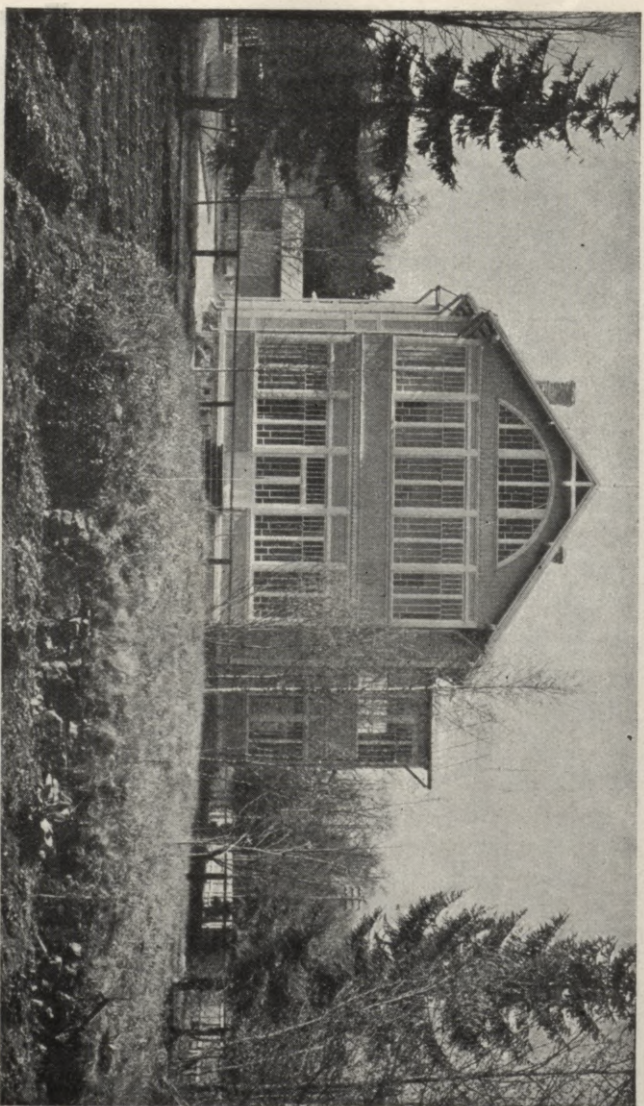
Latvijas Dzelzceļnieku b-has sanatorija Kemeros.

K. Bļodnieks, Dzelzceļu galvenais direktors — Latvijas
Dzelzceļnieku b-bas goda biedrs.

Skats uz Latvijas Dzelzceļnieku b-bas sanatorijām Kemeros.

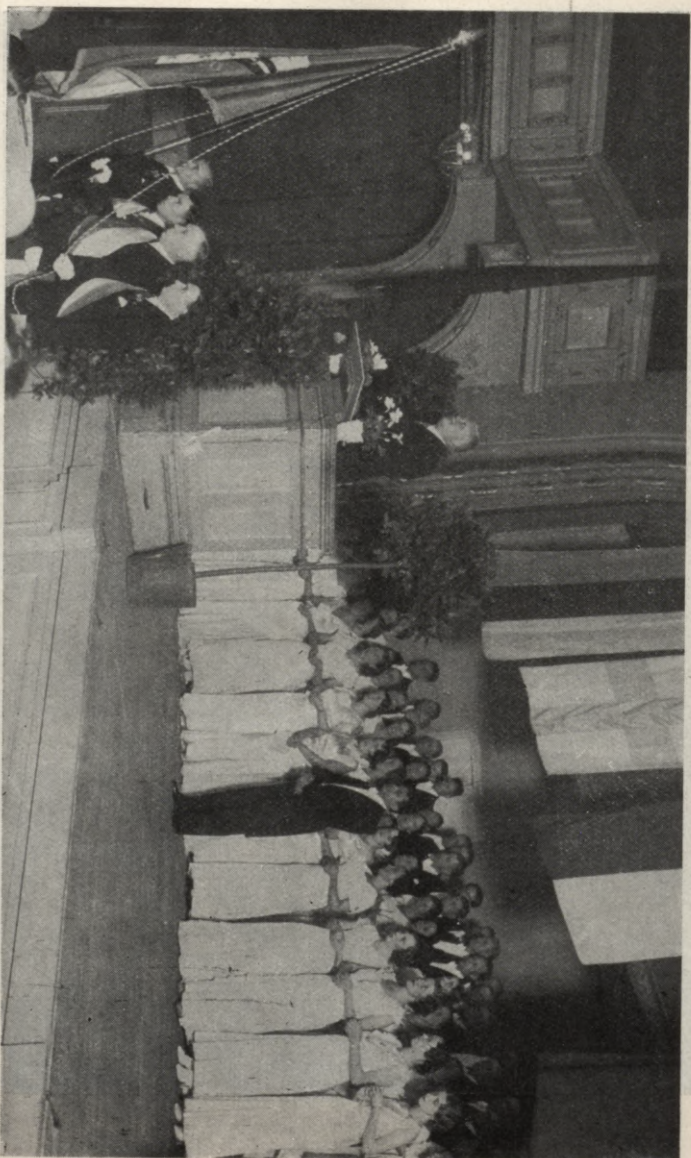
Inž. J. Pauļuks — Latvijas Dzelzceļnieku biedrības goda
biedrs.

Latvijas Dzelzceļnieku b-bas Krāj- un aizdevu kases nams
Rīgā, Merķeļa ielā 7.

Latvijas Dzelzceļnieku b-ba pasniedz karogu Latvijas Kara skolai.

Tautas Vadonis Dr. K. Ulmanis Latvijas Dzelzceļnieku b-bas 15 gadu jubilejas svētkos.

Latvijas Dzelzceņnieku biedrības karogs.

PAR ĢAIŠĒKU DARBĀ TĀUTAS NĒKOTNĪ

JAUNAIS CEĻŠ

NEĀTKĀRĪGS ALGOTO DARBINIEKU NEDELĀS LAIKRAKSTS

Nr. 30

Sestdien, 21. oktobrī 1933. g.

IZNAK SESTDIENĀS

Maksas 18 cent.

REDAKCIJA UN KANTORIS:

Rīga, Mērsāja ielā Nr. 7. Atvērta darbībasā no plkst. 9—13.
Tālrunis 3020. Pasa rekols rēķinā 1974.

SLUDINĀJUMU MAKSĀ:

Sludinājumu daļā 30 cent., un teksts 50 cent., par petit rindā,
pieskaitot 5 proc. sludinājumu nodokli.

ABONĒŠANĀS MAKSĀ:

Ar piecu rādāmi: par gadu Ls 5, — 1/2 gadu Ls 2,50, 3 mē-
nešiem Ls 1,25.

1. gads

No politiskām partijām neatkarīgu un stipru valsts varu!

Jāpadzen izsaimniekotāji

no slimo kasē

Latvis darba ļaudis!

Par mēdaniz dūsmā jūms atāal bus jū
stāps pie vālešmā māmā. Jūms bus jū
pūnārnīkī savm sīmā kasēm. Akā mā-
urīkē savm interēsā pāstāstām?

Lat dresāki rēķirēs par sū jautājām,
pūmā skātrīs jūz' kimo kasē mērkām
mā uzdevām.

Sīmā kasē, jūls strādā, kāmāms

populēs, ar dēdācēpētū sīmā kasēm ar
Sērnīkē, jūz' sērdētē, ko nāzēm mē
saudm, kūrēs Latvī arēdju novellē, ar jū
sū darbā algām pūmā sīmā kasēm. Jū
mācērologēt sīm sāmīms, p' dūmāst, ka
mānāms m' sīmīnū, p' jūmāms jūms. jū
sū, ka mē sērdētē jūz' pūmāst, ka
Latvī ko sīmā kasē pūrvāldītāj' — sociāl-
demokrātī sūpēs gādās m' izdarīst? Vp!

Atmātes
pūmāst, ka mē sērdētē jūz' pūmāst, ka
sīmā kasē? Apvērtozēs jūz' sūvēs sērd-
māzū m' pūrvāldītāj' sūvās sērd-
rāv vīrā apvērām m' kvērmā sērdjēm,
m m' sūkīrāsī kārtdālo sūvērsmēs pūz-
sūmā jautājām jūz' kādās "sēmā pūz-
mā" sūvās pūrvāldītāj' vābēs sūkīrās. Lā
pūmāst, ka mē sērdētē jūz' pūmāst, ka
sīmā kasē jūz' pūmāst, ka mē sērdētē
demokrātī karājēm mānās mānīsmē par kīmē, m' pūmāst, m' pūmāst, m' pūmāst, m' pūmāst.

Igaunijas piemērs
Igaunijas tautā, m' tūstjūmā strūmā m'
grīzēmū sūvās vāldē, dārvēs veldēnā,
Nolēkū m' nepārduktū vīgā m' parādū,
jūz' dārvēs lūdzēmīncēm sāmācokojām m'
svādū kālbrā pūlvīkām kōrēpātām m'
pūrvāldē komūnārēm m' pūmāst, ka
māzū m' pūrvāldītāj' sūvās sērd-
māzū m' pūrvāldītāj' sūvās sērd-
rāv vīrā apvērām m' kvērmā sērdjēm,
m m' sūkīrāsī kārtdālo sūvērsmēs pūz-
sūmā jautājām jūz' kādās "sēmā pūz-
mā" sūvās pūrvāldītāj' vābēs sūkīrās. Lā
pūmāst, ka mē sērdētē jūz' pūmāst, ka
sīmā kasē jūz' pūmāst, ka mē sērdētē
demokrātī karājēm mānās mānīsmē par kīmē, m' pūmāst, m' pūmāst, m' pūmāst, m' pūmāst.

„Jaunais Ceļš“, — nacionālo arod biedrību nedēļas laikraksts.

Visiem satiksmes darbiniekiem, amatniekiem un strādniekiem!

Neatbildīgi politikāpi, kuru plašie ienākumi ar strādnieku slimu kasu smaga parvaldes aparāta reorganizāciju ir apdraudēti, acina jūs uz ģenerālstrieku.

Savas personīgās intereses tie grib nostādīt par visas darba tautas lietu. Viņi apzinīgi pauž nepatīcību, kļūgādāmi par uzbrukumliem strādnieku iekarojumiem un brīvim. Tas ir tukšas tenkas. Nekādu uzbrukumu strādnieku iekarojumiem un interesēm šoreiz nav.

Slimo kasu līdzšinējais parvaldes aparāts bija pārāk birokrātisks un smags. Tas prasīja gandrīz pusi no visiem slimu kasu līdzekļiem. Slimo kasu parvaldes iestādes bija izvērtušas par istam zelta bedrēm ieinteresēto politisko partiju vietu ģeģeriem. Minētās partijas vairāk rūpējās par jaunu algotu posteņu izgudrošanu slimu kasu iestādēs, nekā par strādnieku veselību un ārstniecības lietas labāku nostādīšanu. Tādēļ arī ārstniecība slimu kases bija noslīdējusi visai zemū. Ne bez pamata, ļoti bieži bija dzirdami protesti par to, ka ar slimu kasu dalībniekiem rīkojas kā ar zirgiem un tos ārstējoši ļoti pavirši. Tas bija taisnība! Bija nepieciešams izbeigt politisko partiju koruptīvo saimniekošanu slimu kases un rūpēties par visu parvaldes iekārtas nostādīšanu uz patiesi demokrātiskiem pamatiem.

Tagad valdība ir ķērusies pie šī jautājuma nokārtošanas. Ta ir izdevusi 81. p. kārtība likumu par slimu kasu parvaldes reorganizāciju. Domāts ir apvienot vairākas slimu kases lielakas vienības, lai tādā kārtā varētu samazināt daudzo direktoru un labi algotu partiju darbinieku armiju atsevišķās slimu kases. Bez tam paredzēts, ka arī darba devēju resp. valsts iestāžu pārstāvji būtu pielāgami slimu kasu parvaldes uz tādēļ pat noteikumiem, kā visas Vakar-Eiropas valstīs. Arī šī prasība no uzņēmēju un valsts puses, kuri dod pusi no slimu kasu līdzekļiem, ir jāatzīst par pilnīgi pamatotu un atbilstošu demokrātisma garam un principiem.

Slimo kasēs apdrošināto strādnieku un kalpotāju stāvoklis ar reorganizāciju nepalika sliktāks, bet pat ievērojami uzlabosies. Valdība visus līdzekļus no direktoru skaita samazināšanas slimu kasu parvaldes paredzējusi izlietot darbinieku un strādnieku stāvokļa uzlabošanai, pagarinot tiem ārstēšanas laiku no 6 uz 12 mēnešiem, palielinot bērnu pabalstus darbinieku mirstanas gadījumā, nodrošinot darbinieku vecuma dienas, uzlabojot darbinieku ārstēšanu pie ārstiem specialīstiem, sanatorijās u. t. t.

Ta tad, darbinieki un strādnieki tikai iegūst! Tiem nav ne mazāka iemesla uztraukties. Apdraudētas ir tikai dažu partiju viru siltās direktoru vietas, slimu kases. Tie tad nu arī uztraucās un taisa negantu troksni, nostādot savas personīgās intereses gandrīz vai par visas tautas labklājības apdraudēšanu. Bet tas ir vairāk kā smieklīgi!

Tādēļ mēs neatrodam nekāda iemesla pievienoties izsludinātam protesta streikam, un uzaicinām visus darbiniekus, amatniekus un strādniekus nēscekot neatbildīgu politiku aicinājumiem uz šo nepamatoto streiku. Rudenim tuvojoties ir paredzama darbinieku skaita samazināšana un tos darbiniekus, kas neapdomīgi būtu paklausījuši streika aicinājumiem, administrācija varētu atlaist kā pirmos no darba.

Tādēļ, lai katrs iepriekš labi pārdomā, vai slimu kasu direktoru interese dēļ, kurus vienīgi skar šī reorganizācija, būtu vērts riskēt ar savu jau tā plāno maizes rīcieni. Lai cinās vien viņi paši dēļ savām siltām vietām, bet valsts darbiniekus un strādniekus šini gadījumā, lai liek pilnīgi mierā.

Tādēļ, neļausim sevi nostādīt neapzinīgu mūku lomā un nepaklausīsim aicinājumam uz streiku, kaut arī tas ilgtu tikai vienu dienu.

Latvijas dzelzceļnieku biedrības centrālā valde.

Pasta-telegrafa un telefona darbinieku biedrības centrālā valde.

Satiksmes nesora darbinieku uzsaukums pret sociāldemokrātu izsludināto ģenerālstrieku 1928. g.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307055193

apb

2099

4 FEB. 1936